

לרחותן בבטחון

ועדים מאת הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א

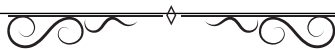

הצטרפו אלינו

הפקידו את כספי חסכוניותכם בגמ"ח יד שמשון

הכסף שלכם נשאר שלכם ובעלותכם
מופקד בחשבון על שמכם - מוגן, לבן ובטוח.

תזכו לברכת התורה על המקיימים מצוות הלוואה
יברככם ה' אלוקיכם בכל מעשיכם ובכל משלח ידיכם

משרד: רחוב רשב"י 33/4, מודיעין עילית
טלפון: 9743095-08 פקס 9743096-08
9743095@gmail.com

יד שמשון
גמ"ח יד שמשון ע"ר 580595114
לע"כ ר' חיים משה שמשון ליבוביץ' זצוק"ל

ועדים מאת הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א

כמה טעמים וסיבות בביאור המצב של נישואי הילדים בארץ ישראל, להקל ולהרגיע את הלבבות

~ לשאלות והערות ~

פקס: 08-9743434

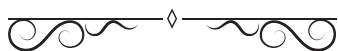
מייל: 9740584@gmail.com

~ ניתן להאזין ולצפות בסדרת הועדים ~

באמצעות קול הלשון - כינוסים גמ"ח יד שמשון

קו הכינוסים: 073-3718085

הועד הראשון מה רצון ה'?

ברשות הקהל הקדוש, וברשות ידידי הרב ר' אריה שהוא גורם מאד חשוב פה בעיר, באחריות שלו לדאוג למשפחות, בכל מיני דרכים ובכל מיני צורות, בראש ובראשונה זה הגמ"ח המיוחד שמנוהל ביושר, אם כל משפחה היתה מאמצת את השיטה איך שמתנהל אצלו הגמ"ח, היו חוסכים הרבה עגמת נפש, כמובן שהוא מוסר את עצמו לייעוץ בענינים האלה.

לזרוק את עצמנו למים

הנושא שאנחנו רוצים לגעת בו זה מסתמא הנושא הכי כאוב שיש בציבור החרדי הישיבתי, יש הרבה חוגים שמצאו לזה פתרון בדרך כזו או אחרת, אבל הציבור החרדי הישיבתי עוד מתעקש להישאר במהלך הישן, אם נקרא לו כך, שהיום הוא הרבה פחות מובן למשפחות. פעם אנשים לא שאלו שאלות, ידעו שזה ככה, ככה גדולי ישראל ממליצים, ואנשים הלכו בתמימות, האמונת חכמים שעזרה להם להגיע לדרגת בטחון בקב"ה. אומרים בשם הגאון, אנחנו אומרים בתפילה "משען ומבטח לצדיקים", מהו משען? מביאים בשם הגאון שגם הצדיקים שהם בדרגת בטחון גדולה, הם עומדים פעמים בפרשת דרכים והם צריכים איזה משענת כדי להגיע לדרגה הגבוהה יותר, האמונת חכמים זו המשענת הכי טובה. שמעתי על אנשים רבים, עשרות אם לא יותר, שהלכו לשאול, את הרב שטיינמן זצ"ל, את ר' מיכל יהודה זצ"ל, את ר' גרשון זצ"ל, את ר' חיים קניבסקי זצ"ל [שאמנם לא תמיד ענה כך, לפעמים ענה תשובות אחרות], כולם קיבלו את אותה תשובה, פחות או יותר: אין ברירה, צריך להתחייב! כמה? לפי איך שנהוג, איך שמקובל. ואם אדם היה שואל איך אני יעשה את זה? מאיפה אני ישלם את זה? היו אומרים לו: אתה צריך לזרוק את עצמך למים, כולם עושים כך, גם אתה תעשה כך.¹

1. ושמא הם לקחו הוראה זו מהדמיון של חז"ל בין הזיווג לקרי"ס, ובקרי"ס נצטוו לא לשאול שאלות אלא להכנס למים, והנה פתאום נפתחו להם שם שבילים וניצלו.

היה אצלי פעם אברך אב לחמשה עשר ילדים, הוא עמד לפני חתונת בתו הראשונה, אברך צדיק גדול ותלמיד חכם גדול, וכמה שהוא צדיק גדול ותלמיד חכם גדול ככה הוא גם עני גדול. קבלתי טלפון מהמשפחה שלו, אמרו לי שהם מאד מודאגים, מה יש? הוא היה אצל הרב שטיינמן והוא שאל אותו מה לעשות, והרב שטיינמן ענה לו כמו שהוא עונה, תשליך את עצמך למים. הם אמרו לי הוא אדם רציני, אם הרב שטיינמן אמר לו כך, הוא יעשה את זה, אין לו גבולות, ואם יצטרכו להתחייב חמש מאות, שש מאות, שבע מאות, הוא יתחייב, כי זה מה שאמרו לו.... ובקשו ממני שאני אנסה לאזן אותו קצת, הצעתי לו שילך בחזרה לרב שטיינמן ויאמר לו שאמר לי את מה שהוא אמר, ואני אמרתי לו שיחזור להרב שטיינמן וישאל אותו אם הוא מבטיח לו שאחרי שהוא יזרוק את עצמו למים הוא יצא חי... אם הוא יבטיח לך שתצא חי, אז תעשה את זה. זו היתה הפעם היחידה שהעזתי לעשות כך. הרב שטיינמן הבין שפה יש מקרה מיוחד, ובאמת הרב שטיינמן מיתן קצת את הדברים, והמשפחה התחייבה לעזור לו, וב"ה הוא כבר חיתן כשמונה-תשעה ילדים, וכל פעם שאני פוגש אותו הוא נראה לי יותר שמח ויותר מחויך מהפעם הקודמת.

דרך אגב, אני רואה את זה אצל אברכים, כאלה שבאים לשאול לפני הילד הראשון, הוא יכול להיות חיזור, מוטרד, אתה יכול לראות בן אדם שלא יודע איפה לשים את עצמו, אנא אני בא! אנא אני בא! וצריך להרגיע אותו. לא מזמן היה אצלי אדם, הוא עמד לפני חתונת הילד השביעי, אמרתי לו אתה זוכר שהיית אצלי בפעם הראשונה? בודאי שאני זוכר, אני שמעתי גם שהרב מספר את זה באיזה דרשה, נו, מה קורה? הוא אמר לי, לא יאומן כי יסופר! אנחנו נדבר על זה במשך הזמן. זאת אומרת, הבעיה היא בעיקר בתחילת הדרך, קודם שקופצים למים.

מה רצון ה'?

גם בהמשך יש זמנים עם נסיונות קשים מאד, וצריך לדעת מה הרבנו של עולם רוצה מאתנו, מה הוא רוצה? סליחה שאני מדבר בצורה כזו, לא שאני חס ושלום בא להתריס, אלא אני יודע שזו מחשבה שעוברת לאנשים בראש, מה הוא רוצה? הוא ציוה אותי להתחתן, הוא ציוה אותי להוליד ילדים, יש לי ברוך ה' שבע, שמונה, עשר, שתים עשרה ילדים... מה אני אמור לעשות?

היום סיפר לי מישהו על אחיו שגמר לחתן את הילד השמונה עשרה שלו, אני מכיר אותו, והוא כמעט בלי חובות, שמונה עשרה ילדים, רבותי! אני מבטיח לכם שהוא לא עסק מעולם בנדל"ן, מעולם לא, הוא לא חלם על זה, הוא לא יודע מה זה, הוא יודע שהוא לא מבין בזה וזה לא העסק שלו, ואני בטוח שהוא גם אף פעם לא נסע לחוץ לארץ לאסוף כסף...

אברך או סוחר?

הנושא הוא באמת כאוב, וזה גורם לאברכים מצבים לא פשוטים, יש כאלה שמרוב לחץ הם מנסים להיות סוחרים, ויש כאלה שלוקחים משכנתא על חשבון הדירה שהם גרים בה, וקונים עוד נכס, ומתחילים להתעסק, להשכיר או למכור ולהשקיע בסתם השקעות למיניהם. אני יכול לגלות לכם סוד, אתם מכירים את אלו שהצליחו, או שהם חושבים שהצליחו, אני גם מכיר את אלו שלא הצליחו, שנהיו בעלי חובות של מאות אלפי שקלים, מכל מיני עסקאות מפוקפקות ומדומיינות והפסידו את כספם ומרוב בושה הם לא מספרים. יש מקרים שגם האשה לא יודעת. עכשיו תארו לעצמכם אדם שמנהל חיים כפולים, בן אדם יש לו חובות של מאות אלפי שקלים, ולא מאתים אלף, זה יכול להיות גם שש מאות, שבע מאות, ואני לא אומר את זה כגוזמא, עכשיו בראש עומדים לי שנים שלש מקרים כאלה, והאשה לא יודעת, לא נעים לו ממנה, אם היא היתה יודעת היא לא היתה נותנת לו לעשות את זה. עכשיו החיי יום של אחד כזה הם הרבה יותר יקרים מאשר מישוהו רגיל, כי הוא הרי צריך לחפות כל הזמן שאשתו לא תדע שהם בעלי חוב, אז מה שהיא מבקשת הוא קונה לה, יש לו כזה פחד וחרדה שמא זה יודע לה, ואז הוא מוציא הוצאות עוד יותר מאשר כל אברך רגיל.

ההתעסקות עם נדל"ן זה סיפור מסובך, זה לא מתאים לכל אחד, יש כאלה שיש להם חוש מסחרי, אבל יש הרבה שלא. רוב האברכים ביסודם לא נועדו לכך, ואנחנו רוצים לברר אם זה מה שהקב"ה רוצה מהם. החלק השני שמצליח שאני לא יודע לאמוד במספרים ובאחוזים אלה מול אלה, אבל חלק גדול מהם זה מוציא מהלימוד, אין מה לדבר, אדם כזה פחות שקוע בלימוד התורה. יש לו עוד דאגות בראש. אמנם יש כאלה שהאשה לוקחת על עצמה את הניהול של העסק הזה, יכול להיות, אבל אם יש תקלה, הוא לא מצליח כבר כמה חדשים להשכיר, או שקרה שם איזשהו נזק, פיצוץ בצנרת, צריך להשקיע עכשיו כמה אלפי שקלים ואפילו יותר, אז זה כבר כן נוגע אליו, זה טורד את מנוחתו, זה מוציא אותו מהלימוד. נכון, לא כולם קורעים את עצמם לשבת כל החיים וללמוד, אבל אתה צריך להחליט באיזה מסלול אתה הולך, יש שני מסלולים, יש מסלול שרוב העולם חי אתו, שאנשים עוסקים במלאכת דרך ארץ ומשתדלים להביא פרנסה מכובדת הביתה, ויש מסלול של בני תורה שהתחנכו על הרמב"ם בסוף שמיטה ויובל' ולא שבט לוי בלבד' וכו' ואנשים מזדהים עם המהלך הזה, ורוצים את המהלך הזה, אבל צריכים לדעת מה המהלך הזה מחייב אותם. אי אפשר לקפוץ על שני המסלולים, כי בסוף יוצא שאתה מופסד משני הצדדים.

“סכנה להתעסק בזה”

הנושא הוא מאד מאד מאד, ויש אנשים שזה מביא אותם לידי הרהורים לא פשוטים. קודם כל יש להם טרזניה על התלמידי חכמים, יש להם טרזניה על גדולי ישראל, על הרבנים, איך הרבנים נותנים שמצב כזה יתמשך. מה, הם אטומים? הם לא רואים מה קורה? הם לא יודעים כמה עולה דירה היום? ובשביל לקנות דירה צריך להתחייב סמוכים כאלה, איך הם יושבים בשקט? ויש כאלה שיש להם תשובות לזה, הרבנים האלה, כולם מרושתיים, הם מסודרים, להם אין בעיה, יש להם משרות, מביאים להם כספים... יש כאלה שמפקפקים בגדולי ישראל וחושבים שהם אנשים אטומים, חס ושלום, ולא איכפת להם...

באמת, יש עוד מישהו שאכפת לו כמוהם?

סיפר לו יהודי שהוא היה שליח של קבוצה של גבירים מארה"ב שהיה להם איזשהו רעיון מהפכני ממש שייכול לפתור את הבעיה הזו של קניית דירות, באיזה דרך מסוימת, כנראה שהדרך לא בדיוק סטנדרטית. הוא סיפר הייתי אז אצל שלשה מגדולי ישראל, אצל הגר"ח, הרב שטיינמן ור' מיכל יהודה ושלשתם אמרו לו כל אחד בשפה שלו, לא להכנס לזה ויש שאמרו לו תברח מזה! סכנה להתעסק בדבר הזה! אני גם שמעתי פעם כעין זה מהרב שטיינמן, שסכנה להתעסק.

בארץ ישראל יש דרגות גבוהות בתורה

למה באמת לא להתעסק בזה? גדולי ישראל הבינו שזה לא דברים של מה בכך, כשיש ציבור שלם שחי בדרך מסוימת, וזה לא סתם, אלא פה בארץ ישראל כדי לגדל משפחות כמו שצריך, לא היתה ברירה, זה לא חוץ לארץ. יש כמה וכמה נפק"מ בין חוץ לארץ לארץ ישראל, גם שם יש יהודים יראים ושלמים, אבל שם השיטה מלכתחילה היא שלא כולם נשארים בלימוד, וגם אברכים שהם ממש בני תורה, וגם למדנים גדולים, עוסקים בכל מיני עסקאות שונות, ויש כאלה מביניהם שמצליחים מאוד, ועם כל זה הם יושבים שעתיים שלש ביום ואף יותר מכך, והם לומדים ברצינות, לא רק בשביל לצאת ידי חובה, דף היומי בעשרים דקות, אלא לומדים עם חברותא יושבים ורותחים בלימוד, למדו במקומות חשובים, אבל למעשה, דרגת הת"ח של ארץ ישראל אין בשום מקום אחר בעולם, תקחו אפילו הכי מפורסמים בחו"ל, זה לא באותה דרגה כמו הת"ח בא"י. ההקפים של ידיעת התורה והשליטה בכל מקום בעיון מה שהציבור הישיבתי הליטאי, או החסידי, אלה שלקחו על עצמם להשאיר במסלול הזה, אי אפשר לתאר וזה לא קיים בחו"ל.

למעלה מעשרים שנה הייתי בלייקווד, לייקווד זה עיר התורה שכל העולם מדברים עליה. נפגשתי עם שנים שלשה עסקנים גדולים שמכירים שם את כולם, והם דנו ביניהם כמה אנשים יודעים ש"ס בלייקווד, על אחד ידוע ומפורסם כולם הסכימו, על אחר הם התווכחו, בסוף יצא שיש אולי שנים וחצי. אני מאמין שיש יותר, היום בודאי יש יותר, אבל זה מה שהיה אז, שנים וחצי אנשים שהם יכלו להצביע עליהם כמי שיודעים ש"ס, יכול להיות שהיו עוד כמה נסתרים שלא ידעו עליהם, כמה יהודים פה בארץ לפני עשרים שנה, והיום בודאי הרבה יותר, ידעו ש"ס, שאתה יכול לשאול אותם בכל מקום, אז אמנם זה לא עשרות אלפים, אבל יש הרבה מאד כאלה, והכל בזכות זה שלמעשה אנשים קיבלו על עצמם לשבת וללמוד ולא להתעסק בשום דבר אחר, להתעסק זה לא אומר רק לפתוח משרד ולקבל קהל, אלא שמסירים כל דאגה מליבם ומשקיעים את עצמם אך ורק בלימוד התורה.

המצב כיום שמצד אחד יש לנו ריבוי גדול של תלמידי חכמים, ומצד שני זה כבר לא כל כך פשוט שכל אברך שנשאר בלימוד אחרי החתונה, מאמץ את הקו הזה עד הסוף, כמו שכבר הזכרנו שיש כאלו שבכל אופן מוטרדים, הוא שומע שהחבר הזה קנה דירה באיזה מקום, גיסו ואחיו, ואשתו אומרת לו למה אתה כזה בטלן וכו'. הנושא הוא באמת מאד כאוב, ואנחנו ננסה ללמוד מה התורה רוצה מאתנו, וזה בעצם הבעיה, שבכל נושא שעומד לפתחנו, עם כל זה שאנחנו תורניים ויודעים את ההלכה ושמענו שיחות מוסר, וקראנו סיפורים מאלפים על גדולי ישראל, אבל לא תמיד מה שעומד לנגד עינינו זה מה רצון ה' מאתנו עכשיו ברגע זה ממש, מה רצון ה' בסוגיא הזו, אם כל אחד יחשוב כך, אם כל אחד יתרגל לחשוב ככה, רוב רובם של הבעיות יפתרו, גם אם הוא לא ילך לשאול אדם גדול, אם הוא כנה עם עצמו ועומד לפני הקב"ה, הוא מבין בדיוק מה הוא רוצה ממנו, אבל אנחנו כל הזמן מושפעים מהסביבה ומכל מיני דעות שאנחנו שומעים, מכל מיני יוזמות של חכמים בעיניהם, שמנסים לחנך את הציבור מחדש, (אני עוד אגע בזה, אבל אני לא רוצה להתחיל עם בקורת) אז מה רצון ה' מאתנו.

החיוב לחתן את הילדים

קודם כל אנחנו יודעים, שיש לאבא חיוב לחתן את הבנות ואת הבנים שלו. החיוב לחתן את הבנים הוא יותר מפורש בגמרא מאשר לחתן את הבנות. בזמן הגמרא הנישואין היו עפ"י הכלל שדרכו של איש לחזר אחר האשה ואין דרכה של האשה לחזר אחר האיש. ממילא האשה יושבת וממתינה שיקראו לה, שיבוא האיש וירצה להינשא לה ולא כפי שזה רגיל היום. דבר שני וזה יותר משמעותי, שהיה את הענין של העברת נחלה, הרי מן התורה הבנים יורשים ולא

הבנות, מאותו סיבה, הבנות הולכות לגור עם הבעל ששייך לשבט אחר, הם גרים במקום הנחלה של אותה משפחה, והוא לוקח על עצמו את כל האחריות הכלכלית, וממילא אז לא היה מוטל על האבא של הבת, אלא על האיש שנושא אותה, והאבא של הבן צריך לדאוג שיהיה לו במה לשלם את הנדוניא שהוא אמור לתת בשביל אשתו, והוא נשאר שייך למשפחה.

זה השתנה בתקופת הגאונים. ככה רואים ברא"ש בכתובות, שמביא בשם רבי מתתיהו גאון והעיטור, שאז התחילו לתת לבנות יותר מאשר לבנים, זאת אומרת שזה לא דבר חדש, זה דבר שקיים כבר אלף שנה, שלא למורת רוחם של חכמים, עד כדי כך שיש מהגאונים שאומרים שצריך לנדות ולהחרים את זה שנותן לבתו יותר מאשר לבנו, שהוא גורם להעברת נחלה. במקום שהבנים אמורים לרשת את האבא, אז הכסף של האבא הולך לבנות, ולבנים לא נשאר לרשת בסופו של דבר. ולכן הם אומרים שהיה מן הראוי לנדות ולהחרים מי שנותן לבנות יותר.

מה כלול בחיוב להשיא את בנו ובתו? הר"ן עומד על כך שמהפסוק שהגמרא הביאה מירמיהו מבואר שגם את הבנות מוטל על האבא להשיא ולא רק את הבנים, וככה נפסק להלכה. אבל הדברים לא ברורים, מה כולל החיוב הזה, האם רק לשדך להם משהו, או לקחת את כל האחריות הכספית של הנישואים האלה. לגבי בת כתוב בגמרא שבזמן ההוא, שאבא לא היה נותן לבת הרבה, אבל הוא חייב להלביש אותה יפה כדי שירצו בה, כדי שהשוויגער כשבאה לראות אותה שתראה אנושי, נורמלי, לא יותר מזה, לכאורה. אבל אצל הבנים צריכים לתת כל מה שצריך בשביל שיוכל להתחתן, זה אומר לקנות בית, כך בזמן הגמרא, וככה הרמב"ם מביא שהסדר היה שאדם היה דואג קודם כל שתהיה לו פרנסה, אחר כך היה קונה בית ואחר כך נושא אשה. הגמרא ביבמות לומדת את זה מהפסוקים של היוצא למלחמה, מי שנטע כרם, בנה בית, ואחר כך נשא אשה. זה הסדר. זה לא קיים היום, ולא ניכנס כרגע למה.

דרך אגב, לא כתוב ברמב"ם בפירוש שהאבא חייב להשיא את בנו, גם לא כתוב שחייב ללמדו אומנות. כולם יודעים לצטט את הרמב"ם שאסור לקחת צדקה וזה בושה, אבל הרמב"ם לא כותב שאדם צריך ללמד את בנו אומנות. אם כן, מאיפה הוא יחיה? אם הרמב"ם היה כותב שחייב ללמדו אומנות, היינו אומרים שאחרי שיש לו אומנות הוא ידאג לעצמו לישא אשה, אבל הרמב"ם השמיט את שני הדברים. בכל אופן יש כמה וכמה סתירות אם חיוב האב להשיא את ילדיו זהו חיוב דאורייתא או דרבנן, ומה כולל החיוב, אין כאן המקום להאריך בזה, צריך לראות את הסוגיות בקידושין ובכתובות, סוגיא מאד מעניינת. למעשה אנחנו לא יוצאים עם דברים ברורים, אבל אפשר לקחת את כל הנושא לכיוון אחר לגמרי.

עיקר האחריות על האבא אבל אין להמנע מקבלת צדקה עבור זה

בהלכות צדקה ביורה דעה כתוב שאבא חייב לדאוג לבן שלו לפני שמטילים את האחריות על שאר בני העיר. זאת אומרת שאם יש קופה של צדקה שדואגת לנצרכים, לעניים, ויש אדם שרוצה להתחתן ואין לו כסף, אז זה מוטל על הצדקה. אבל לפני כן מחייבים את האבא שלו ואפילו כופים אותו, עד כמה שיש כפיה בצדקה, לדאוג לבן שלו, אין טעם שתבקש צדקה מאנשים אחרים כאשר אתה לא לוקח את האחריות. נכון שאם לאבא אין, אז האבא לוקח צדקה. כתוב בסמ"ג על דברי המשנה בפאה שאם אדם צריך צדקה ולא לוקח, הוא שופך דמים, הוא כותב את זה על זה שאדם צריך להשיא את בנו ואת בנותיו, ואין לו כסף והוא נמנע מלהשיא אותם ולא רוצה לקחת צדקה, הוא שופך דמים!

"אני לוקח בשבילך"

אבי זצ"ל היה רב קהילה של בעלי בתים, והיו שם אנשים בעלי יכולת, והיו נוהגים לתת לרב מידי פעם איזה מתנת יד, אם זה ביום טוב, או בפורים מלבד המשלוח מנות היו מכניסים גם מעטפה עם כסף, אבא סירב לקחת הוא נתן לי את כל המעטפות, להחזיר את זה, לכל אחד ואחד. מעולם לא רצה לקחת מאף אחד פרוטה אחת. היה איזה יהודי הונגרי יקר שבני משפחתו נהרגו בשואה, הוא ראה שלאבא יש טלית מרופטת, והוא קנה לו טלית חדשה. הוא בא אלינו הביתה בשמחה להביא לרב מתנה טלית, ואבא לא רצה לקחת. הוא פרץ בבכי, הוא אמר לאבא מה כבר נשאר לי בחיים, הרבי שלי נהרג, ההורים שלי נהרגו, מה נשאר לי, אתה היחיד שיש לי בחיים שאני מרגיש קרוב אליו, ואתה לא רוצה לקחת ממני?! כמובן שהוא לקח ממנו. אבל אבא לא לקח אף פעם. גם הלוואות הוא לא לקח. אבל לפני שהתחתנתי הוא התחיל לקחת. מה שהביאו לו הוא לקח. אותם בעלי בתים שהוא סרב להם כל השנים, הביאו לו והוא לקח. הוא אמר לי, תשאל למה אני לוקח, אני זוכר שהסביר לי בזה הלשון: תראה, עד שארסתי אותך, לא לקחתי מעולם פרוטה אחת, אפילו לא הלוואה, מה שקבלתי מהמשרות שלי ומה שאמא קבלה מממה שהיא עבדה, ותו לא. יכול היות פעם שמישהו מהמשפחה נתן, הייתי לוקח, אבל לא מעבר לזה, אבל עכשיו אני חייב לקנות לך דירה? מה פתאום! איפה כתוב שכל יהודי שמתחתן צריך דירה? אני לא חייב. אז אני לא לוקח בשבילי, אני לוקח בשבילך! הוא אמר את זה והוא באמת האמין בזה. זה לא היה תירוץ להרגיש יותר מכובד, הוא האמין בזה. וזה עורר אותי לנקודה שזו יכולה להיות צורת התייחסות לכל הסוגיא הזו.

“לפרנס ולכלכל אותם יש לך?”

בא אלי פעם אברך עם שתיים עשרה ילדים, הוא עמד לפני השידוך עם הבת הראשונה והוא הבין שהוא חייב להתחייב סכום. הוא אמר מאין יבוא עזרי? זה היה לפני הבת הראשונה. שאלתי אותו כמה ילדים יש לך? 12 ילדים. אתה יודע כמה כסף צריך בשביל לפרנס משפחה של 14 נפשות? אתה יודע? אמרתי לו, לפי מה שאני שומע תחשיבים של ארגונים ומומחים אז זה נע בין אלפיים שקל לשמונה מאות שקל לנפש. יש כאלה שאומרים לא שייך פחות מאלפיים שקל, ויש אומרים אלף מאתיים. למעשה רוב האברכים, אם תעשו חשבון, תחלקו את מה שיש להם, זה נע בין שמונה מאות, עד אלף מאתיים לנפש, תכפיל את זה בארבע עשרה, האם יש לך את הסכום הזה? הוא אומר לי: לא, אני לא מרויח כזה סכום. הוא מגיד שיעור בישיבה, ואשתו גננת, אבל סכום כזה לא. יש לך חובות? לא. אמרתי לו: מה פירוש, אתה מפרנס ארבע עשרה נפשות כבר שנים, זה אמור לעלות כך וכך ואין לך הכנסה מסודרת של הכספים האלה, ואין לך אפילו חובות?! זה נורמלי?! זה דרך הטבע?! הוא אמר לי, נכון, אתה צודק. אמרתי לו: אז מאי נפק"מ, אותו רבנו של עולם שציוה אותך להוליד את הילדים האלה, וציוה אותך לדאוג להם, הוא ציוה אותך לחתן אותם, אז מה אתה יכול לעשות?, וממילא בהכרח שהוא יסייע בידך.

איך מרגיעים את הלבבות

זה מה שאמרתי לו בשביל להרגיע אותו, אבל זה לא לגמרי נכון מה שאמרתי לו, משום שבמציאות כולם יגידו שעד הנישואים של הילד הראשון הם איכשהו הסתדרו, גם אם היה חסר להם, והיה להם דוחק, איכשהו הסתדרו, אבל כשזה מגיע לנישואין זו פרשה אחרת לגמרי. אז רואים שבמציאות יש הבדל, אבל הרבש"ע לא הסתלק ח"ו כשנופל עלינו עול כ"כ כבד, הוא נמצא, אבל יש לו הנהגה אחרת, ובסופו של דבר, אני הולך לסוף, אלה שמסיימים לחתן, את השמונה עשרה או השתיים עשרה או השבע ילדים, זה לא משנה, רובא דרובא מעידים על פלא, וזה באמת פלא, כמה שנים אחרי האחרון עוד מתגלגלים קצת וזהו, זה נגמר בסוף. הם לא מסתלקים מן העולם בתור בעלי חובות עצומים. רובם לא. יש כאלו שכן, בדרך כלל זה אלה שמתעסקים ועושים חכמות ועושים השקעות ומנסים, הם לא סומכים על המהלך של היש מאין. אני מבין אותם, הם מנסים לראות שזה יהיה יש מיש. מה קורה בסוף שגם את היש שהיה בהתחלה גם זה נהיה אין, הכל הלך, לא נשאר כלום, רק בעיות ותסבוכות וריביות וכו'. השאלה היא אבל איך אנחנו מוליכים את הבתים ויותר את המחשבה בצורה רגועה, צריך להרגיע את הלבבות אדם לא יכול לחיות עם מתחים כל התקופה הזו.

אם אני לא ידאג להם אף אחד לא ידאג להם

על זה אנחנו מנסים היום לתת איזושהי תשובה. אמרתי לאותו אחד עם ה-12 ילדים, תראה, לו יצויר שהיה לכם במשפחה חס ושלום, אח או מישהו אחר שהסתלק בפתע פתאום והשאיר אחריו שורה של יתומים, ודאי תאמר לעצמך אני לא יכול לראות את הצער שלהם, ותיקח על עצמך לגייס את הכמה מאות אלפי שקלים, אנחנו יודעים שזה ככה באמת, בכל משפחה שקורה אסון תמיד יש את האחד-שנים שלוקחים על עצמם את העול. מה הם עושים? הם כותבים מכתבים והולכים לרבנים ולקרנות ואוספים אספות. אמרתי לו, בעצם יש אפשרות להסתכל שאתה לא מחתן את הבת שלך, אתה עושה חסד עצום, צדקה של הכנסת כלה, זה הצדקה הכי חשובה ועוד ליתום או ליתומה אז בכלל אין מה לדבר. אז אם תקח את זה ככה, אני אין לי כלים לחתן את הבנות שלי, אין לי אבא מיליונר או סבא עשיר, אבל למעשה הקב"ה גלגל אותם אצלי, אם אני לא ידאג להם, אין מישהו אחר שידאג להם, אז בסופו של דבר זה מוטל עלי, אז תיקח את זה על עצמך בשמחה, אל תרגיש מבויש, אל תרגיש לחוץ, תעשה מה שכל אחד אחר עושה.

אם ניקח את זה כך אז יהיה לנו יותר קל באמת **להתייחס** לסוגיא הזו.

גזירה היא מלפני

למה זה באמת כך? אני לא יודע, כולם אומרים זה גזירה. אני שמעתי פעם, ולפני שנה שנתיים הגעתי למקור, אמרו שבזמנו לפני קום המדינה שרומל הנאצי היה בשערי ארץ הקודש, היה פחד פחדים, בירושלים היו ימי תפילה עשרים וארבע שעות ביממה, משמרות של תעניות, ותהילים של אנשים נשים וטף, הזעזוע היה מאד גדול. ביום שישי אחד היה היארצייט של האור החיים הקדוש והתאספו בהר הזתים הסיאטענער ור' שלומקה זווייהעלר, ועוד קבוצה שלמה של אנשים ועשו שם תפילות וצעקות ובכיות גדולות, ור' שלומקה מזווייהעל אמר הצלחנו לשבור את הגזירה, ראו איזה עמוד אש או משהו כזה, ור' שלומקה אמר, ב"ה הצלחנו שהגזירה תתבטל אבל היא לא התבטלה לגמרי, הקב"ה המיר את הגזירה הזאת בענין של נישואי ילדים, שנישואי ילדים פה בארץ ישראל יהיה באופן של גזירה. אני שמעתי את זה לאחרונה מהג"ר שלמה כץ שהוא נין של ר' שלומקה מזווייהעל, אבא שלו היה חתן של בנו רבי גדליה משה, הוא שמע את זה מאבא שלו ששמע את זה מרבי שלומקה מזווייהעל, ממנו עצמו, שהגזירה שהיתה צריכה להיות על יושבי ארץ ישראל הומרה בשמים שיהיה מאד מאד קשה לחתן ילדים, והוא הוסיף שהי' זה כדאי.

כולם מלאים בפליאה, איזה יד ה' מסובבת את כל המהלכים

אז יש כזה סמך, אנחנו הרי לא יודעים דרכי ה', אבל פה יש לנו איזה רעיון איך אפשר לחשוב על הנושא הזה, שכל אחד יחשוב שכל הקיום שלנו כאן בארץ ישראל שבעים וחמש שנה באופן מופלא כזה של אלפים ורבבות משפחות שהוקמו בפאר, וגם אחרי כל הקשיים. יש חכמים שיודעים לספר לך על ההוא שחטף התקף לב באמצע הריקודים. כמה סיפורים כאלה יש? יש כמה שחושבים שזה הולך לקרות להם... זה יש... אבל כמה סיפורים כאלה בפועל יש? לוקחים את הסיפור האחד הזה או השנים, או אפילו עשר, ומנפנפים בו ורצים מאחד לשני, אבל את הביקורת נשאיר לאחר כך. יש ב"ה מספיק שמעידים שזכו והם לא יודעים מהיכן, כולם מלאים בפליאה איזה יד ה' סובבה מהלכים כאלה משונים, בהזדמנות אשתדל להביא, הטוב ביותר היה אם הייתי יכול להביא כמה אנשים שעברו את זה והם יספרו בדיוק, אבל לאנשים לא נעים להיחשף בצורה כזו. אני אוסף חומרים כאלה, פעם הבאתי באחד הכינוסים יהודי תלמיד חכם שחיתן שנים עשרה-שלוש עשרה ילדים, ובאמת כל ילד היה לו סיפור בפני עצמו. יש לי לאחרונה עוד כמה כאלה, אבל אחד נתן לי חוברת אני יכול קצת לצטט מהחוברת שכתב לבני המשפחה שלו את המופתים שהיה לו על כל ילד וילד, אבל באמת מידת הבטחון היא מילת המפתח.

"יש בו תכלית לשם שמים שיהיה דעתו עליהם וישמעו לדבריו"

יש עוד משהו שיכול להקל קצת בחשבון. החפץ חיים בתורת הבית בסוף, יש קונטרס קטן שנקרא חתימת הספר, אחרי מאמר עלבונה של תורה, במאמר הראשון בפרק השני, כותב הח"ח: 'והנה ידוע שבשביל חיות עצמו ואשתו שמחויב לפרנסה, לא היה צריך אדם לעמול כל כך בזעת אפים והיה די לו מחצית עמלו, והיה לו הרבה זמן לתורה ועבודה, ורוב עמל אדם הוא לפרנס בניו ולהזמין להם צרכם, ולבנים קטנים אמנם מחויב הוא מן הדין לזה, עד גיל שש, ונמצא גם כי מלאכתו לשם שמים, ולבנים הגדולים שאף שמן הדין אינו מחויב לפרנסה', כלומר שכל אדם שלא לומד כי הוא צריך לפרנס משפחה, מן הדין הוא פטור, ורוב מה שהוא עמל הוא עמל בשביל הגדולים, ומן הדין הוא לא מחויב, 'מכל מקום יש בו גם תכלית לשם שמים, שבזה יהיה דעתו עליהם וישמעו לדבריו, ויוכל לחנכם ולגדלם לתורה ולמצוות'.

תארו לעצמכם שהאבא היה פותח לבניו את השולחן ערוך, ואומר להם: ילדים נכבדים, הכל טוב ויפה, אתה כבר בן שש, נכון, נו, לך תסתדר לבד! אנחנו לא יכולים להבין את זה, זה עוד סוגיא מה ההלכה מתכוונת בדיוק, איך ילד בן שש אמור לדאוג לעצמו, אבל זה לא עניננו כעת. יש

אמנם ענין מצד צדקה ואפשר לכפות אותו, לא בהכאה, אבל לכפות, עד גיל שתים עשרה, אבל לא יותר מזה. והנה אנחנו מפרנסים אותם, משלמים להם בשביל הישיבות, בשביל הסמינרים, ודואגים להם לכל צרכיהם בסכומים אדירים, ואומר החפץ חיים למה? שבזה יהיה דעתו עליהם וישמעו לדבריו, ויכול לחנכם ולגדלם לתורה ומצוות. אם האבא לא היה מפרנס אותם מעבר למה שהוא מחויב, אז לא היה לו שום השפעה עליהם, אבל ככה הם סמוכים על שולחנו והוא יכול להשפיע עליהם.

יש כמה חכמים בעיני עצמם, כמו שפעם פגשתי איזה יהודי שעוסק בבריאות הנפש בציבור החרדי, והוא אמר לי, על הענין הזה, זה משהו נורא, מוכרחים לעשות משהו, יש אנשים שמגיעים למצבים נפשיים מאד קשים, צריך לעשות משהו. אמרתי לו: מה אתה מציע. הוא אמר הקמתי איזה ועדה, של רבנים עם אנשי מקצוע שיושבים על המדוכה לחשוב מה לעשות. אמרתי לו מה ההמלצות שלכם? חשבתי שיבוא עם איזה בשורה, ומה היתה תשובתו: 'למה שאבא אחד יחתן עשרה ילדים, שכל אחד מהעשרה יחתן את עצמו'. אמרתי לו, בשביל זה היה צריך ועדה, כל איש מן השוק יגיד לך סברא כזו, והוא צודק, איזה הגיון יש שאבא אחד יקח אחריות על עשרה ילדים, לא יותר פשוט שכל אחד יקח אחריות על עצמו. ועדה....

גדולי ישראל לא המליצו אף פעם על הרעיון הגאוני הזה, והסיבה היא פשוטה, בדיוק כמו שאומר החפץ חיים, אם הייתי בא לילדים שלי ואומר להם, תשמעו בני, אני רוצה לשבת וללמוד, אני רוצה להיות תלמיד חכם, על פי הלכה לא חייב לפרנס אתכם, בטובכם תסתדרו. תנו לי, אני רוצה לגדול, אני רוצה לצמוח. אבל, רבוננו של עולם, מה היה יוצא מהילדים שלו? כולם יודעים מה היה יוצא מהם.

זה בלי שום ספק היה משנה את כל הצורה שלנו

אנחנו בחברה שלנו בכל אופן אלו שמחנכים כך, אם היינו נותנים לילדים לדאוג לעצמם ולחתן את עצמם, בלי ספק היה נוצר שינוי מאד מאד גדול, חלק היו אומרים אנחנו לא מסוגלים לקחת על עצמנו את העול הגדול הזה, והיו מוצאים לעצמם פתרונות בהתנחלויות למחצה לשליש ולרביע, באיזה קרוון מסכן שבכמה מאות שקלים אפשר לשכור, חלק אולי כן היו לוקחים על עצמם דירה נורמלית, אבל היו משתעבדים במשכנתאות גדולות והיו צריכים לעבוד בשביל זה ולא להיכנס למסלול של לימוד בכולל אחרי החתונה. בלי שום ספק זה היה משנה את כל הצורה שלנו, וזה מה שההורים האלה שמשתדלים ומתאמצים לא רוצים, כמו שהוא לא רוצה שהילד שלו עד החתונה יסתובב ברחובות בשביל לדאוג לעצמו לפרנסה, הוא גם לא רוצה שזה יקרה

אחר כך. נכון שהאבא מתבטל מלימוד התורה שלו, אבל האבא מתחיל להתעסק עם זה עשרים שנה ומעלה אחרי החתונה, בשעה שהוא פחות או יותר מבוסס, הוא ודאי לא יוצא לתרבות רעה מזה. נכון שיש לו נסיונות וקשיים, אבל הנסיונות והקשיים האלה הרבה פעמים תלויים בו, אם הוא לא יקשיב לכל החכמים שמנסים להסית אותו ויקרא את כל הפרסומות שלהם, זה בוער בי אבל אני יתאפק שוב.

אני לא מסוגל לחתן אותם, זה רק הקב"ה

סיפר לי יהודי שבא לפני רבי דוד פוברסקי, וסיפר לו שמגיע לו מזל טוב נולדה לו בת שלישית או רביעית, שאל אותו ר' דוד, איך אתה חושב לחתן אותה, אז הוא אומר לו כמו כולם, מה פירוש כמו כולם, לא יודע. זה לא דרך כך, מה פירוש? בקיצור, רבי דוד לא ויתר לו, בסוף ר' דוד אמר לו אני אגיד לך, אם תחשוב שאתה הולך לחתן אותם לא תצליח, לא שייך, אין כזה מהלך שאפשר לחתן משפחה כזו, אבל אם אתה תשב ותלמד, ותשליך את כל המשא הזה על הקב"ה שהוא יחתן אותם, אתה תצליח.

זה בעצם הסיסמא והמפתח להצלחה, וכבר דברנו קודם שצריך בשביל זה אמונת חכמים וצריך לבטוח ולהאמין בקב"ה שהוא כל יכול, כמו שהוא מושיע עד נישואי הילדים הוא יושיע גם הלאה. לקב"ה אין שום בעיה, אם זה מעט או רב, הוא כל יכול, הכל בשליטה שלו, וזה הנקודה הראשונה שצריכים להעמיד אותה מי שרוצה ללכת בכיוון הזה, לדעת שאין בכוחנו לחתן את הילדים שלנו, אנחנו עושים את זה בגלל שאנחנו רוצים שהם ישארו בני תורה, לפי החינוך שאנחנו מחנכים את הילדים. יכול להיות שיש קבוצות אחרות שמצליחים לשמור על הצביון של הקהילה גם אם הם הולכים לעבוד, אני לא נכנס לזה כרגע, אבל זו הדרך אצלנו, ולדעת שאני באמת לא מסוגל לחתן את הילדים שלי, זה רק הרבש"ע!

נראה בעזרת ה' בשיעורים הבאים יותר פרטים, מה בכל אופן יש חובה לעשות, ואם כן אז ממת, מה לא לעשות בשביל לא לקלקל את המהלך הזה השמימי, שכן הוא באמת שמימי, אבל בלי אמונה בקב"ה בבטחון מוחלט בו, וזה בא על ידי זה שאנחנו נשענים 'משען ומבטח לצדיקים', שאנחנו נסמכים על גדולי התורה, זקני הדור, גדולי ראשי הישיבות. מלבד זה אין באמת שום פתרון, וגם מי שיתעסק עם נדל"ן, בסך הכל עדיין הוא אברך, ורמת ההכנסה שלו לא מצדיקה או מאפשרת לחתן כל כך הרבה ילדים בצורה יפה כמו שהוא היה רוצה.

שׁו"ת מהציבור

אף אחד לא נשאר עם חובות

נשאלה שאלה שזה בא על חשבון השטייגען של האבא.

תשובה. אני חושב שאם נבדוק היום נראה שיש כאלה שזה הוציא אותם מהלימוד כי הם מבוהלים, כי הם לא הכינו את עצמם, ולוקחים את זה עם חרדות ועם פחדים, אבל עדיין רוב האנשים נשארים בבית מדרש, לא בודדים ולא יחידים שממשיכים ללמוד. יש אמנם את ההפרעות שלהם, זה נכון, אולי מבחינת כמות השעות הוא צריך לבטל קצת, אולי גם באיכות לפעמים, לא תמיד יש לו את הישוב הדעת, אבל זה לא נכון שחייב להיות שמפסיק את השטייגען.

מישהו סיפר לי ואני בדקתי את העובדות, זה היה לפני יותר מעשר שנים, אולי חמש עשרה, היה גביר אחד שעשה עיסקה מאד גדולה, והוא נתן כמה עשרות מיליונים בשביל אברכים כאן בארץ, תלמידי חכמים שיש להם חובות מנישואי הילדים, בין השאר הוא הגיע לכולל פוניבז' שהינו מרכז של עמלי תורה, יושבים שם קבוצה ענקית של עמלי תורה שאין להם חוץ מתורה כלום, הכולל שם משלם מילגה מאד נמוכה, וגם יש תקופות ארוכות שהוא לא משלם. הוא אמר כך: כל מי שחיתן את כל הילדים שלו והגיע לגיל שבעים ויש לו חובות אני מכסה את החובות שלו, בתנאי שאין לו משרה והוא יושב בכולל שני סדרים. היו סך הכל אחד-עשרה כאלה שהגיעו לגיל שבעים וחיתנו את כל הילדים, מתוכם חמש או שש לא היה להם שום משרה. והלכו ובדקו ומצאו שאף אחד מהם לא נשאר עם חובות! היה אחד שאמר שיש לו חובות של עשרים אלף שקל, אבל זה בשביל טיפול שיניים של אשתו, לא קשור לחתונות. אני ביררתי את זה גם במשרד של הישיבה, הם אמרו שהם יכולים להביא את הרשימה, זה עדיין נמצא אצלם וביררתי וגם אצל היהודי הזה שהיה שליח של הגביר, שסיפר לי את אותו סיפור בדיוק.

וזה מעניין, היה פשוט לו לגביר הזה שלא יכול להיות מצב שאדם חיתן את כל הילדים, ואין לו שום פרנסה מלבד הכולל, אולי האשה עובדת, ולא יהיה לו חובות. ולמעשה לא היה אפילו אחד כזה. יש לזה הסבר? אין לזה הסבר! מלבד מה שאמר הראש יש' ר' דוד אם תחיה עם ידיעה שאתה לא יכול לחתן את הילדים אלא הקב"ה יחתן אותם תצליח, וזהו הסוד כיצד אברכים אלו מסוגלים לשבת כל ימיהם בכולל מבלי לעשות כלום חוץ מלהיות שקועים כל כולם בלימוד.

"מה אתה רוצה, לאסור פריה ורביה?"

שאלה: איך מותר להתחייב כשאין לו.

תשובה: חז"ל אמרו 'לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישיא בתו לתלמיד חכם'. זה באמת שאלה גדולה, בכל המצוות יש הגבלה, יש מעשר, יש חומש, יש שליש, פתאום כאן בנושא הזה של נישואין, צריך למכור את כל מה שיש לו, זה שאלה גדולה. מישהו אמר שראה בספר ששאלו את רבי חיים קניבסקי מה הפשט בזה שאמרו 'לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וכו', או שהשאלה היתה באופן כללי על התחייבות בנישואי הילדים, והוא ענה שזה פיקוח נפש, ובפיקוח נפש אין שיעורים.

אני שאלתי פעם את הרב אלישיב, עניין אותי לדעת מה הרב אלישיב יגיד, לנו נראה שיש גדולים שמכריעים לפי דעת תורה, וזה כאילו לא חייב להיות צמוד לשולחן ערוך, השקפה, אבל הרב אלישיב היה איש הלכה, שאלתי אותו האם מותר לאדם להתחייב לנישואי ילדיו כסף שהוא לא יודע מאיפה הוא יחזיר אותו, הוא שתק. שאלתי אותו פעמיים ושלוש והוא שתק, אבל לא ויתרתי, הרגשתי שיש כאן משהו טמון, אז הוא אמר לי בזה הלשון: מה אתה רוצה, אתה רוצה לאסור פריה ורביה? אתם שומעים תשובה של איש הלכה, זה נורא לשמוע ².

"אבל את הבת צריך לחתן!"

אני יודע על תלמיד חכם גדול שנכנס למרן הרב שך זצ"ל לפני נישואי בתו הראשונה, ושאל אותו האם מותר להתחייב על כסף שאינו יודע איך יחזיר אותו, אמר הרב שך שאסור, הוא עמד לצאת מהחדר הרב שך קרא לו ואמר, "אבל את הבת צריך לחתן!", זה כעין התשובה של הרב אלישיב וכעין התשובה של ר' חיים קניבסקי, שזה פקוח נפש. איך אמר מישהו חכם הדבר הכי קשה שיש למשפחה חרדית, זה ההתחייבויות הכספיות של נישואי ילדים, אבל יש דבר יותר קשה, כשהבנות נשארות בבית, זה יותר קשה!

שאלה: איך אדם יודע כמה להתחייב?

---

2. בהזדמנות שמעתי שדעתו היתה שכל זמן שהחובות לא חורגים מערך דירתו אי"ז בגדר לוח רשע ולא ישלם.

תשובה: אנחנו נדבר על זה בהמשך יותר בפרוטרוט, אבל בקצרה ממש, זה תלוי בהרבה מרכיבים. יש כאלה שבאמת בשבילם להתחייב אפילו מאתים חמישים אלף שקל, שמצד אחד זה סכום גדול, אבל מצד שני קשה מאד להסתדר עם זה לגבי נישואין, וגם זה ממש קשה להם, הם מגיעים ממש לפיקוח נפש, אני חושב שאנשים כאלה פטורים. אני יכול להעיד שיש אנשים שאמרו להם כך והם הצליחו לחתן את הילדים, הם אולי היו צריכים לוותר על משהו, אז הם לא יכלו לקחת את הבחור הכי נוצץ מהמשפחה הכי מיוחסת, והישיבה הכי הכי, אבל לקחו בחור ירא שמים עם מידות טובות, ולא שמרגיש את עצמו.

'אל תטריח אותו יותר מדי...'

אבל כמה להתחייב, זה מאד תלוי בנסיבות, כמה ילדים יש לו, כמה חובות כבר יש לו, וזה צריך לחשוב היטב אפילו שאנחנו משליכים את יהבנו על השמים. כמו הסיפור על זה שבא לחזון איש ואמר לו, הרי פרנסה מן השמים, אני יש לי חנות ברחוב רבי עקיבא בב"ב והשכירות שם יקרה מאד, אבל מצד שני רחוב רבי עקיבא זה רחוב שבאים הרבה לקוחות, אני ילך לשכור ברחוב פינתי בבני ברק, ואם הקב"ה רוצה שאני יתפרנס, אז הוא ישלח לי את כל הלקוחות לשם. אמר לו החזון איש, 'אבל למה אתה מטריח אותו? הרי הדרך הפשוטה היא שיהיה לך חנות במקום שיש הכי הרבה עוברי דרכים, אל תטריח אותו יותר מדי'. אני לא חושב שהחזון איש התכוון רק לזה, הוא רק אמר את זה בלשון כזו, זאת אומרת, אדם יבוא ויגיד, אם בכל מקרה הקב"ה נותן הכל, אז נזרוק עליו עוד כמה מאות אלפי שקלים, למה אני מסתפק בארבע מאות, אני אקח שבע מאות, הרי אותו רבש"ע שיביא לי את הארבע מאות יביא לי את השבע מאות. על זה יש לומר מה שהחזון איש ענה, אמנם הכל הוא חוץ למסגרת, אבל גם מחוץ למסגרת יש איזה שהם כללים וגבולות שאנחנו צריכים לעמוד בהם ובזה יש הרבה פרטים שנעמוד עליהם בהמשך בעז"ה באחד השיעורים.

צריך להכניס להם לראש לעזור לאבא

שאלה יש היום זוגות שרמת החיים שלהם יותר גדולה משל ההורים,

תשובה זה נכון, ובמקרה כזה בודאי שהילדים צריכים לסייע להורים, אין ספק בזה. יהודי ת"ח רב פה בעיר סיפר לי שחבר שלו בא אליו הוא לא יכול היה לישון כמה לילות מרוב עגמת נפש, הוא אמר נתתי את הנשמה שלי בשביל הזוג, קניתי להם דירה, ויום אחד החתן בא אלי ומבקש ממני לחתום על משכנתא שהם לוקחים מהבנק בשביל לשפץ או בשביל לקנות עוד נכס, והם רוצים אותי ערב. הוא אמר בכאב, אני עוד נאנק לשלם כל חודש את המשכנתא שלקחתי על הדירה הזאת והוא לא מתבייש להחתים אותי על הלואה. יש לך כבר כסף לבנות, תחזיר לי, תעזור לי. אין הכי נמי, והיום זה מאד מקובל שאברכים מתאספים ביחד ועוזרים להורים.

היה ויכוח גדול לפני כמה שנים בין ר' משה הלל לר' גרשון, ר' משה הלל סבר שכל המקצועות האלו שנשים יכולות להרוויח למעלה מחמש עשרה אלף ויותר, זה דבר בעייתי מאד, הוא טען שעצם זה שהיא מרוויחה סכומים כאלה, באופן טבעי זה משנה את כל האופי של הבית, וזה טומן בחובו סכנות רוחניות גדולות. ר' גרשון אמר שצריך לחנך אותם שהמקצועות האלו שמכניסות כל כך הרבה המטרה בזה לעזור לאבא. צריכים להכניס להם לראש, שהרי האבא גם משקיע בדבר הזה, לא צריך להתבייש, האבא משלם שכר לימוד גבוה מאד, בשביל המקצועות הנחשקים האלה, אז היא צריכה לדעת מראש שצריך לעזור לאבא לחנך אותה לזה שעכשיו היא לומדת מקצוע מכניס שבבוא העת הוא יוכל להטיל עליה משכנתא יותר גדולה.

'ההצלחה שמבטיח הרמ"א ודאי עדיף מהשתדלות'

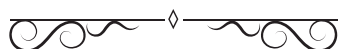
שאלה בענין בחורים שדורשים הרבה.

תשובה: לעודד את הילדים לדרוש זה דבר מאד בעייתי, יש ראשי ישיבות שעושים את זה, הם דואגים לתלמידים שלהם, אבל שהבחור בעצמו ידרוש זה חסרון מאד גדול. יש איגרת של החזון איש, משהו שאל אותו בענין הזה, כנראה אחד שהיה קשור אתו והיה לו ספק מה לעשות, הצד השני לא הסכים להתחייב לו מה שהוא רצה, וכתב החזו"א (שו"ת וחידישים חזו"א סימן רכא) 'אינו מובן לי היטב הדייקנות היתירה בדברים שהרחיקום רבותינו ז"ל, כמבואר ברמ"א באהע"ז סימן ב' סעיף א', וסיים הרמ"א שכל מה שיתנו יקח בעין יפה בין רב בין מעט ואז יצליח, והצלחה שמבטיח הרמ"א ודאי עדיף מההשתדלות". השואל חשב שמחובת ההשתדלות לדרוש כמה שיותר, הרמ"א אומר לא לעשות כך, מה שנותנים לך תיקח בעין יפה ואל תלחץ את השווער, ואומר החזון איש **שההצלחה שמבטיח הרמ"א ודאי עדיף מההשתדלות**, וממשיך

החזו"א: 'ובהיותי מורגל תחת השפעת דברי הרמ"א לעצמי ולאחרים כבד עלי להבין דעת הדר"ג שליט"א', [כנראה שכתב לו את זה יהודי חשוב יהודי תלמיד חכם שהיה לו ספק על איזה שידוך שלא הסכימו לתת לו את מה שהוא רצה]. ולמרות כל זה מסיים החזו"א: 'ובעיקר הדבר ההחזקה למען הניחו להיות קבוע לתורה היא בודאי מוסכמת'. כלומר, לדרוש כסף על מנת שיוכל אחר כך לשבת וללמוד במנוחה, על זה החזון איש הסכים, אבל לא סתם לגור בדירת פאר, זה לא.

הועד השני הוצאות נישואין על חשבון הקב"ה

בפתח הדברים אני רוצה להבהיר שלא יהיה בבחינת גניבת דעת, אולי יש כאלה שחושבים שבסוף תהיה הפתעה וכל אחד מהשומעים יקבל מפתח לאיזה דירה חלומית באיזה מקום, מתנה מהשמים עבור הבת שעומדת להתחתן. הלואי שזה יקרה, אני מאחל זאת לכולם, אבל לא בשביל זה באנו לפה. אנחנו פה בשביל לנסות להבין את המהלך, שהרי זה דבר תמוה ביותר, איך חברה שלמה של עשרות אלפים ויותר, בונה תכנית על בלי-מה, על כלום, בכל מה שנוגע לנישואי הילדים. זה לא אחראי. זה לא הגיוני. איך מסבירים את זה? האם זה רצון הבורא? אולי זה טעות אחת גדולה כל הסיפור הזה? אולי יש פה עיוותים שנוצרו בגלל כל מיני סיבות? אומר לכם את הנוסח החרף ביותר ששמעתי אי פעם בענין זה, שמעתי את זה מגביר אחד לפני הרבה שנים ומאז לא נכנסתי אליו, הוא אמר: "גדולי ישראל בארץ רוצים שכולם ישארו עניים, כדי שתהיה להם שליטה עליהם..." אתם שמעתם פעם דבר כזה? הוא כעס על זה שלא מחנכים את האברכים לצאת לעבוד, שאפשר גם ללמוד וגם לעבוד, ועוד דעות כאלה, ולדעתו זו הסיבה. זה הדבר הכי קיצוני ששמעתי, יש נוסחאות יותר עדינות, את חלקם הזכרנו ברמז בפעם הקודמת.

אני יוצא מנקודת הנחה, שמי שיושב פה יסכים איתה, שגדולי ישראל שזכינו להכיר, מהדור הקודם ומהדור הנוכחי, כולם אנשים עם לב, שאיכפת להם, לב מרגיש, שכשכואבת להם צרה של משהו הם מורידים דמעות, ואף אחד לא מעלה בדעתו שלא איכפת להם, שזה לא מעניין אותם, שהם כבר מסודרים כביכול אז הם לא נותנים מספיק דעתם. דברנו בועד הקודם גם על זה שכל מה שניסו לעשות מבחינה ציבורית נכשל, ומה שאנשים חושבים שאם כולם יתארגנו אז יצא ככה וככה, הוכח שזה לא עובד, אני לא רוצה להיכנס לפרטים. אז מי שבא מתוך הנחה שגדולי ישראל הם הנציגים של הקב"ה, של התורה, ללמד אותנו מה עלינו לעשות בכל תקופה בכל ענין, הרי יש דברים שלא כתובים מפורש בספרים וצריך להקיש מזה לזה, אנחנו חייבים את ההדרכה, את הכיוון, מתוך רצון ללמוד ולהבין.

הפעם אני רוצה להתרכז יותר, לנסות להסביר. איני יודע אם פעם היה צורך בזה, אם יש אמונות חכמים שמביאה לידי אמונה בה' כמו שדברנו, ומבינים שכך רצון ה', אז לא צריך הסברים, אבל היום אני חושב שצריכים לשבר את האוזן, אין מה לעשות, יש לנו נסיונות, כך כתוב שבעקבתא דמשיחא הנסיונות הגדולים יהיו נסיונות של אמונה, וזה מתבטא בכל מיני דברים, בכל מיני צורות, והאמונה התמימה כפי שהיינו מצפים שתהיה, לא באה כל כך בקלות.

תאמין לי, אני לא יודע!

דוקא אלו שכבר מחתנים ילדים, ונכנסו כבר לתוך הסוגיא הזו, ולא עשו מהפכות אלא המשיכו בדרך שהיו רגילים קודם, אחרי כמה שנים הם יכולים לספר דברים מופלאים ממש, דוקא אלו שכן הולכים בכיוון הזה בסופו של דבר, המציאות מוכיחה לכולם שקורים פה דברים פלאיים, בלתי מובנים בכלל. די לנו במשפט שתשמעו אם תשאלו אברך כולל שסיים כבר לחתן את הילדים שלו, אם תשאלו אותו, תגיד, איך חיתנת שבעה ילדים, שמונה, עשרה, הוא יגיד לכם, וכולם יגידו לכם באותו לשון כמעט: **תאמין לי, אני לא יודע!** בפעמים הראשונות ששמעתי את זה לא הבנתי, תגיד לי למעשה, קח עט וניר ותרשום, הרי לא מצאת פתאום שק של זהובים אצלך בסלון, וכשאתה חוזר ושואל שוב ושוב, הוא אומר לך אותו דבר: **תאמין לי, אני לא יודע!** בסופו של דבר זו התשובה שהרבה עונים אותה. תשאל אברך איך אתה מסתדר חודשית, הרי גם בחודשי צריך הרבה סיעתא דשמיא, אנשים לא יענו לך עד כדי כך, יגידו לך, מאד קשה לי, אני באמת חי חיי דחק, אחד יגיד לך: כל חודש יש לי ניסים אחרים, פעם מפה ופעם משם, הנה פתאום שלחו לי צ'ק מאיזשהו מקום, או נזכרו להחזיר לי איזה הפרשים או בדומה לזה, כל אחד עם הסיפורים שלו. זה מה שנוגע לפרנסה היומיומית, גם אם הם יודעים שהם חיים בניסים אבל הם יכולים להסביר את הניסים האלו, איך זה מגיע. אבל כשזה נוגע לנישואי ילדים, זה מחוץ לפרשה בכלל של ההתפרנסות היומיומית. ובזה אני רוצה להתרכז מה ההבדל בין הסוגיא הזו לזו.

מה ההבדל בין הסייעתא דשמיא של חיי היום-יום לנישואי הילדים

הרי כמו שהקב"ה דואג לצרכים היומיומיים, שמי שיושב ולומד ומקבל על עצמו עול תורה הקב"ה דואג לו, כך כתוב, פסוקים מפורשים, ויש את הרמב"ם הידוע בסוף שמיטה ויובל, למה לגבי הנישואים זה נושא אחר לגמרי, גם הצורה של הישועה באה מכיוונים אחרים לגמרי, ולכן לאנשים קצת יותר קל עם הענין של הפרנסה היומיומית, בגלל שהם רגילים לסייעתא דשמיא, ואם באמת לפעמים חסר להם אז פתאום מגיעה איזה מלגה, מאיזה עשיר שנחה עליו הרוח, הוא רוצה שילמדו כך וכך שעות ברציפות, והוא יתן סכום יפה, או מגיע ערב יום טוב, או שיש לו יארצייט, או כל מיני דברים, או שההורים, הסבא והסבתא, כל מיני דרכים, אבל אנשים מתרגלים לזה כבר.

במאמר המוסגר: קורה לפעמים שאנשים באים, לשאול האם הוא חייב לעשות משהו מעבר ללימוד, האם על פי כללי ההשתדלות הוא חייב לנסות למצוא לעצמו איזשהו מקור הכנסה, איזה פרנסה על חשבון הלימוד. אתה שואל אותו, למעשה כעת, אתה בעל חוב? הוא אומר לא. (לא כולם, יש כאלה שנכנסים לחובות, אבל אני מדבר על אלו שלא). נו, אז מה אתה רוצה? מה הבעיה שלך? למה לשנות? אז הוא אומר לך, תראה, אבל כל חודש זה נס חדש, כל חודש אני לא יודע איך אני אגמור את החודש, אני לא יודע מאיפה זה יפול וכו'. אני אומר לו, נו, אז אתה רואה שהקב"ה עושה איתך ניסים, אז מה איכפת לך? אם בסופו של דבר זה מצליח, אז למה לשנות? למה תאבד את הסייעתא דשמיא הזו? אנשים קשה להם לחיות בצורה הזו, זה מתח, "והיו חייך תלואים לך מנגד" אומר הפסוק על מי שאין לו פת בסלו, זה באמת לא קל, אבל רואים שהרבה דרכים למקום, פעם מפה פעם משם, איכשהו מסתדרים. אבל הסוגיא של נישואי ילדים זו סוגיא בפני עצמה.

"עניים יותר גדולים מכם, חיתנו ילדים"

נפתח בסיפור ששמעתי ממשפחת הסטייפלר, יש לי אח וגיס שהם מהמשפחה, הסטייפלר בשנים הראשונות שלו בארץ ישראל חי בעניות מאד מאד גדולה, ועניות גדולה זה אומר שהיה שאלה של פת לחם. הוא היה מגיד שיעור דנוברדוק, והוא היה מקבל לירה לחודש, וכל חודש הוא היה פורט את הלירה הזאת לארבע מטבעות של עשרים וחמש אגורות, ואת המטבע הזו

היו שומרים לצרכי שבת, וגם הצרכי שבת היה מינימום שבמינימום, וכל השבוע היו איכשהו מסתדרים, היו מקבלים מפה ומשם. הסטייפלר לפעמים היה נשאר רעב, כדי שלילדים שלו יהיה מה לאכול, עד כדי כך זה הגיע. אשתו שהיתה אחות של מרן החזון איש, אמרה פעם לאחיה שהיא ממש מוטרדת, אם אנחנו חיים בכזו עניות איך נחתן את הילדים? החזון איש אמר לה משפט אחד: "עניים יותר גדולים מכם, חיתנו ילדים". זהו. הוא לא אמר יותר מזה. כך המציאות. אז עוד פעם אנחנו מחדדים את השאלה, בשביל הפרנסה החודשית גם בקושי היה לו, הוא היה חי בצמצום נורא, ולפעמים הוא מונע מעצמו לאכול לחם, הוא היה מוצא כל מיני תירוצים שהוא בתענית וכדומה, שלא יהיה אי נעימות במשפחה, אז מה הפשט שלחתן ילדים זה פרשה אחרת?

שלשה שותפים בזיווג

אני רוצה להקדים הקדמה, בשבילי זה היה כיוון חדש, אבל אני מנסה להתבונן בו, ואני חושב שזה כיוון נכון, כתוב בחז"ל שלשה שותפים יש באדם, האיש האשה והקב"ה, האיש נותן את הלווה, האשה נותנת את האודם, והקב"ה נותן את הצורה, את הנשמה, כך כתוב. רגילים להתבטא שיש שלושה שותפים גם בזיווג, אני לא יודע אם יש לזה מקור מפורש בחז"ל, אבל בחשבון זה אותו חשבון, כל זיווג הוא של איש ואשה ויש את הקב"ה ביניהם.

אבא שלי ז"ל לפני שבא לפה, לקרית ספר, היה רב כמה שנים טובות, בביהכנ"ס 'אגודת רעים', בבני ברק. היתה שם קהילה של יוצאי הונגריה, יהודים בעלי בתים. היו שם שנים שהשתדכו ביחד, והיה ויכוח ביניהם מי יתן כמה, והם באו לאבא שיעזור להם. הוא ראה שזה קשה מאד, אז הוא אמר להם, תראו, שלשה שותפים באדם, כל שידוך יש שלשה שותפים, המחיות הזה והמחותן הזה והקב"ה, באופן רגיל יש להקב"ה כביכול שלישי, זה לא נכון, אבל נניח ככה, אז בואו נטיל עליו עוד חלק, למה לכם להתווכח, נשאיר להקב"ה עוד חלק, והוסיף ואמר שאם תשתפו אותם פעמיים תזכו לברכה כפולה. הם שמעו והסכימו, ואחר כך בלידה הראשונה נולדו תאומים מהזיווג הזה. הבעלי בתים בקהילה שם ייחסו את זה למימרא הזו שהיות והם עשו את הקב"ה שותף בחלק כפול הם זכו לברכה כפולה, ונולדו להם התאומים.

בדומה לזה, אמר האדמו"ר מצאנז הדברי חיים כמדומני, אומרים שבא אליו מישהו והוא שאל אותו למה אתה לא מחתן את הבת שלך, הוא ענה לו, 'אין לי כסף', אז הוא אמר לו הרי הקב"ה שותף, תשאיר לו את החלק הזה, למה אתה דואג, אתה תעשה את השידוך, תשאיר לקב"ה את החלק הזה.

"הקב"ה יודע הכי טוב מה טוב לך"

את הסיפור הבא שמעתי היום, שמעתי אותו בשם הרב הגאון רבי אריה לייב שפירא, משגיח של ישיבה קטנה פוניבז', אבא שלו הגאון רבי שלום צבי שפירא זצ"ל היה תלמיד מובהק של רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, עוד משנחאי, ממש לא זזה ידו מתחת ידו של רבי חצקל כל השנים. כשרבי שלום צבי, אירס את הבת הראשונה שלו, הוא התחייב סכום של חמשת אלפים דולר, והוא לא ידע מאיפה הוא יביא אפילו דולר אחד, אז הוא ניגש לר' חצקל בתור תלמיד מובהק שלו. הוא היה בטוח שר' חצקל יהפוך עולמות בשבילו, הוא חשב שר' חצקל בעצמו יכול לעזור לו, כמו"כ הוא חשב שהוא יפנה במכתב לכמה אנשים שלר' חצקל היה קשר איתם, שיעזרו לו. אבל רבי חצקל אמר לו, "הקב"ה יודע הכי טוב מה טוב לך", ולא הסכים לעזור לו, ולא עשה שום השתדלות בשבילו. הוא חזר ממנו שבור ורצוץ, הוא לא הבין מה הוא רוצה. בסופו של דבר הוא כמוהו חיתן את הבת הזו.

אחרי שהוא חיתן את הילדים, הוא אמר, כמה חסד עשה עמי ר' חצקל, שלא עזר לי עם החמשת אלפים דולר, כי אם הוא היה עוזר לי אז, זה היה עזרה רק לבת הראשונה, עם המימרא הזו "הקב"ה יודע מה טוב לך" הוא עזר לי לחתן את כל הילדים.

כשהוא בא לנחם אצל נכדו של המשגיח, רבי אליעזר גינזבורג, חתנו של רבי שלמה ברמן, כשאשתו נפטרה, הוא סיפר לו את הסיפור הזה. חדשיים אחר כך, הוא פגש אותו והתעניין בשלומו, מה קורה בבית, הוא הרי נותר אלמן עם ילדים בבית, אמר לו ר' אליעזר: 'הקב"ה ודאי יודע מה טוב לי!', הוא חזר על המשפט הזה ואמר לו, אתה לא יודע מה המשפט הזה עשה לי, כמה זה עומד לנגד עיני, כמה זה עוזר לי ומחזק אותי.

'הכל מגיע מהקב"ה, הכל מאתו יתברך'

יש סיפור חסידי, ששמעתי מרבי שלמה הופמן הידוע, שהיום הרבה משתעשעים בספרים שמתפרסמים בשמו, הוא היה חסיד ספינקא מהבית, פעם הגיע האדמו"ר ממונקאטש ה'מנחת אלעזר' לעיירה שלהם, סעליש. הוא היה אז ילד כבן תשע - עשר. המנחת אלעזר סיפר אז ברבים שהגיע אליו פעם זוג שהיה להם פונדק על הדרך למונקאטש, שאלו שהיו באים לשובות במונקאטש או לחגים היו עוברים דרך אותו פונדק, היו אוכלים וישנים שם. יום אחד האשה אומרת לבעלה, אני רואה את החסידים האלה, שבאים אלינו כל פעם, בדרך הלך הם נראים מודאגים, עצובים, מוטרדים, וכשהם חוזרים הם נראים מאושרים ושמחים, כנראה יש משהו אצל האדמו"ר, הוא מצליח לשמח אותם, לעודד אותם. לזוג הזה לא היו ילדים, אמרה האשה לבעלה אולי גם אנחנו ניסע אליו ונבקש ישועה ממנו. הוא לא כל כך רצה, איך נסע, נסגור את הפונדק, לא יהיה לנו פרנסה, וכן הלאה, הוא היה יהודי פשוט, עם הארץ גדול, בסוף היא שכנעה אותו והם נסעו. האדמו"ר שאל אותו איפה אתה גר? מה אתה עושה? יש יהודים אצלך בכפר? לא, אין יהודים, אני בודד. יוצא לך פעם ללכת לבית כנסת, להתפלל במנין? מה פתאום, שום דבר, רחוק רחוק ממני, אני לא שייך לזה. להתפלל לבד, אתה מתפלל? לא, אני לא יודע לקרוא בסידור. ברכה אתה אומר? שום דבר. מילה אחת של קדושה הוא לא יודע לצטט הכפרי הזה, פעם היו כאלו עמהרצים.

אמר לו המנחת אלעזר, אני מציע שמהיום אתה ואשתך כל דבר שקורה לכם, לטוב או למוטב, מאורע עצוב או מאורע שמח, תגידו: 'ס'איז אלץ פון דער אייבערשטער. אלץ קומט פון דער הייליגער באשעפער', 'הכל מגיע מהקב"ה, הכל מאתו יתברך'. אם תגידו כך כל יום, תוך שנה יהיה לכם בן. הם עשו כך וזכו להיפקד, נולד להם בן והם היו מאד שמחים. אמר הכפרי הזה לאשתו, תראי, עוברים כאן הרבה אנשים, חלקם עצובים ומודאגים, הרי הרבי לימד אותנו פטנט טוב, למה שאני לא אלמד אותם את זה. ואכן כך עשה, הוא היה ניגש לכל אחד ואומר לו מה אתה מוטרד, מה קורה לך, וכל אחד היה מספר לו את הצרות שלו, זה אשתו חולה, זה לוקה בעניות, צריך לחתן את הילדים, הוא לא מצליח. אמר לו הכפרי, יש לי עצה בשבילך, כל מה שקורה איתך תגיד 'הכל ממנו יתברך', וככה תהיה לך ישועה. ככה הוא הלך מאחד לאחד, עד שאחד אמר לו אם כולנו נעשה כך מאיפה הרבי יתפרנס? אמר לו הכפרי בתמימות, הרבי גם צריך לדעת שהכל מאתו יתברך, וגם הרבי יגיד כך...

ככה הרבי ממונקאטש סיפר בעצמו, הוא אמר את זה בתור ביקורת, הוא היה מאד חריף, השיטה שלו לא כל כך הסכימה עם ההנהגה החסידיית הכללית, הוא עקץ את אלו שנותנים עצות לאחרים אבל הם בעצמם לא במדרגה, המסר היה שהרבי גם צריך לחיות עפ"י מה שהוא מורה לאחרים.

בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלונית לפלוני

כתוב בחז"ל שיוצאת בת קול, ארבעים יום קודם יצירת הולד ואומרת בת פלוני לפלוני, כתוב שם עוד שני דברים שלא שמים אליהם לב, בית פלוני לפלוני, ושדה פלונית לפלוני, כתוב בראשונים שהבית והשדה הכונה לצרכי הנדוניה, לא לפרנסה של המשפחה לאורך כל השנים, אלא כל מה שקשור לזיווג הזה, וזה החלק של הנדוניה, זאת אומרת שיש כאן עיסקת חבילה של בת פלוני לפלוני עם הנדוניה, שדה, ובית. זה שני הצרכים העיקריים בשביל לעשות שידוך.

ההשגחה פרטית בולטת בשידוכים

כידוע, כך אומרים בשם מרן החזון איש, שכמה שאנחנו יודעים שהעולם מתנהל על ידי השגחה פרטית, אבל בשידוכים זה ניכר הרבה יותר לעין. ההשגחה פרטית בשידוכים בולטת הרבה יותר מאשר ההנהגה היומיומית של בן אדם בכל התחומים. יהודי מאמין ויודע שהכל מושגח מאתו יתברך, אבל לא תמיד זה נראה כך, זה מלוּבש בדרכי הטבע, ולעומת זאת בזיווגים זה בולט לעין. ובאמת אנשים יכולים לספר סיפורים על שידוכים שונים שלכאורה אין קשר בין אחד לשני, זה מפה וזה משם ואין שום סיכוי בעולם שזה יפגוש את זאת וזאת תיפגש עם זה, דברים מאד משונים. לא תמיד זה ככה, אבל מספיק המקרים שזה קורה בשביל שנראה את זה. כך אמר החזון איש, שאלו אותו מה הפשט בפסוק 'מה' אשה לאיש', וכי שאר הדברים הם לא מהשם, ענה החזון איש שאר הדברים זה מלוּבש בצורה טבעית, אבל כשזה נוגע לשידוכים זה בולט שמלכתחילה זה הסדר.

'כל הבירורים זה רק בשביל להרגיע את העצבים'

הרב מברסק היה אומר שכל הענין של בירורים בשידוכים זה מיותר, הרי אם הקב"ה רוצה השידוך יתבצע בין אם כך או כך, וכל הענין שאנשים מבררים זה רק בשביל להרגיע את העצבים'. יש הרי חוגים שלא נפגשים כלל לפני השידוך, ויש כאלו שאפילו אינם רואים את הכלה עד החופה, ולקיים את מה שחז"ל אמרו אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה, הם רואים אותה פעם ראשונה לפני החופה. לא שמענו שהנישואים שם פחות מוצלחים, את זה חייבים לומר, אולי אפילו יותר מוצלחים, אני לא יודע, לא נכנסתי לברר את זה. למה זה כך? מכיון שזה הדרך שלהם, כך הם חונכו, אז הקב"ה מזמן להם את זה בצורה כזו, שההורים לוקחים על עצמם לברר את הדברים, והזוג סומך על ההורים, וזה מצליח לא פחות. בעצם כל מה שאנחנו מתקשקשים היום עם פגישות ועוד פגישות, ופגישות בצורה כזו או כזו, זה הכל דמיון אחד גדול, כי יש אנשים שלא חיים מספיק את הרבש"ע, הם חיים יותר את חיי העולם הזה, והם לא נרגעים אם הם לא חושבים ולא מרגישים שהם בחרו ושהם יודעים בדיוק את כל הניואנסים מה הוא ומה היא וכמה זה מתאים ביניהם, ולצער הרב יש הרבה אכזבות אחר כך, גם אם לא מתגרשים יש אכזבות. תשאל כל אחד האם אחרי שחיית עם האשה חצי שנה אתה הופתעת במשהו, לא משנה אם לטוב או לרע, לא יהיה אחד שיגיד לך שלא הופתע, גם אם הוא נפגש חמש עשרה פגישות, אין כזה דבר, לא יכול להיות בעולם כזה דבר, זה הגיון פשוט, שאנשים נפגשים ורוצים להרשים הם תמיד יחפו על הדברים הפחות נעימים ויבליטו את הדברים היותר חיוביים מה שנראה בעיניהם. אלא מאי, יכול להיות לפעמים איזו תקלה, היא אמרה איזה מילה לא במקום, או שהוא אמר, או שהוא ראה אותה עושה משהו משונה או מוזר, או שהיא ראתה אותו, מזה אפשר אולי לתפוס וללמוד משהו. אבל אנחנו לא נכנסים עכשיו לשנות את זה, ככה זה, אבל זה ברור כל הנושא שאנחנו מתעסקים ככה עם שידוכים ובירורים, הכל כמו שאמר הרב מברסק, זה בשביל להרגיע את הבן אדם שירגיש שלם עם מה שהוא עושה. חז"ל אמרו אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה אז יש כאלה שזה לא מספיק להם, הוא רוצה להכיר אותה יותר טוב, או לחשוב שהוא מכיר אותה.

למה הוצאות הנישואין לא כלולות במזונותיו של האדם הקצובים מר"ה עד ר"ה

הקב"ה מזווג זיווגים ובכלל זה הוא גם מביא את הנדוניה, שדה ובית. צריך להבין, למה ארבעים יום קודם יצירת הולד צריך לדבר כבר על הנדוניה שאמורה להינתן, למה זה לא נכנס לחשבון של המזונות של אדם הקצובים לו מראש השנה עד ראש השנה? הנה אנחנו כבר

רואים שזה סוגיא אחרת, מה שנוגע לפרנסה היומיומית, כל ראש השנה יש גזר דין בפני עצמו, והקב"ה קובע בדיוק את הכמויות של המזונות, כמה יהיה להם ממזון מסוג זה וכמה ביגוד יהיה להם, וכמה יהיה להם בשביל צרכים אחרים בדיוק, ולכן אסור לבזבז יותר מדי כי זה יכול להיות על חשבון אותו סל שנקבע כבר מראש השנה, והקב"ה לא יפרע את ההלוואות, הלוואות זה רק לצורך תלמוד תורה והוצאות שבת, 'לוו עלי ואני פורע', אבל לא מעבר לזה, מה שנוגע לדברים אחרים הוא לא ישלם את זה, אלא ישאר חור בתקציב, ככה מתחילים להתפתח ולהתגלגל חובות. למה הוצאות הנישואין לא נכנסים בחשבון זה, באותה שנה מסוימת שהקב"ה יודע בראש השנה שאני יארס את הבת שלי, הוא יכול לקבוע עוד סכומים שאני יצטרך במשך השנה בשביל לחתן את הבת, למה זה נקבע בארבעים יום קודם יצירת הולד? זה פלא עצום!

'שהם תלויים בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם'

מוכרח מכאן שהוצאות הנדוניה זו סוגיא בפני עצמה, זה קודם כל, אבל יש פה עוד נקודה שהיא מאד מאד חשובה, הפרנסה של היום יום בעצם מוטלת על בעל הבית, עם כל הכבוד לבעל בטחון הכי גדול, אבל החיוב לפרנס את משפחתו מוטל על בעל הבית, זה שנשים צדקניות היום לוקחות על עצמם חלק עיקרי במאמץ של הפרנסה, אשרינו ואשרי חלקנו שזכינו לכך, אבל למעשה החיוב מוטל על האב והוא צריך לעשות את כל ההשתדלות שיהי' להם מה שצריך, הוא לא יכול להגיד 'תבטחו בקב"ה', כמו שאומרת הגמרא שלעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו, ויאכיל לאשתו ובניו יותר ממה שיש לו, למה לפי שהם תלויים בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם. צריך להפחית מצרכיו בשביל לפרנס אותם כי הם תלויים בו. הוא לא יכול להגיד להם 'תשמעו, צריך בטחון', בטחון זה עסק שלך זה לא עסק שלהם, צריך לחנך אותם למידת הבטחון אבל לא בשביל לפטור אותך מההשתדלות לדאוג להם.

בהכרח שהקב"ה לוקח על עצמו לדאוג לצרכי הנדוניה, כמו שהוא לקח על עצמו לקבוע שבת פלוני לפלוני, שאף אחד מאתנו לא יכול לעשות את זה במקומו, זה חייב להיות רק דרכו, כך גם הנדוניה, השדה והבית, הוא ג"כ לוקח על עצמו, וממילא זה כבר נותן לנו פה הבנה שיכול להיות באמת שדרכי ההשתדלות הרגילים שאנחנו מכירים בסוגיה של פרנסה של משפחה לא קשור לענין הזה של השידוכים. למה זה כך, אני לא יכול לדעת דרכי שמים, אבל קצת הבנה שתאפשר לנו לקבל את הדברים בצורה שתעזור לנו. אנחנו אומרים שיש ג' שותפים באדם, בשותפות של

יצירת הולד זה נראה כאילו שהחלקים הם שוים, זאת אומרת הלובן והאודם, הצורה והנשמה, כל אחד מביא אתו שליש שנצרך בשביל שיוצר גוף כזה עם נשמה, אי אפשר להילד בלי אודם ובלי לובן ובדאי שאי אפשר בלי נשמה, כאילו הקב"ה עושה אותנו שותפים שוים אתו, זה הכל כאילו, אולי זה קשור למה שחז"ל אומרים כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו, בכל הבריאה הקב"ה יורד ונותן לנו את ההרגשה שאנחנו שותפים, ובאמת הקב"ה עושה את האדם שותף במעשה בראשית, הקב"ה הקנה לנו כביכול את השמים והארץ ואנחנו במעשים שלנו יכולים לבנות ויכולים להחריב, אנחנו באמת שותפים בהנהגת הבריאה, אבל מה שנוגע לזיווגים זה משהו אחר לגמרי, שמה זה עסק רק שלו.

את מה שהקב"ה רוצה מאתנו לעשות בענין, הוא אמר לנו, יש לנו בהלכה, כפי שדברנו בשבוע שעבר, הוא אמר שהאב חייב בבנו למולו, לפדותו, ללמדו תורה, אולי ללמדו אומנות, להשיטו בנהר, ולהשיאו אשה, ומה כלול בזה? לדאוג שהוא יהיה מוכן לנישואים, לתת לו כסף, ואת הנחלה שיש לך בארץ ישראל, תשתף אותו גם עם זה. אבל מה קורה אם אין לי, והקב"ה גזר שזה יהיה זיווג עם פלונית ואין אפשרות שהם יתחתנו בלי שיהיה להם בית או בסיס כלכלי מסוים, כל מקום לפי ענינו, אז אנחנו אומרים שזה נכנס בסל הזה של השלשה דברים שנקבעו מראש, עצם הזיווג, השדה והבית.

"לא תוהו בראה לשבת יצרה"

למה הוצאות הנדוניה קשור באמת בעיקר להקב"ה, בגלל שהענין של זיווג חוץ מהמצוה הפרטית שיש לכל אחד לקיים את המצוה של פריה ורביה, יש ענין נוסף, שהוא ענין אולי יותר חמור אפילו, "לא תוהו בראה לשבת יצרה", הקב"ה ברא את העולם בשביל ישוּבו של עולם, מי הוא זה שמיישב את העולם? כל משפחה שמתחתנת, כל זוג שנישא, הוא מסייע להקב"ה ליישב את העולם שלו, ואם כתוב בחז"ל שבסוף אחרי שהקב"ה סיים את מעשה בראשית, מה הוא עושה, הוא יושב ומזווג זיווגים, למה זה הדבר שהוא עוסק בו, כי בעצם הזיווגים זה המשך למעשה בראשית, במעשה בראשית הוא יצר עולם שלם, והכל נוצר בשביל האדם, שהאדם ישא אשה ויוליד ילדים ויהנה מכל מה שהקב"ה הכין בעולם בשביל צרכי האדם, אבל היות ונגזרה מיתה על בני האדם, אז אם האדם לא יתחתן, לא יהיה המשך לעולם, והקב"ה ברא עולם לששת אלפי שנה, והוא רוצה שהעולם ימשיך להתקיים ולהתיישב, אז אותו רבש"ע שברא את

העולם בששת ימי בראשית במאמר פיו, ברא עולם שלם מלא בכל טוב, ובסוף ברא אדם וברא אחר כך את חוה אשתו, הוא זה שיש לו את האינטרס לזווג זיווגים, חוץ מהמצוה שהוא מצוה אותנו להתעסק בזה, זה אינטרס שלו, כדי שהעולם יוכל להמשיך להתקיים. ממילא, הוא לוקח על עצמו את האחריות הזו.

שהכל ברא לכבודו

מה הוא רוצה מאתנו? הוא רוצה דבר אחד, הנישואים זה נקרא בנינו של עולם, ישובו של עולם, הוא רוצה שאנחנו נביא לו חומר של אנשים שהם ראויים באמת שבשבילם העולם ימשיך להתקיים. מי הם האנשים האלו, אם הקב"ה ברא את העולם בשביל ישראל שנקראו ראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית הוא רוצה שנכין את הצאצאים שיהיו בני תורה, שיהיו חכמים, יראי ה', בעלי דרך ארץ, שיוכלו להמשיך הלאה את קיומו של העולם, כאלה ששווה לקיים את העולם בשבילם, כל השאר זה הכל היכי תמצו, זה הכל צוותא, בשביל לסייע לאדם השלם, כמו שהיה בשעת הבריאה עצמה שכל מה שנברא היה בשביל לסייע לאדם השלם וככה זה ממשיך, וממילא אם אתה אין לך אפשרות לדאוג להם, אומר הקב"ה אני אדאג להם, מה אני רוצה ממך? שתביא אותם לחתונה, ותדאג גם שאחרי החתונה הם לא יכנסו למצב כזה שיפריע אותם מלממש את החינוך שאתה חונכת אותם כל השנים, כדי שהם יהיו ראויים הלאה להיות אלה שעל סמך זה אני ממשיך לקיים את העולם.

אז הקב"ה אומר ככה: אתה תחנך אותם, אתה תשקיע בהם כמה שאתה יכול בשביל להביא אותם לשלמות האפשרית ואת השאר תשאיר לי, הקב"ה ידאג כבר להכל, אם הקב"ה נעשה שושבין לחוה, הוא השושבין בכל נישואין ונישואין, 'שהכל ברא לכבודו'.

מבטלין ת"ת להכנסת כלה

על שני מצבים כתוב שמבטלין ת"ת, שני דברים שנראים הפוכים, הכנסת כלה ולוית המת. מה השיעור של ביטול תורה, כמה אנשים צריכים לסגור את הגמרא בשביל להשתתף בהכנסת כלה, בחתונה? לגבי לוי'ה אומרת הגמרא שתלוי אם הוא קרי ותני ומתני וכו' עד שש מאות אלף,

כנתינתה כך נטילתה, יהודי שמסתלק עמו מהעולם מסתלק גם החלק שלו בתורה, כל יהודי הקב"ה נתן לו חלק מסוים שרק הוא יכול למלא אותו ולא אחרים, גם אם זה לא נראה לעין ככה, והיות והוא נסתלק אז נחסר החלק הזה של התורה, וממילא כמו שנתנת התורה היתה בשישים רבוא כך נטילתה צריכה להיות בשישים רבוא. אבל מה השיעור של הכנסת כלה, לא מוזכר שם בגמרא בכתובות. השימ"ק מביא מתלמידי רבנו יונה בזה שתי שיטות הפוכות, אחד אומר כדי צרכה של כלה, כמה שהיא צריכה, היא צריכה שלושים אנשים, חמישים, מאה, וזהו זה, ויש מאן דאמר שאומר שאין לזה שיעור, אפילו יותר ממש מאות אלף. צריך לדעת מה הפשט בזה, אבל כך כתוב. אני שואל אתכם שאלה, מה יש לכלה מזה? אולי יש קצת כבוד שאומרים לה אצלך בחתונה היו מליון איש, היא לא ראתה אפילו מאה אלף, היא לא פגשה אותם, הם עמדו ברחובות סמוכים וכו', מה יש לה מזה, מה ההגיון בדבר הזה? בשלמא אם אתה מחייב את אלו שהיא נזקקת להם בשביל השמחה שלה, למלא את צרכיה, בסדר, זה מביא את השמלה, זה מביא את החלילים, זה מביא את האוכל, החברות האלה רוקדות בשבילה, אבל מה יש לה מזה שיש כל כך הרבה אנשים?

הפשט הוא לכאורה שזה לא קשור אליה באמת, המצוה של הכנסת כלה לא קשור אליה, זה קשור לשמחה שיש לקב"ה שהעולם ממשיך, הקב"ה ברא את העולם והוא רוצה לראות שיש לזה המשך, ולשמחה הזאת אנחנו שותפים אתו, "שהכל ברא לכבודו", שבאמת מתקיים רצונו וכבודו שיש עוד בית נאמן בישראל שקם פה, שזה התכלית של כל מה שהקב"ה רוצה בעולם.

ההשתדלות בשידוכים סמוך לפרקן

ממילא מובן עכשיו קצת יותר למה הסוגיא הזו של נישואי ילדים יש לה גדרים אחרים, למה כל הלכות ההשתדלות שאנחנו מכירים מהפרנסה היומיומית לא נאמרו על נישואי ילדים, ומפה אולי נבין פעם אחת ולתמיד את ההוראה התמוהה הזו שכל גדולי ישראל מכל הדורות האחרונים, אמנם כשם שאין פרצופיהם שווים כך אין דיעותיהם שוות, אבל כולם נתכוונו לדבר אחד. כששאלו אותם ממתני להתחיל להשתדל בשביל נישואי ילדים? הנוסח הכי קרוב ששמעתי, זה בשם החזו"א, ומהרב אלישיב כעין זה, כשמגיעים סמוך לפרקן. מה זה סמוך לפרקן, זה ענין של שנה שנתיים. איזה הגיון יש לדבר הזה, מה זה, מה אפשר להספיק בשנתיים, האמת היא שאפשר לשאול, ומה אפשר להספיק בעשרים שנה? אם יש לנו בלי עין הרע כזו

משפחה, מה יכולים להספיק בעשרים שנה? תחסוך? מה אתה תרעב ללחם? יש לך עכשיו חיוב לפרנס את הילדים שלך, חיוב שמוטל עליך כרגע, איזה הגיון יש שתרעב ללחם עכשיו בשביל תכנית עתידית לחתן את הילדים שלך, אין לזה שום הגיון בהלכה, הפוך, אתה פושע אם אתה היום חוסך מהמשפחה שלך את הצרכים המינימליים בשביל לחתן אותם עוד חמש עשרה שנה או עוד חמש שנים, אתה עושה שלא כדין, אז מה יעזור.

"בגלל שיש לו שש בנות, שלא יעשה כלום"

אחרי הועד בשבוע שעבר, סיפרתי סיפור שסיפר לי אברך, סיפור שהיה לפני שמונה תשע שנים, לא זוכר בדיוק, אותו אברך היו לו אז שש בנות, והוא רצה בגלל הדאגה איך הוא יחתן אותם לקנות לעצמו עוד דירה באיזה מקום, הוא שמע שנפתחת קבוצה בניהול ודיר, שהיא קבוצת רכישה, וזה דבר די נוח משלמים בהתחלה רק סכום מינימלי על הקרקע, ואחר כך לפי ההתקדמות של הבניה משלמים עוד קצת ועוד קצת. הוא פנה למשרד שלהם שהיה ברחוב חזו"א איש 3 בבני ברק, בעשר בבוקר, ורצה להירשם. המשרד היה סגור, חשב אותו אברך, אני כאן סמוך לביתו של הרב שטיינמן אני אכנס אליו ואבקש ממנו ברכה. הרב שטיינמן הגיב בתקיפות, מה אתה מתעסק? שב ותלמד! מי ביקש ממך? אז האברך אמר לו, אבל הרב יש לי שש בנות, הרב שטיינמן חזר עוד פעם ואמר לו: מה יש לך לדאוג? שב ותלמד ותעשה את שלך! ר' איסר שוב היה שם לידו, הוא גם התפלל על התשובה של הרב שטיינמן, אדם יש לו שש בנות, אמנם קטנות, אבל 'איזהו חכם הרואה את הנולד', הוא אמר להרב שטיינמן באידיש 'ער זאגט אז ער האט זעקס טעכטער...' [הוא אומר שיש לו שש בנות...] אמר לו הראש ישיבה "ווייל ער האט זעקס טעכטער האב איך עם גזאגט ער זאל גאר נישט מאכן..." [דוקא בגלל שיש לו שש בנות אני אמרתי לו שלא יעשה כלום.] מה הוא יועיל בזה? נגיד שהוא יקנה עוד דירה באיזה מקום, אז מה יהיה, למה זה יהיה פתרון? לבת אחת? לשתיים? איך הוא יחתן את השאר? בגלל שיש לו שש בנות אמרתי לו שלא יעשה כלום! זה דבר שקצת קשה לשמוע אותו.

אומר לכם את האמת, סיפרתי את הסיפור הזה למשגיח הרב הכסטר, הוא שאל אותי, הציבור היום מסוגל לעכל סיפור כזה? אמרתי לו, אני לא יודע, אני לא יודע דברים אחרים, אני מוסר את מה ששמעתי. עצות אחרות אין לי. אני יכול לעזור לאנשים לעבור את המסלול הזה בדרך יותר רגועה, עם פחות חרדות, שהם לא ירגישו שהם לא בסדר שהם לא עושים כלום.

האברך הזה היה פה בפעם שעברה. הוא ניגש אלי אחר כך, ואמר שהוא היה זה שאתו היה הסיפור. שאלתי אותו, סיפרתי את הסיפור נכון? הוא אמר, כן, הרב סיפר נכון, אבל אני רוצה להוסיף, שכיום יש לו כבר עשר בנות ועוד ארבע בנים, והוא רוצה להגיד לי שמהשש בנות האלה הוא כבר חיתן שלש וכולם גרות בקרית ספר! לא יכולתי לשאול אותו ברבים כמה חובות יש לו ואיך הוא הסתדר, אבל לפי האושר שראיתי על הפנים שלו כשהוא דיבר על השלש שהוא כבר חיתן, הוא לא נראה לי 'נרדף' גדול, הוא נראה ממש שמח ומאושר. הוא אמר לי אני רוצה להגיד עוד דבר, שאותה קבוצת רכישה שרציתי להצטרף אליה, עד היום לא התחילו לבנות שם אבן אחת, זאת אומרת שאם הוא היה קונה אז, הוא היה משלם את המאה חמישים, מאתיים אלף, על הקרקע ולא היה יוצא לו מזה כלום. הנה סיפור לדוגמא. וזה מעשים בכל יום אצל גדולי ישראל.

"הכל בידי שמים, עדיף להמתין עד שתתארס"

מישהו שלח לי נוסח שאלה שהוא שלח לר' גרשון לפני כשלוש שנים. אני אקרא את נוסח השאלה. "בתי הגדולה בת 17, מעל דירתי ישנו גג שאפשר לבנות עליו לצורך נישואי הילדים בעז"ה דירה או יחידות דיור להשכרה, או למוכרו לאחר [ואז הרווח נמוך יותר], בבניה לבד יש קרן קיימת לשנים רבות, אך עסק הבניה קשור לביטול תורה רב למשך כמה שנים, האם אפשר למכור את הגג ולבטוח בקב"ה שיזמן את צרכי הילדים הבאים בדרכים אחרות, או שמגזירת ההשתדלות צריך בכל אופן להשתדל בבניה ולמנוע בזה ביטול תורה בשנים הבאות". (כלומר שכשיהיה לו יותר אפשרויות בסופו של דבר בשעת הנישואין יהיה לו פחות ביטול תורה). "ב. אם ראוי לבנות האם להתעסק בזה כבר עכשיו או להמתין עד שתתארס או עד שתהיה בגיל השידוכין".

הנוסח שענה לו ר' גרשון, כך הוא: "הכל בידי שמים עדיף להמתין עד שתתארס". זהו.

"אם זה כרוך בביטול תורה אין על מה לדבר"

סיפר לי ר' משה ישראלזון מחפציבה, הנין של הרב אלישיב, שהיה ויכוח בין אבא שהפציר בבנו שיכנס לאיזה שהם השקעות, שיהיה לו איזה בסיס, והבן אמר אבא זה יפריע לי בלימוד, אני לא רוצה, אומר האבא זה אמנם מפריע בלימוד, אבל זה יחסוך ביטול תורה להבא, והוסיף האבא אני עשיתי את זה וראיתי בזה ברכה גדולה. שאלו את הרב אלישיב והוא אמר, אם אפשר לעשות את זה בלי שזה יבטל אותו מלימוד, לפעמים האשה מתעסקת עם זה או שיש דרכים וצורות מסוימות שלא צריך להתבטל בשביל זה אז יכול להיות שאפשר כבר קודם. והחשבון שאחר כך מחמת זה אני יתבטל יותר, בהלכה אין כזה חשבון, יש לך חובה ללמוד, יש לך מצוה ללמוד, החשבונות של העתיד לא מוטל עליך כרגע, זה מה שאנחנו לומדים מכל מה שהם אומרים, שהדבר לא מוטל עלינו מיד כשהילד נולד.

"לחתן את הילדה זה מצוה"

אגב, אני חייב להגיד מעשה לסתור, יהודי אחד נכנס למרן הרב שך וסיפר לו שנולדה לו בת, אמר לו הרב שך, נו, צריך להתחיל לעשות משהו. שאל אותו מה אני יכול לעשות, אמר לו תחסוך מה שאתה יכול, אמר לו אותו אברך לימדו אותי, ככה שמעתי, שלא צריך להשתדל כבר מעכשיו, אפשר לסמוך על הבטחון שהקב"ה ידאג לכל מה שצריך, ענה לו הרב שך, לחתן את הילדה זה מצוה, וממילא אם זה מצוה אז יש ענין לדאוג לזה כבר מעכשיו. ואגב, אני חושב באמת שזה פתרון סתם בהתייחסות של הדברים, אם בן אדם עושה משהו כי הוא לחוץ ורוצה להרגיע את עצמו זה סוגיא אחרת, ואם באמת אדם מתייחס כמו שהרב שך אמר שזה מצוה הוא לוקח את זה אחרת לגמרי. אותו אחד שסיפר לי את הסיפור, הוא מכיר את היהודי הזה, גם אני מכיר אותו, לדעתנו זו הוראה אישית לבן אדם הזה, בגלל האישיות שלו, האופי שלו. הרי אי אפשר לברוח מהסוגיא הזו, אבל יש אנשים מנותקים, לא עושים כלום וגם כשמגיע לידיהם איזה היכי תמצ'י, הם גם חכמולוגים כאלה, אולי את זה רצה הרב שך לאפוקי, אבל אני לא רוצה להרחיב עכשיו בנושא של החסכון, אולי בפעם הבאה, מה השיעור, כמה צריך לחסוך, אבל זה דבר ברור ושלא ישאר ספק אפילו לרגע, אי אפשר לחסוך על חשבון הצרכים הסטנדרטיים הרגילים שהבית עכשיו נצרך, יש אחד שכל הזמן רץ ומכבה את החשמל, חוסך מהילדים שלו, מאשתו, זה לא הדרך, מה יקרה בסוף? הרי חלק מהחיוב מזנונות זה שהוא חייב ברפואתה, אז

הוא יצטרך להוציא אחר כך בשביל טפול פסיכולוגי, או אפילו טיפול פסיכיאטרי גם כן, עדיף שיתן לה מלכתחילה את מזונותיה כראוי וימנע לחץ וחולי מהמשפחה.

"מאז עליתי על הטרמפ של הקב"ה..."

ולכן גדולי ישראל לקחו על עצמם את ההחלטה שהיא מאד קשה, אבל פעם היא היתה יותר מובנת לציבור. אצל ההורים שלנו זה היה מובן. אבא שלי ז"ל, אני הייתי הבן הגדול והיה צריך להתחייב, ואני לא יודע אם הוא היה צריך להתחייב הרבה בגלל שלא הייתי מספיק מצוין בשביל שיתחייבו בשבילי, או שהשווער שלי היה פשוט חברמן יותר גדול ממנו... שני הדברים נכונים מסתמא.... בכל אופן לאבא שלי לא היה איכפת להתחייב הרבה. במשך כל השנים שעקבתי אחרי השידוכים שהוא עשה, הוא לא חיפש לנצל את השני, הוא אמר לי תמיד אני לא מבין את זה בכלל, וכי המחזותנים הם שני אנשים יריבים שמתעמתים פה כמו שני סוחרים? לשניהם יש מטרה אחת, אנחנו רוצים לבנות בית משותף, אני מביא את הבן, אתה מביא את הבת, מה זה כל הסחר מכר הזה, אם קשה לו אני אוסיף! יש לי אח שהיה בחור מאד טוב והשתדך עם יהודי ת"ח והוא לא רצה לתת יותר מדי, הוא אמר שאין לו, קשה לו, ואבא שלי לקח על עצמו יותר ממה שהיה צריך. אמרתי לו, אני לא מבין, יש לך בן מצוין למה אתה לא עומד על זה? למה אתה מוותר כל כך בקלות? ואבא שלי היה יהודי שלא היה לו בהרווחה, מה שהיה צריך כן, אבל לא מעבר לזה, אבא אמר לי, אתה שומע מה שאתה מדבר? אני מחנך את הילדים שלי שצריך לשבת וללמוד כל החיים ולחיות חיי דחק ולהסתפק במועט, בדיוק כמו שהיהודי הזה חי, ועכשיו שאני בא לחפש לבנים שלי שידוך, אני יגיד שאלה שמנהלים אורח חיים כמו שאני חונתי את הילדים שלי, עם אלה אני לא משתדך! זה תרתי דסתרי. אני מחנך אותם שיראו כמו שהיהודי הזה נראה, ואם הוא אומר שקשה לו אז אני אקח את זה על עצמי.

וככה כמה פעמים היה, אני זוכר שפעם היה לו אפשרות לקבל פיצויים מאיזה מקום, הוא היה לפני חתונה ושאלתי אותו למה הוא לא מבקש, למה הוא לא מנצל את זה, זה יכול לעזור לו, הוא התרעם עלי, הוא אמר לי תגיד לי אתה ראית פעם את הקב"ה מול העינים, אני רואה אותו כל שידוך, בכל שידוך אני רואה אותו מול העינים... אצלי הוא היה מאד מוטרד לכמה ימים, על ההתחייבות שהוא היה צריך לקחת, והוא אמר לי, הלכתי במקום פלוני ופתאום צץ לי פסוק מול העינים, "התיצבו וראו את ישועת ה'", ככה הוא אמר, אני ראיתי את הפסוק הזה מאיר לי

מול העינים, ומאז, זה היה הנוסח שלו, 'מאז עליתי על הטרמפ של הקב"ה וככה חיתנתי את כל הילדים', האחרון התחתן אחרי שהוא נפטר, 'ככה חיתנתי את הילדים, התיצבו וראו את ישועת ה"'. כך נראה אדם שנכנס לסוגיא עם אמונה, בענוה, וללא תככים ותחכומים.

הקב"ה רוצה שניקח על עצמנו את העול הזה

לתת צריך. יש אנשים מתיאשים, מרימים ידים מראש, ואומרים אין לי מה לתת מה שמבקשים. אני אמנם רוצה בחור טוב, גם היא רוצה בחור מצוין, אבל בשביל בחור מצוין צריך לשלם ככה וככה, ואין לי, ממילא מראש הם ניגשים עם תבוסתנות כזו, וזה דבר חמור מאד. אני לא מדבר רק על החיוב של האדם להשיא את בנותיו, שהוא חיוב גדול מאד. ראיתי לאחרונה ממקור מוסמך בשם הרב מטשעבין שבתקופת השואה היה בבוכרה, והוא סיפר שהוא פגש שם זקן שהיה חכם גדול שהיה מוחזק כמקובל גדול, והוא אמר שהמלחמה פרצה בגלל שני דברים: א. שהיה זלזול בתלמידי חכמים. אנשים לא יקרו מספיק את התורה. ב. שאנשים לא השיאו את בנותיהם, היו צריכים להתחייב, ובגלל העניות גדולה שהיתה בפולין ובעוד מקומות, לא היה כסף לתת לבחורים כפי שדרשו, אז השאירו אותה בבית, ובגלל שתי סיבות אלו המלחמה פרצה. אפשר להבין את זה הקב"ה ברא את העולם 'לשבת יצרה', כמו שדיברנו, הוא רוצה שניקח על עצמנו אחריות ועול, ואם לא עושים את זה, זה חמור מאד, זה לא פשוט היום, רחמנא ליצולן יש מאות רבות של מעוכבים בגילאים מאד מבוגרים, עד כדי יאוש כמעט, זה לא צריך להיות ככה, זה עונש גדול מן השמים, אבל צריך לדעת כל מקרה איך משנים אותו, אסור שזה ישאר כך, אבל מה שקשור להורים, ההורים צריכים להחליט, אנחנו צריכים לקחת את האחריות על הדבר הזה בכל מחיר! אנחנו לא נשאיר את הילדה ככה! נשתדל לחתן אותה כמה שיותר צעירה, אז היא תהיה פחות ביקורתית, פחות דעתנית, אנחנו הרי יודעים שברוב הפעמים לצערנו הרב הביקורת שלה צודקת, החינוך של הבית יעקב בדברים מסוימים הצליח יותר מהחינוך בישיבות, אין מספיק מחנכים שיודעים להעביר את היסודות, זה בעיה, היא אמנם צודקת אבל כמה שהיא תהיה יותר צעירה היא תהיה פחות ביקורתית, ויגידו לה שלא נורא אם היא תפסה אותו על ימין ועל שמאל בעיניים הלכתיים או השקפתיים או משהו כזה, נישט געפרלאך, אם הוא לא מקולקל ואם יש לו בסיס של יראת שמים ומידות טובות אז בעזר ה' תהיה לו לעזר, היא תדחוף אותו לכיוון הנכון.

שאלות מהציבור

א. האם חייבים לתת דירה, ובאיזה רמה.

תשובה: לא כתוב בשום מקום דירה ואיך היא צריכה להראות, עם איזה מיפרט, אבל הנושא של לתת דירה תלוי באיך הזוג הזה אמור להסתדר אחרי החתונה, זה הנדון. אנשים שואלים אותי כמה להתחייב, זה כל כך לא במקום, בא בן אדם, אני לא מכיר אותו ולא את מצב החשבון בנק שלו, מה אני יכול לענות לו?, אז אני עונה, שבעצם הנושא הוא כן דירה או לא דירה, אלא מה ההסדר שהמחותנים מצפים להגיע לגבי הזוג הזה, תפגוש את המחזותן ותדבר אתו, מה התכנית, איפה רוצים שהם יגורו, איפה רוצים שהוא ילמד, איפה יש לה סיכוי להתפרנס ולעבוד. אנשים מתחילים מהדירה, הדירה היא היכי תמצוי בשביל שהם יוכלו להמשיך לחיות, אבל זה לא מתחיל מזה, זה שיש בחורים שאצלם השידוך נמדד בזה שהוא יכול לספר שהוא קיבל כך וכך ויש לו דירה שם ושם, זו בעיה, אני לא הייתי משתדך עם אחד כזה, הוא יכול להיות מצוין גדול אבל לא הייתי משתדך אתו, איך אמר לי משהו כל המצוינים האלה זה בעצם נפק"מ לתקופה שבין האירוסים לחתונה, ששואלים עם מי השתדכת אומרים פשוט.... פלוני אלמוני יש לו שם מיוחד.... אז תחליט אם בשביל הטיקט הזה אתה מוכן לשלם עוד ארבע מאות אלף שקל. היום יש מותגים, כולם יודעים מה זה, אצל הבנות זה יותר מצוי, שקונים דברים מאד יקרים שהם לא בהכרח יותר טובים, אלא זה מותג, איזה פירמה מיוחדת, תחשוב אם בשביל הפירמה שהיא בעצם שווה רק בין האירוסים לחתונה, שכולם מוחאים לך כפים שעשית שידוך כזה, שווה לך להוציא עוד שלש מאות, ארבע מאות אלף שקל... (בסוגריים, בהרבה מקרים קורה עם אותם יחסנים מה שקורה עם המותגים, שמגיע זמן שמתגלה למפרע שלא הי' שווה לשלם עליהם כ"כ הרבה רק בשביל הפירמה).

ב. האם יש מעלה להתנהג בותרנות גם קודם הפגישות, כשהשדכן עושה משא ומתן, האם כבר אז לגלות ותרנות.

בשלב של השדכן אני לא הייתי מוותר, ואומר לכם למה, כי בעיני ראיתי וזה מעשים בכל יום שהשדכנים מעלים את המחיר או מורידים את המחיר, הם עושים כאוות נפשם והרבה פעמים הם מלחצים צד אחד כשהם מגלים שהוא צד היותר חלש, "תראה, אם אתה לא מתחייב חמש

מאות, שש מאות, אין שום סיכוי זה לא ילך" וכו' וכו', ואנשים באים אלי ואומרים לי השדכן אומר כך וכך, אני אומר להם אני לא בטוח שהוא צודק, תנסה, הם מכירים אותך, הם ביררו והם רוצים, מאד רוצים לגשת, אז שיהיה לך אומץ ותגיד לא, אני לא יכול בסכום כזה, ותחכה שבועיים שלש, יש הרבה מקרים אנשים שיש להם קצת יותר תוכן פנימי אם הם יודעים שזה השידוך וזה מתאים לבן או לבת שלהם, בסוף הם ניגשים, ואתה כבר הרווחת מאה חמישים או מאתיים אלף שקל, לכן עם השדכנים צריך להיזהר. אני לא אומר שכל פעם, יש מקרים שאומרים, ככה אנחנו לא מוכנים.

ג. האם צריך לגשת להצעות כספיות נמוכות לבן.

גם אם הגיע הצעה נמוכה וממולה יש הצעות עם הרבה כסף, אם אדם מסוגל להפריד את הנושא הכספי ולחשוב לגופם של דברים, בסופו של דבר לא הכסף עושה את ההצלחה של החיים, זה המידות הטובות, היראת שמים, החינוך, באמת לנסות לנטרל את זה, אם אתה משוכנע שדוקא עם זה שנותן פחות יש יותר אפשרות להקים בית כמו שצריך, אז זו ההסתכלות, את השאר תשאיר לרבוש"ע.

כשהרב אלישיב לקח לחתן את רבי חיים קניבסקי, החזו"א היה זה שנשא ונתן, והרב אלישיב לא יכל לעמוד בסכומים שהחזו"א ביקש ממנו. הרב אלישיב שלח לשאול אותו מה לעשות, החזו"א אמר לו בשביל כסף לא דוחים הצעה טובה, אם חושבים שההצעה טובה צריך להסכים לה גם אם הכסף לא מסודר כרגע, נשאיר את זה בידי הקב"ה.

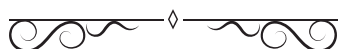
ד. אם המציאות מוכיחה שאפשר לחתן גם בארבע מאות אז הוא לא מחויב להתחייב שש מאות, רק אם יש לפעמים מקרה מסוים שהוא מכיר אותו מקרוב והוא יודע שזה באמת הזיווג ורוצים ממנו קצת יותר אז הוא יעלה לארבע מאות חמישים במשא ומתן, אבל אם לא, הוא יצטרך לוותר ולקחת בחור ממשפחה פחות נוצצת ומכובדת.

אני נזכר בסיפור, אברך שעמד לפני נישואי הבת השלישית שלו, לפני שלש ארבע שנים, הוא בא אלי לשאול כמה להתחייב, שאלתי כמה התחייבת בקודמת, הוא אמר ארבע מאות, עשיתי חשבון לפי החובות שיש לו על שני בנות, אמרתי לו שלא יתחייב יותר מארבע מאות, הוא סיפר אחר כך שהוא סיפר לאמא שלו שהוא שאל אותי ואמרתי ארבע מאות, היא התנפלה עליו, מה אתה רוצה? מי יקח אותה בארבע מאות? אתה רוצה בחור טוב? היא באמת בחורה מאד טובה, לפחות חמש מאות שש מאות! ככה אמא שלו אמרה לו, הוא אמר לה, זה מה שהרב אמר לי

אני לא יודע. הוא לא סמך עלי ובצדק, והוא הלך לרב גלאי, והוא בירך אותנו שימצא בחור טוב גם בארבע מאות. והנה קרה דבר פלא, דוד שלו אח של אמא שלו, שמשמש באחת הישיבות החשובות הציע שידוך, אותה האמא שמאד מייקרת את הנכדות שלה, כשאחיה שאל אותה - את אחותו הסבתא, כמה הם נותנים, היא אמרה על דעת עצמה חמש מאות שש מאות, לפי השיטה שלה, לא לפי מה שאמרו לבן שלה. בסוף נפגשו המחוננים, המחוננת שאלה אותו כמה התחייבת בבת הקודמת, הוא אמר ארבע מאות, אמרה המחוננת אני לא רוצה ממך שקל אחד יותר. מה שהתחייבת בבת הקודמת זה מה שתתן. היא הסבירה, אמרתי לבן שלי אתה בחור מצוין, וגם לומד בשיבה שסוחרת על הגב של המצוינים שלה, אבל אני אמרתי לבן שלי אתה הרי לוקח בת של אברך בן תורה, אז למה בגלל שאני רוצה לעזור לך, להקל עליך, אנחנו נכביד עליך, אני לא מוכנה בשום אופן. והוא חיתן בארבע מאות. זה היה פלא בעיני, זה מעשה מופלא. אני שואל אותו תגיד לי חיתנת עוד ילדים, הוא אמר כן לפני הבנות חיתנתי בן, אמרתי לו ספר לי מה היה כשחיתנת את הבן, אמר לי, אמרתי לעצמי כמו שאני לא רוצה שיסחטו אותי אני גם לא אסחט את המחוננים, והמחותן שלי הציע סכום לא גדול, אמרתי בסדר, ולא ידעתי מה לעשות עם הכסף, הלכתי לרבי יעקב אדלשטיין ושאלתי אותו איפה הוא מציע לקנות עם הסכום הזה, שאי אפשר היה לקנות עם אותו כסף דירה בריכוזים של בני תורה, ר' יעקב אמר איפה שתחליט תראה בזה ברכה, בסוף קנו בטבריה, זה היה בהתחלה, שהדירות היו שם במחירים נמוכים, והשכירו, וכל הזמן היו בעיות עם השוכרים עד שכבר נמאס לו מזה, והוא רצה למכור את זה בלי הרבה רווח, העיקר למכור. הוא הגיש את הדירה למתווך למכירה, ואז הגיע איזה גוף של צדקה שעשה הגרלה על דירה בטבריה, אמרו לו אנחנו רוצים את הדירה הזו, לא סגרו איתו סופית עם חוזה אבל הדירה שמורה בשבילם, למעשה מי שהגריל את הדירה הזו לא רצה דירה בטבריה, הוא ביקש שיביאו לו את הכסף אז הם ביטלו את החוזה, והם שלמו לו את השכירות של התקופה שהדירה עמדה ריקה וחיכתה להגרלה. הוא מאד התאכזב, הוא כבר חשב שהוא מתפטר מהדירה הזו שרק עושה לו צרות, אותו גוף שילם את דמי השכירות של אותם חודשי המתנה והנה לא עבר זמן והתחיל שם תכנית של פינוי בינוי או תמא 38 והבן אדם מכלום הרויח מליון שקל. זאת אומרת מאותה דירה שהוא רצה למכור ללא רווח משמעוטי הוא הרויח מליון שקל בלי לעשות מאמץ, בלי להשקיע אפילו שקל. אמרתי לעצמי אם בן אדם מתנהג כך גם כשיש לו בחור מצוין והוא אומר כמו שאני לא רוצה שיסחטו אותי כך אני לא אסחט את המחוננים, אז אני מבין מה קרה כאן אחרי כמה שנים. אז אם יהיה מחלוקת ביני ובין הרב גלאי בזכות מי הצליח אותו אברך שהמחותנת הסתפקה בארבע מאות אם זה בגלל מה שאני אמרתי או מה שהוא אמר, אני אומר זה לא הוא ולא אני, זה הוא האבא שהתנהג כמו בן אדם הקב"ה שילם לו. בדרך שאדם מודד מודדים לו.

הועד השלישי מה' אשה לאיש

דיברנו בועדים הקודמים שיש שתי סוגיות שונות של פרנסה שנוגעות לבטחון. יש את הפרנסה הקבועה היומיומית ויש את הסוגיא של נישואי ילדים. הוכחנו מחז"ל ומגדולי ישראל שבאמת זה שני סוגיות שונות, כל דרכי ההשתדלות שנאמרו לגבי הפרנסה היומיומית לא מתאימים לדרכי ההשתדלות שנוגע לפרנסה של נישואי ילדים. לא נחזור על הדברים. נגיד כמה נקודות להשלמה.

הטבע הוא השליח

הגאון מוילנא נותן תיאור מאד מדויק איך הקב"ה מנהל את העולם בנוגע להשגחה פרטית. זה לא נראה. ביום יום אנשים לא רואים את הקב"ה עומד מאחורי זה, יש להם מידי פעם איזה מאורעות יוצאי דופן, אבל ביום יום זה נראה פחות או יותר דברים מסודרים וקבועים, בדרך הטבע. הגאון בספרו 'יהל אור' על הזוהר פרשת שלח, מבאר את הפסוק (קהלת, ג יט) 'כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם', כותב שבנוגע להנהגת הטבע המקרה אצל אדם ובהמה נראה אחד, "אבל הכל אלקים שופטים והשגחה, כי אין אדם נוקף אצבעו למטה עד שמכריזים עליו מלמעלה (כפי שאומרת הגמרא בחולין ז' ע"ב) ואפילו ציפור קל לא יכולה להיות ניצודת אם לא שמכריזים מלמעלה. ואומר הגר"א: "אלא שהטבע הוא השליח", כלומר שכל המהלך הטבעי של העולם הוא שליח של ההשגחה פרטית, "כי נגזר על זה להעשיר וזה להעני, שולח השי"ת שזה יאבד וזה ימצא", זה מאבד כסף וזה מוצא את הכסף, או במשא ומתן, כשאחד מפסיד השני מרויח את מה שהוא הפסיד, "ואין עושה נס שיברא ממון, ומזה יפרח הממון לשמים", אין כזה מהלך שפתאום נוצר ממון חדש שלא היה, או שמי שהקב"ה רוצה לקחת לו, פתאום פורח הממון לשמים, אין דבר כזה, אין כסף חדש, הכל נמצא, הכל נשאר, זה רק עובר מאחד לשני, זוזים שזזים מזה לזה, מכאן לשם, הקב"ה הוא זה שמוביל את העסק, "וזהו הטבע". אם היה

נברא כסף חדש או שהקב"ה פתאום היה מפריח את הכסף של האדם שיעלה למעלה, זה כבר נס גלוי, הטבע הוא שבעצם כסף של ההוא הגיע אלי, לא תמיד אני יודע שזה כסף של ההוא, אבל העולם מתגלגל ככה בצורה כזו, שנראית טבעית.

"והוא שולח לאדם מזונותיו על ידי גלגלים וחבלים"

ממשיך הגר"א: "והוא דרך משל, שמלך יושב בבית מלכותו ורואה מרחוק את כל האדם בצד אחד ובהמה בצד אחר", המלך שצריך לדאוג לעניי המדינה הוא יודע שיש לו כך וכך אנשים שצריכים לדאוג להם, הם צריכים אוכל, ויש כך וכך בהמות שגם להם צריך לדאוג, "והוא שולח לאדם מזונותיו, חיטים, על ידי תחבולות, ע"י גלגלים וחבלים ושאר הדברים, עד שמגיע אליו, וכן לבהמה שעורים", הקב"ה מגלגל כמו שהמלך ההוא להבדיל, דואג שמישהו יקח אחריות שבחבל ארץ ההוא, לדאוג שיהיו שדות ושיהיה מספיק גרגרי חיטה בשביל להצמיח חיטה שם, שיהיה מה לאכול במדינה, בודאי זה שמקבל את הלחם מהאופה, הוא לא מודע שבעצם יש פה תכנית שלמה של המלך איך לסדר שבכל מקום ובכל מחוז ומחוז יהיה מספיק חיטה בשביל לפרנס את האנשים, ואותו דבר לגבי השעורים שזה מזון של הבהמות, "והם אינן רואים רק הסיבה הקרובה להם", האדם לא רואה אלא את הסיבה הקרובה, יש לו כסף, הוא קונה קמח או חיטים וטוחן אותם ואופה, או שהולך לקנות אצל הנחתום "וסוברים שזה הסיבה הוא מעצמו", הם לא מבינים שיש פה רשת שלמה של חבלים וגלגלים, שיש מישהו שעומד מאחורה ומנהל את הכל, לכאורה גלגלים זה כעין מנוע שמוליך את החיטה ממקום למקום, והחבלים הם השתלשלות חיבור הסיבות שהדבר ישתלשל ויגיע לסל של אותו אדם מסויים.

"והן הכל נסים נסתרים"

"ועוד לו רשת פרושה להביא אותם על מקום הליכתם" הכוונה, שהקב"ה פורש רשת שהיא מכוונת כל בן אדם לאיפה הוא יגיע, אבל הוא לא שם לב שמישהו מכוון אותו, "וכשהגיע עיתם מושך משם הרשת ונלכד בצווארו ומת, והסכל מדמה בדעתו שמקרה קרה לו", ואותה רשת תפקידה ג"כ ללכודו בשעת מיתתו, הוא לא מבין שיש מישהו שמשך פה משהו שגורם לו למות, "והסכל מדמה בדעתו שמקרה קרה לו וגם זה ע"י טבע שמסבב לו מאכל רע וכמ"ש (חגיגה ד: ה.) דמשגרא תנורא קדחא כו', והן הכל נסים נסתרים" וכו', ע"כ דברי הגר"א.

בשידוכים זה קרוב לנסים גלויים

כשהחזו"א אמר שבשידוכים רואים השגחה פרטית מעבר למה שאנחנו רואים בחיי היום-יום, לזה הכוונה. בחיי יום יום הכל נראה מלוּבש בטבע, באותו טבע שהוא השליח של הקב"ה לספק לכל אחד ואחד די מחסורו, אבל אדם לא מודע לזה והוא חושב שמי שמספק לו את מה שמגיע לידו זה הסיבה הקרובה אליו, אבל בשידוכים זה לא ככה, בשידוכים זה הרבה יותר קרוב לנסים גלויים. באמת כל אחד שזכה, יודע לספר דברים פלאיים ממש, שבחיי היום-יום לא כל כך מצויים, עצם מציאת השידוך, ואח"כ הסכומים שיכולים להיכנס פתאום, וההיכ-תמצאי איך הכסף הזה הגיע, זה דברים ממש מופלאים. תשאלו כל אחד, כיצד חתנת את ילדיך וכולם עונים באותו מטבע לשון "תאמין לי אני לא יודע"!!

"ויענך וירעיבך"

אם בזיווגים קורים נסים גלויים, למה בכל אופן זה כל כך קשה. זה הרי מאוד קשה. זה ודאי גזירה, שהרי כתוב שקשה זיווגן של ישראל כקריעת ים סוף, וכתוב גם שקשה פרנסתן של ישראל כקריעת ים סוף, פה יש גם פרנסה וגם זיווג, וזה לא פשוט. אנו רואים את המן, וכי יש נס גדול יותר מהמן, הרי אין נס יותר גדול בבריאה מהמן שירד כל יום במשך כמעט ארבעים שנה, כל יום ירד מן ומגיע לאדם עד הדלת, אין נס יותר גלוי מזה, ומה כתוב על המן? "ויענך וירעיבך", אפשר להבין את זה? אבל למעשה אנשים הרגישו עינוי, עצם זה שהיו חייהם תלויים מנגד, הם הולכים לישון בלילה ולא יודעים מה הם יאכלו בבוקר, מה הם יתנו לילדים לאכול בבוקר, הם צריכים כל יום מחדש לסמוך על הקב"ה שישלח להם את המן, מי יודע אולי זה יפסיק? מה הוא חייב להם משהו? נכון, הם מאמינים בו, הם רואים שהוא שולח להם כך כבר עשרים-שלושים שנה אבל מי אומר שגם מחר בבוקר הוא ישלח, מי אומר שיהיה לנו מן לתת לילדים לאכול, זה מאוד לא קל, זה עינוי גדול, למי שלא לגמרי סמוך ובטוח על הקב"ה.

"למען ענותך לנסותך"

מה זה "וירעיבך"? אנחנו רואים בפסוקים שפשוט נמאס להם לאכול כל הזמן את אותו הדבר, אפילו שיכלו להרגיש טעם כזה וטעם כזה אבל בכל אופן זה לא מזון רגיל, זה הרי היה מזון רוחני. בשפת העם נאמר שאת הביס שעושים בסטייק ונוזל ממנו שומן, אני לא יודע אם זה היה במן, לא בטוח שזה היה, לא מתאים באוכל רוחני שיהיה כך, אנשים לפעמים צריכים לחוש את

האוכל, להרגיש אותו, "ויענך וירעיבך", זאת אומרת שהיה נס גלוי ועם כל זה אנשים הרגישו מעונים ורעבים, פלא! וזה למעשה המצב של לומדי התורה בארץ ישראל, שעם כל הנסים שיש להם הם מרגישים קשה, הם מרגישים לפעמים מעונים, רעבים וחסרים, אבל למעשה זה לא סותר את הנסים הגלויים שיש להם, אבל הקב"ה עושה את זה בדרך הזו. תארו לעצמכם שכל אחד מאתנו רואה מול עיניו כיצד יורד לו מן מהשמים, האם היה מגיע לנו שכר על העמל התורה, היה מגיע לנו שכר על הבטחון שיש לנו בקב"ה אם אנחנו רואים מול העינים שהוא דואג לנו, ואנו יודעים מראש מאיפה זה מגיע, לכן זה לוקח זמן עד שזה בא, כדי שלא ילך כל הענין של הבחירה, הקב"ה עושה את בכוונה, "למען ענותך לנסותך", "לדעת את אשר בלבבך" וגו', אם אנחנו סומכים עליו, ולא מהרהרים אחריו, הוא מנסה אותנו כל פעם מחדש. זה בדיוק המצב של הנישואין פה בארץ ישראל, הקב"ה מנסה אותנו כפשוטו.

יש בזה כל מיני מדרגות

יש שאלה שהרבה אנשים שואלים אותה, שואלים את עצמם. כולם מאמינים שמי שהוא סמוך ובטוח בשלמות על הקב"ה, הקב"ה יושע אותנו, הן בענין של פרנסה, של שידוכים, של זיווגים, אבל אנשים חושבים, רגע מי אמר שזה נאמר על כל אחד, אולי זה רק על תלמיד חכם מיוחד, מי שעמל בתורה באופן יוצא מן הכלל, יוצא מגדר הרגיל, אחד ששקוע חמש עשרה שעות ביממה או יותר, אני אמנם אברך, משתדל ללמוד שלשה סדרים, או שנים וחצי סדרים, אבל אני לא מלאך, האם גם לגבי ג"כ נאמרו כל הדיבורים האלה? התשובה היא שודאי שיש נפק"מ לכאורה בין מי שיותר עמל ויותר שקוע, מסתמא ככה, כמו שבמין כתוב שהיה כאלה שירד להם עד הפתח והיו כאלו שהיו צריכים לטרוח וללכת אחרי זה, היו כאלה שהיו צריכים ממש "ליסוע לחוץ לארץ", להביא את זה מחוץ למחנה. פשוט שיש בזה כל מיני מדרגות.

"לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, שניים להם אוכלי תרומה"

הנצי"ב אומר על המכילתא ש"לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, שניים להם אוכלי תרומה", שאי אפשר להשיג השגות בתורה בלי להיות או מאוכלי המן או מאוכלי תרומה, זאת אומרת שאדם שחי לפי כללי חיי המעשה, שהוא צריך לטרוח הרבה בשביל הפרנסה שלו, הוא לא יכול להגיע למדרגה הגבוהה בתורה, זה דבר ברור, כל אחד מבין, ומבאר הנצי"ב מה ההבדל בין מן לתרומה, שבמין לא היה צריך שום השתדלות, המן הגיע לצדיקים עד הבית, אבל תרומה צריך לחזר אחר הגרנות, אדם צריך לנסות לראות שיהיה לו יותר אנשים שיכירו אותו, ומדי

פעם רומז להם שהוא מצפה לקבל מהם את התרומה שלהם, אומר הנצי"ב מי הם שני הסוגים האלה, אלה שהם שקועים בלימוד בעומק העיון, וכל דבר יכול להוציא אותם מהריכוז העמוק שהם שרויים בו ומפריע להם אחר כך לחזור חזרה לסוגיא, להם הקב"ה מספק מן עד הבית, כדי שלא יצטרכו לטרוח, כי הטירחה מוציאה אתם מהשקידה שלהם, מהעיון שלהם בלימוד, ויש עוד סוג של תלמידי חכמים שהם לומדים תורה אבל הם לא עד כדי כך תפוסים שכל דבר קטן יכול להוציא אותם מהלימוד, אפשר להוסיף שהם עצמם מרשים לעצמם מידי פעם לבזבז זמן ולעסוק בדברים אחרים, הם אומרים לעצמם הרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת, אצל אלה הספקת המזונות באה בגדר של אוכלי תרומה, שצריכים לעשות איזה השתדלות, איזה מאמץ, כדי שיכנס עוד הכנסה, כך אומר הנצי"ב.

"בודאי לא ימחה בידו ויזמין לו מזונותיו פה"

יש לחפץ חיים ספר בשם 'נפוצות ישראל' זה ספר שהח"ח כתב בתקופה שהתחילו ליסוע מרוסיה, מליטא ומפולין לאמריקה, כי ברוסיה היה רעב גדול, אנשים בקושי השתכרו, ויש הרבה שנסעו, וכותב הח"ח בהקדמה: "הנה ראיתי שבעוונותינו הרבים בעיתים האלה נפזרו הרבה והרבה מישראל לארבע כנפות הארץ, יש מהם מתוך איזה סיבה ואונס, ויש מהם מפני דוחק הפרנסה, ויש מהם שלא מחמת אונס והכרח כלל רק מפני איזה הבלים שבאים מצד יצר הרע, וכאשר נבאר לקמיה, וממילא על ידי זה תפוג תורה מישראל, ונעשה בעוונותינו הרבים הפקר כמה איסורי תורה החמורות, על כן מצאתי את עצמי מחויב בדבר להאריך קצת בענין זה ולהורות לכל כפי אשר יורני השם הטוב". הקונטרס הוא לאלה שנפוצים לרחבי העולם למצוא פרנסה, הוא כותב באריכות גדולה ומפרק את כל סוגי הסיבות שהיו לאנשים ליסוע. בפרק ז' כותב הח"ח שיש כאלה שנוסעים בגלל שנתרופף אצלם מידת הבטחון בה' "ועל כן כאשר רואה שפרנסתו דחוקה הוא מתירא פן בהמשך הזמן יהיה עוד יותר דחוק", ולכן הוא אומר שכדאי לו ללכת מעבר לים להשיג מעות. אומר שם החפץ חיים, מה יכול לקרוא לכל אלה, כמו שאנחנו יודעים מה קרה לאנשים שנסעו לאמריקה אז, רוב היהודים האמריקאים, במקור הם צאצאים של היהודים האלה, רוב היהודים האמריקאים הם לא שומרי תורה ומצוות, ויש ביניהם אחוז גדול של נישואי תערובת רח"ל, היה נסיון מאד גדול בשמירת שבת, מי שלא עמד בזה ממש במסירות נפש לא נשאר ממנו כלום, כל אלה שנשארו מהאמריקאים הותיקים לפני מאה-מאה וחמישים שנה, לכולם היה להם סבא וסבתא שממש מסרו נפש כדי שישארו יהודים, שישמרו תורה ומצוות, ואלו היו יחידים, יחידים. החפץ חיים אומר שאמנם יש גזירה כזו, כחלק מהגלות, שעם ישראל יהיה מפוזר בין כל העמים, וחלק מהגזירה של הגלות והפיצול ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד

קצה הארץ, "אבל לא מפני שנאמר בתוכחה, מצות עשה על כל אחד לראות לקיים את העונש". נכון שקודם הגאולה יהיו מישראל נידחים, אבל התורה לא אמרה שזה יהיה אתה או ההוא, "וצריך האדם לחשוב בנפשו, מה לי להיות מהנידחים לשם, שיתקיים הדבר על ידי, יתקיים הדבר על ידי אחרים ואני אשב בביתי", ומביא שם הח"ח שבדומה לזה מה שנענשו המצרים על שעבוד מצרים אף על פי שהכל היה גזירה בברית בין הבתרים, משום שמי אמר שזה צריך להיות דוקא המצרים שישתעבדו בהם, ולכן הם נענשו. "ובודאי כשיתחזק בדעתו שלא ליסע בשום אופן, מפני שבמדינתנו הוא מקום תורה ותפילה כהוגן מה שאין כן לשם, בודאי לא ימחה בידו ויזמין לו מזונותיו בפה". יהודי שלא רוצה ליסוע אפילו שהפרנסה שם יותר קלה מפה, אבל לא רוצה ליסוע כי יודע שזה יזיק לו באידישקייט, לא יכול להיות שהקב"ה יעניש אותו בגלל שהוא נשאר פה, בשביל לקיים את רצון ה', לקיים המצוות, וללמוד תורה.

"וזה חביב עלי מכל המנות שאקבל"

ומביא החפץ חיים שם משל למה הדבר דומה, ל"איש אחד שאמר לבניו הקטנים בקיץ שהאוויר צח מאד, ומחוץ לבית עומד שם כסאות לשאוף האוויר הצח", ואז הילדים באים אליו ליום טוב, כולם רוצים לעשות סעודה משפחתית, לשבת אצלו בבית, סביב השולחן אבל השולחן הוא מדי קטן, מדי קצר בשביל להכיל את כולם. אומר להם האבא "הלא תדעו בני ידידי שהשולחן הוא קטן וצר מהכיל כולם, ילכו איזה מכס עם קערותם מחוץ למפתן הבית", הוא יחלק לכל אחד קערה עם אוכל, תשבו בחצר יש אויר טוב, "שם יעמידו הקערות על הכסא העומד שם ושם יאכלו, ובעבור זה אתן לכם מנה אחת אפים", כלומר שמי שיסכים ללכת הוא יתן לו תוספת, "ויען אחד מבניו הקטנים שיושב אצל אביו, יניק וחכים, אבי ידידי, ילכו אחי פלוני ופלוני לחוץ, ואני איני רוצה בשום אופן להעתיק מושבי ממך, וזהו חביב עלי מכל המנות שאקבל", גם אם לא תתן לי בכזה שפע אני מעדיף לשבת ולאכול איתך, "כי כשאני יושב אצלך אני רואה כל הנהגותיך החמודות, ואקוה שאני אתנהג גם כן ככה כשאתגדל", זה משפיע עלי לטוב, כשאני רואה את האבא איך הוא מברך, איך הוא אוכל, איך הוא לומד באמצע הסעודה, מה השיחת חולין שלו, "מה שאין כן כשאשב בחוץ, מה אני רואה שם צאן ובקר שמנגחים זה את זה. כשמוע אביו את דבריו נישק אותו והרשהו שישב אצלו תמיד, ולא ידחה בשום פעם מעל שולחנו, וגם נתן לו מנה יפה עבור זה", אתה כל כך קרוב אלי, כל כך אוהב אותי ולא רוצה לזוז ממני, אני אתן לך יותר ממה שחשבת, "ושארי אחיו שראה אביהם שלא היו מקפידים כל כך על זה, תיכף נסתלק מעל שולחנם קערותם ונשלחו לשם". כשהם ראו את המשא ומתן של הילד הקטן הם גם התחילו

קצת לפקפק ולהתחרט אולי כדאי שגם אנחנו נישאר עם האבא, אבל זה כבר לא עזר להם, הקערות כבר היו בחוץ "וממילא הוכרחו אחר כך להיות בחוץ".

"וצריך איש נבר להשתטח בתפילתו לפני ה' יתברך"

ממשיך הח"ח ואומר: "כן הדבר הזה ממש, יש גזירה קדומה מאת ה' שיודחו הרבה מישראל בעת קץ בקצה השמים, אבל לא נפרט בפרט מי ומי, וצריך איש נבר להשתטח בתפילתו לפני ה' יתברך", כאן צריך לשים לב, החפץ חיים נותן הצעה לתפילה לאותו אדם שרוצה להשאר סמוך לבית מדרש ולשבת להיות שקוע בלימוד ולא להתגלגל בחוץ בשביל למצוא לעצמו פרנסה, הוא צריך להשתטח לפני ה' יתברך, "לדבר לפניו כבן קטן לפני אביו ולומר: אבי שבשמים, אני איני רוצה בשום אופן לזוז מביתי ומעירי ולילך לנוד בארצות רחוקות, כי יש לי פה בית המדרש לתורה ולתפילה, אני ברוב חסדך אבוא בכל יום אל ביתך, טוב לי זה מכל הון שאקבץ שמה, כי אני זוכה פה להסתפח בנחלת קדשך, ומה אעשה כשאבוא לשם, יתבטלו כל מצוותי מפני רוב נדודי, ואולי יבוא שם גם בשר פיגול, וגם מה יהיה הסוף עם כל בני ביתי כשאתיישב שמה. הכלל, אני רוצה בשום אופן לזוז ממקומי, אבי שבשמים, קצוב לי מזונותי ברחמיך לי ולביתי כמה שתרצה, ואך בארץ זו ולא לנוד בארץ אחרת, ואף שיש גזירה קדומה מאתך שהרבה מישראל יתפזרו ויודחו, מקצה השמים קודם ביאת המשיח, יוכל להתקיים הדבר על ידי אחרים. כל זאת יבקש מה' יתברך מעומק לבו, ובודאי כשישמע הקב"ה את תפילתו הזו, יתקבל ברוב חן, ויקצוב לו מזונותיו בפה, וכידוע שחוצפה כלפי שמיא מהניא אפילו בדברים פשוטים".

"חוצפה כלפי שמיא מהניא אפילו בדברים פשוטים"

בענין זה שחוצפא כלפי שמיא מהניא אפילו בדברים פשוטים. אני נזכר בסיפור ששמעתי לפני כמה שנים, סיפור על ילדה שהתגוררה בירושלים, בגבעת שאול. כל שבת ההורים היו הולכים ברגל מגב"ש לבית ישראל לסעודה שלישית אצל הסבא והסבתא, הם היו עוברים בגאולה, שמה באחת החנויות היה בחלון ראווה, בובה תצוגה לבושה בבגדי ילדים, איך שהיו מגיעים לרחוב היתה הילדה רצה מהר לראות את הבובה הזו, והיתה אומרת 'אמא אני רוצה כזו בובה', וכל שבת היתה מנדנדת ומנדנדת, והאמא היתה אומרת לה 'תראי זה לא בובה שאפשר לקנות אותה בחנות, זו בובה מיוחדת בשביל להדגים את הבגדים, אי אפשר להשיג בובה כזו', והיא ממשיכה לנדנד. יום אחד אמא שלה אמרה 'את יודעת מה, תתפללי לקב"ה שישלח לך בובה כזו', הילדה בתמימותה התחילה להתפלל על זה. לא עבר הרבה זמן, והנה הם מגיעים לסבתא והם רואים

שם עגלה יפה עם אותה בובה. הם כמעט התעלפו, זה הרי אותה בובה שהיתה שם בחלון ראווה, איך זה הגיע אליך. הסבתא שהיתה מורה סיפרה להם, שהתלמידות שאלו אותה מה היית רוצה מתנה לפורים, והיא אמרה להם עגלת משחק, שיהיה לנכדות שבאות אלי כל שבת, שיהיה להם מה לשחק, בכיתה למדה בת של המוכרת באותה חנות ואמרה שהעגלה שקנו כל כך מתאימה לבובה שיש בחנות של אמא שלה, היא התחילה לבקש מאמה, ואמרה אמא אני חייבת את הבובה הזו מתנה למורה שלנו, שהיא כ"כ מתאימה לעגלה שקנינו לה, האמא אמרה זה לא שייך, אני מקבלת את זה בפקדון מהסוכן, ואין זו בובת משחק. בסוף איך שהוא הילדה הצליחה לשכנע את האמא והיא נתנה לה את זה. לא היתה שום דרך טבעית שהבובה היתה מגיעה לילדה הזו. החפץ חיים אומר שחוצפה כלפי שמיא מהניא אפילו בדברים פשוטים, הנה לנו דוגמא של דברים פשוטים כמו בובה של ילדה, שמבקשת שהקב"ה ישלח לה את הבובה הזו והוא שולח, וכל שכן בדברים קדושים של עבודת ה'.

"כל זה הוא דוקא כשהאדם מתחזק מדעתו שלא לשנות מזה הדרך בשום אופן"

הח"ח מוסיף ואומר הסתייגות מסוימת, "אבל תדע שכל זה הוא דוקא כשהאדם מתחזק מדעתו שלא לשנות מזה הדרך בשום אופן", זה שמחליט שהוא מוכן לוותר על מנעמי העולם הזה בשביל להישאר בבית מדרש, ותובע מהקב"ה שישלח לו פרנסה מבלי לעזוב את בית המדרש, הוא לא כל יומיים מהפך בדעתו, ואומר אולי עשיתי טעות שלא התחלתי לסחור בנדל"ן או לעשות כל מיני השתדלויות כמו שחברים שלי עושים, אולי אני לא צודק, אולי זה לא בסדר, אולי זה לא נכון, אלא הוא יודע מה הוא רוצה והוא הולך בעקביות, אבל אם הענין הזה רפוי בעיניו ואינו כל כך מקפיד על קיום התורה שעוסק בה, גם כשהוא נמצא עכשיו פה הוא לא בדיוק שקוע כל כך בתורה ומקפיד כל פעם לרוץ לבית הכנסת, וכשהחליט על הישארותו במקומו ולהתמסר לתורה, הוא לא מתחשב אם אשתו מנדנדת לו, גיסים שלו, שכנים מנסים לעורר אצלו ספק, שא"כ אומר הח"ח עלול הדבר מאד שנשלח קערותיו לשם, הקב"ה כבר שלח את הקערות שלו לשם, ששם יש את המזון והוא לא יקבל את זה דרך הבית מדרש, הוא יצטרך בשביל זה ללכת לטרוח, לחפש את זה במקום אחר, זה כבר מאוחר מדי, ואם ישאר פה אינו ימצא מאומה.

"ועיקר הכל שיראה להתחזק במידת הבטחון"

יש לנו מהח"ח עצה נפלאה, וגם למדנו ממנו שיש חילוק אם אדם דבק במטרה וברור לו מה שהוא רוצה ולא שהוא כל הזמן רוצה לרקוד על כל החתונות, תורה וגדולה במקום אחד הוא רוצה, הח"ח אומר עוד תנאי, חוץ מזה שהוא צריך להיות נחוש וברור ולא כל הזמן לכאן ולכאן, יש עוד תנאי, "ועוד תדע אחי שכל זה מועיל רק אם מבקש מאת ה' יתברך הכרחיות", הוא מבקש מה' את מה שצורך במינימום בשביל להתקיים, "וכמו שביקש יעקב אבינו ע"ה לחם לאכול ובגד ללבוש. וראיה גם כן ממין ששאלו לחם נתן להם בעין טובה בבוקר, מה שאין כן כששאלו בשר ויין, הקב"ה בא אליהם בטענות. ועיקר הכל שיראה להתחזק במידת הבטחון ויוושע על ידי זה כמו שנאמר קוה אל ה' ויושע לך ואמרו חז"ל כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי הוא לו מחסה בעולם הזה ובעולם הבא, והנה העצה לחזק נפשו בענין זה שיתבונן תמיד על זמן העבר מימי חייו כמה עשירות שנים חי עד כה ובחסד ה' לא היה חסר לו אפילו יום אחד מאכילה ושתיה ומלבוש וכיוצא בזה", אין הרבה אנשים שקרה להם כזה דבר, יש כאלה יחידים, שמגיע יום אחד הביתה ואין לו מה לתת לאכול לילדים, אין לו פרוסת לחם, זה דבר נדיר, אומר הח"ח אם אדם מסתכל אחורה כמה עשרות שנים עברתי כבר בחסדי ה' "ואם כן מה לו לדאוג על זמן שלהבא", הח"ח מדבר בהנחה שיש לו מה שהוא צריך, והוא דואג מפני העתיד שאינו יודע מספר ימי חייו, ומסתמא כשם שעזרו ה' יתברך ברחמיו עד כה כן יעזרהו מעתה ולהבא. כדאי לעיין בזה בפ"ז מנפוצות ישראל.

"כמו שהוא יעזור בחמישים שנה כך הוא יעזור בעשרים שנה"

יש סיפור ידוע מהרב מפוניבז' שהשתדך עם הרב מוילקומיר ר' לייב וילקומיר, השווער הבטיח לו נדוניה גדולה, ובין האירוסים לחתונה הוא איבד את כספו והרב מפוניבז' היה מאד מוטרד מזה, הוא רצה להישאר בלימוד, בשביל זה הוא צריך נדוניה שתחזיק אותו, הוא חשב אפילו לבטל את השידוך, עד כדי כך, הוא ניגש לחפץ חיים, החפץ חיים שאל אותו מה השווער התחייב, הוא אמר לו שהתחייב לו נדוניה לכך וכך שנים, אולי עשרים שנה, ומה תכננת לעשות אחרי עשרים שנה? אמר לו ה' יעזור, אמר לו הח"ח: כמה אדם הולך לחיות, שישים שבעים שנה נניח, במקרה הטוב, אז בשביל שלושים ארבעים חמישים שנה אתה מסודר כבר, אתה אומר 'הקב"ה יעזור' והבעיה שלך זה העשרים שנה הראשונות, כמו שהוא יעזור בשנים אח"כ הוא יעזור בעשרים שנה הראשונות, כך הוא החזיר אותו חזרה למסלול ¹.

"אותו רבש"ע שימצא לך את הזיווג וידאג שיהיה לך ילדים, הוא ידאג שיהיה לך פרנסה"

1. כדברים הללו כ' הח"ח בספרו "מחנה ישאל" מאמר "דבר בעתו", בהגה שם.

שמעתי פעם, היה בחור, היום הוא רב בטורונטו בקנדה, שלמד בישיבת כפר חסידים, ובאחד הימים בא להיפרד מרבי אלי' לופיאן, הוא אמר לו שהוא צריך לעזוב את הישיבה, ההורים שלו מאד דוחקים בו שיבוא ללמוד מקצוע, שאל אותו ר' אלי' בשביל מה הם רוצים שתלמד מקצוע, ענה לו הבחור שבעזרת ה' הוא יתחתן ותהיה לו משפחה, צריך שתהיה לו אפשרות לפרנס אותם, אמר לו ר' אלי' מאיפה אתה יודע שאתה תתחתן? מה פירוש, הוא ענה, כולם מתחתנים, בסייעתא דשמיא הקב"ה יעזור וישלח גם לי את הזיווג שלי. ואם תתחתן מאיפה אתה יודע שיהיה לך ילדים? אני לא מבין, בדרך כלל אנשים שמתחתנים יש להם ילדים. אומר לו ר' אליה עוד פעם, מי הבטיח לך שתתחתן? מי הבטיח לך שיהיו לך ילדים? מה, המשיגה מקלל אותי? אמר לו ר' אלי' תשמע מה אתה אומר, כשאני שואל אותך מי אמר שתתחתן אתה אומר הרבש"ע ידאג שאני יתחתן, כשאני שואל אותך מי אמר שיהיו לך ילדים אתה אומר הרבש"ע ידאג לי לילדים, וכששואלים עכשיו אם יהיו לך ילדים מאיפה תפרנס אותם, שם אין רבש"ע? אותו רבש"ע שימציא לך את הזיווג וידאג שיהיו לך ילדים, הוא ידאג שיהיה לך פרנסה. הוא נשאר בישיבה בעקבות השיחה הנוקבת הזאת והיום הוא רב חשוב באחת הקהילות בטורונטו. אלה הדברים.

יש מי שהמסלול הזה הרבה יותר קשה לו

צריך לדעת שיש יוצאים מן הכלל, אני יביא דוגמא, מרן הרב שך היה מורה לגבי בעלי תשובה, לאלו שחוזרים בתשובה בגיל יותר מבוגר ויש להם מקצוע, ורוצים לעזוב את הכל שמתעורר אצלם רגש חזק של אמונה ובטחון בקב"ה, הוא רוצה להיות תלמיד חכם ולעזוב את הכל, ויש מהם הרבה שעוברים נסיונות קשים אחר כך, והדברים ידועים, והרב שך היה אומר שהמסלול הזה של האברכים שלא עוסקים בשום דבר ולא עושים שום השתדלות אלא רק שקועים בלימוד לא תמיד זה מתאים לבעלי תשובה, בכל אופן היותר מבוגרים שבהם, הרב שך היה מראה את המשך חכמה בפרשת נצבים על הפסוק "והותירך ה' לטובה בכל מעשה ידיך", ומדייק המשך חכמה שבפרשת כי תבוא כתוב "והותירך ה' לטובה בפרי בטןך" וגו', ולא כתוב 'בכל מעשה ידיך', אומר המשך חכמה שיש את השיטה של רשב"י ויש את השיטה של ר' ישמעאל, "והנה לצדיק גמור נאה כרשב"י דמלאכתם תהא נעשית על ידי אחרים, אבל לבעל תשובה שכבר נשתרש בחטא", לו אין נאה לילך בטל ולעסוק רק ברוחניות, "אני יודע שיש כאלה שיפגעו מזה אולי, אבל זה תורה ואני מוסר אותה כמו שקבלנו, "משום דעלול הוא לחזור לסורו", ואם לא הוא יחזור לסורו עלולים הילדים שלו לחזור, בפרט אדם שחזר בתשובה שהילדים כבר הכירו את החיים החילוניים צריכים להזהר מאד לא להחמיר מדי, ו"לו יאות כר' ישמעאל שיגיע דרך ארץ עם

התורה משכחת עוון. ולכן כאן אחרי התשובה כתוב בכל מעשי ידיך". לא מדובר דוקא בבעלי תשובה, יש הרבה שגדלו בבתים מסוג אחר, אלה שנולדו אצל אברכים הרבה יותר קל להם, המסלול הזה של עולם התורה הרבה יותר קל להם, אבל מי שנולד אצל בעלי בתים, לא ישיבישע בעלי בתים, להם זה לא פשוט, הם לא הורגלו לכל המהלך הזה, וגם מצד ההורים, מצד המשפחה, לא מקבלים את זה כדבר מובן מאליה וזה הרבה יותר קשה להם, אני רואה שבאים כאלה לשאול אותי, הם לא יודעים מאיפה להתחיל, הם לא יודעים מה זה גמ"ח, הם יודעים שיש כזה מושג אבל הם לא מכירים את כל צורת החיים הזו של הגלגולים, אברכים הם יודעים כבר, בא פלוני אומר לו אני יכול לתת לך חמישים אלף לכך וכך זמן, וזה אומר לו כך וכך, ומתגלגלים וכו' אבל הם אנשים מסודרים, שכל דבר צריך שיהיה לו איזה מהלך, זה לא פשוט אני לוקח את זה כמשל, שכל אחד צריך להכיר את עצמו ולפעמים זה מגיע למצב של פיקוח נפש.

היה לי סיפור לפני כמה שנים, היה איזה זוג שרצו לבוא דחוף דחוף, יש להם התיעצות דחופה, קבעו להם זמן מעבר לשעות ובסוף הם לא באו, התפלאתי, מה קרה? אמרו שהאשה ילדה במזל טוב והם לא יכולים לבוא. אחרי יומיים או שלש תיכף כשהשתחררה מבית החולים, הם באו עם הרך הנולד, זה היה פלא, שילדת עם תינוק בן כמה ימים טורחים ובאים, אבל במקרה שלהם אין ברירה היא אמרה שזה ממש פקוח נפש. מה היתה השאלה? הם מאוד דחוקים בפרנסה, כבר כמה שנים הוא למד ביישיבה חשובה לבעלי תשובה, יש לו מקצוע שהוא כבר עבד בו ומציעים לו עכשיו עבודה במקצוע הזה, והוא רוצה ללכת לעבוד בו והיא לא מסכימה בשום פנים ואופן, היא רוצה שהוא ישב וילמד כל החיים שלו. זה יפה מאוד שככה היא חושבת, היא אמרה לי שהיא היתה בטוחה עד אותו רגע שזה שאלה של יהרג ואל יעבור, קינאתי בהם, אנשים שמוכנים להקריב ומאמינים בתמימות, ניסיתי להרגיע אותה שהוא הולך לעבוד במקום שאין בעיות של אידישקייט והוא התחייב שהוא יקבע עיתים לתורה וכו', וזו ההוראה של גדולי ישראל, של המשך חכמה. גם בתוכנו יש פעמים שאנשים צריכים לדעת שהדברים אמורים למי שמתאים למסלול הזה, והוא לא מתאים לכל אחד, לא צריך להרגיש מבויש, מי שלא שייך לזה לא שייך לזה, היום יש דור שלם של כאלה שנולדו גם לסבא שהיה אברך, זה הרבה יותר קל להם, הם לא מכירים מושג אחר, אבל אלה שלא גדלו כך צריכים לדעת שזה לא פשוט. אצל החוצניקים זה גם קשה בגלל שהמציאות בחו"ל שונה מפה, זה מאוד קשה להם, זה לא פשוט, הם לא יכולים להבין איך זה עובד, לא חסר להם כלום באהבת תורה וביראת שמים, אבל זה מושגים שהם לא כדרך הטבע, זה לא בסדר העולם הטבעי הרגיל, זה משהו מחוץ למסגרת, מי שלא הכיר את זה עד שהוא נכנס לעולם התורה, הוא לא יודע, זה הכל חדש בשבילו.

שאלות ותשובות ממרן רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל

יש לי פה תמליל של שיחה שהיה לנו בשנה שעברה, זה היה בכ"ו ניסן, לקראת הכינוס של "יד שמשון" בכ"ח ניסן, ואז הרב אריה ליבוביץ בקש ממני שנביא שאלות ותשובות מרבי גרשון זצ"ל. אני העלית שאלות על הכתב, ר' מרדכי פאלי שאל אותנו את השאלות מהכתב והוסיף לשאת ולתת עמו כהנה וכהנה, ולא הניח לו, הוא שאל אותנו וחקר אותנו בכל הנושאים הרגישים שדיברנו עליהם עכשיו. הדברים לא פורסמו מעולם.

הוא מתחיל כך: הרב קסלר ביקש לשאול כמה שאלות:

שאלה: יש אברכים המודאגים מהעתיד, בנוסף לכלכלה של הבית, שבזה הם מסתדרים בצמצום, אבל המחשבה על כך שהם עתידים לחתן את הילדים וזה יעלה להם מליונים, מטרידה אותם השאלה מה הם צריכים לעשות ואיך להתכונן לזה שמחתנים את הילדים?

מרן זצ"ל: לא לעשות כלום, הכל בידי שמים.

שאלה: הם שואלים ממתי חייבים השתדלות. כתבתי שם שאומרים בשם החזו"א מגיל 18 או סמוך לפרקן.

מרן זצ"ל: נו, יש חזון איש..

שאלה: איזה סוג של השתדלות לעשות?

מרן זצ"ל: לחסוך.

שאלה: האם לעשות השקעה?

מרן זצ"ל: אם זה בטוח אפשר לעשות השקעה. רק אם זה בטוח שאין בו צד של הפסד.

שאלה: מה הכוונה שזה בטוח?

מֵרֵן זַ"ל: בַּהֲשָׁקָה אֲפֶשֶׁר גַּם לַהֲפָסִיד. צָרִיךְ לַהֲתִייעֵץ עִם מוֹמַחָה לַהֲשָׁקָה הָאֵם הַשָּׁקָה הַזֹּאת בַּטּוּחָה.

שאלה [זו שאלה של הרב פאלי]: יש כאלה אברכים לא מעטים שמתחילים בהשתדלות מיד אחרי החתונה, יש כאלה שעוד לפני שיש להם ילדים מתחילים בהשתדלות.

מֵרֵן זַ"ל מַתְּפִלָּא: אֵיזָה הַשְׁתַּדְּלוּת?

הם קונים דירות במקומות זולים, לוקחים משכנתא על הדירות ומשלמים את המשכנתא מהכסף של השכירות.

מֵרֵן זַ"ל: אֵין בְּזָה שׁוּם סִיכּוֹן?

לפעמים יש סיכון, לפעמים אין שוכר, השאלה אם ראוי לעשות כזאת השתדלות?

מֵרֵן זַ"ל: אֵם יֵשׁ סִיכּוֹן אַז לֹא.

שאלה: אבל גם אם אין בזה סיכון כך הוא יושב ולומד מסתמא לוקח לו איזה טרדה מסוימת, בהשתדלות הזו.

מֵרֵן זַ"ל: בִּיטוּל תּוֹרָה לֹא כְּדָאִי. לֹא לַהֲשָׁקִיעַ כְּשִׁישׁ צַד הַפֶּסֶד וְלֹא עַל חֶשְׁבוֹן בִּיטוּל תּוֹרָה.

שאלה: לא כדאי אפילו שזה יחסוך בעתיד את הטרדות?

מֵרֵן זַ"ל: אֲבָל עַכְשִׁיו זֶה בִּיטוּל תּוֹרָה.

שאלה: אבל עכשיו הוא יטרח קצת ובעתיד לא יהיו לו בכלל טרדות, יהיו לו דירות, הוא לא יטרח בכלל?

מֵרֵן זַ"ל: הַכֹּל מִן הַשָּׁמַיִם.

שאלה: יש כאלה שבונים, מרחיבים את הדירה, בונים יחידות דיור, וזה בדרך כלל גם עם משכנתא שמכסים עם השכירות.

מרן זצ"ל: לא. זה גם ביטול תורה.

שאלה: ומי שזה לא ביטול תורה בשבילו? יש כאלה שהאשה מתעסקת בזה.

מרן זצ"ל: נו, אפשר, אם אין שם חשש הפסד.

שאלה: שיש כאלה שמשקיעים בכל מיני קרקעות שבעתיד יבנו בהם ובכל מיני עסקים. כדאי לעשות?

מרן זצ"ל: אי אפשר לדעת. אפשר להפסיד.

שאלה: הצד השווה שבכל הדברים האלה שבדרך כלל העיסוק בהם מטריד את המנוחה ומפריע את הלימוד, בודאי בשעת הבניה או הרכישה, ויש מקרים שגם לאחר זמן מוטרדים מחמת כל מיני בעיות עם השוכרים וכל מיני קלקולים, ויש כאלה שהפסידו את כל הכסף שלהם, האם זו סיבה לא להיכנס לשום השקעה?

מרן זצ"ל: בודאי אם זה בלבול הדעת.

נושא אחר. יש כאלה שזכו שמונח להם כסף בצד והם חוסכים בכל פעם קצת, והם מסתפקים האם מחובתם לעשות עם זה משהו שיכניס להם רווח או להפקיד את הכסף בגמ"ח ולזכות במצוה.

מרן זצ"ל: בגמ"ח. להפקיד בגמ"ח, גמ"ח רגיל. גמ"ח פירותיהם בעולם הזה. כשהוא דיבר על גמ"ח הכוונה גם בלי תכניות מורכבות. מי שמאמין בתורה שכתוב בה שבגמ"ח זוכים לפירותיהם בעולם הזה. גם גמ"ח רגיל יכול להביא פירות.

שאלה: בגמ"ח שם שמפקידים בהם כסף בשביל לקבל בעתיד הלוואות. בהרבה מקרים הגמ"ח האלה זה מגיע על חשבון הקיום היומיומי, משפחה מפקידה כל חודש אלף או אלף ומאתים שקל.

מרן זצ"ל: לא כדאי. הכוונה כשזה על חשבון הפרנסה של הבית, מי שיש לו כסף מיותר זה משהו אחר.

שאלה: יש אברכים שנמנעים מכל סוג של השתדלות בנושא הזה של נישואי ילדים בעוד עשר או חמש עשרה שנים, לא כאלה שיש להם ילדים מבוגרים, ויש להם לחץ מהסביבה שרואים שיש כל מיני שעושים, ואומרים להם אתם לא דואגים לעתיד של הילדים שלכם, אתם חסרי אחריות, מה אפשר להגיד להם?

מרן זצ"ל: **הכל בידי שמים.**

שאלה: צריך לחזק אותם, לחזק את האברכים האלה, ההורים אומרים להם אתם חסרי אחריות.

מרן זצ"ל: **הם עוסקים בתורה, זה זכויות.**

שאלה: אז הם אומרים מהצד תשקיעו כמה דקות, אתם לא דואגים לילדים שלכם?

מרן זצ"ל: **הכל סייעתא דשמיא, צריך זכויות.**

שאלה: יש טענות על עצם הדבר שאבא לוקח על עצמו לחתן את כל הילדים שזה עול קשה מאוד במקום זה מציעים שכל אחד יחתן את עצמו, וידאג לעצמו לדירה האם זה מחשבה נכונה?

מרן זצ"ל: **הילדים לא יכולים.**

שאלה: והאבא כן יכול?

מרן זצ"ל: **זה מסתדר.**

שאלה: לא מסתדרים, אנשים קורסים, אין להם במה לחתן.

מרן זצ"ל: **הם יחזירו אחר כך.**

שאלה: אין להם להורים, אין.

מרן זצ"ל: **שהילדים יחזירו, יעזרו להם להחזיר.**

שאלה: אין להם להחזיר.

מרן זצ"ל: **אחרי שיתחתנו כשיהיה להם, כשירווחו, האשה עובדת, שיעזרו להורים להחזיר.**

שאלה: הם אומרים שבמקום שכל אחד יחתן כמה כל ילד יקח על עצמו לחתן את עצמו.

מרן זצ"ל: **נוהגים כפי המנהג לא עושים דברים חדשים.**

ר' מרדכי פלאי חוזר ושואל: אולי הגיע זמן לשנות את המנהג הזה. פעם הדירות לא עלו כל כך הרבה כסף, כל דירה עולה מליונים, אבא אחד צריך לחתן עשרה ילדים זה עולה מליונים.

מרן זצ"ל: **נו זה צריך עיון גדול.**

ר' גרשון כשדוחקים אותו עוד פעם ועוד פעם, התגובה שלו כמו שהוא ענה "צריך עיון". אבל אם תשאל אותו עוד פעם הוא יחזור על כל מה שהוא אמר קודם.

שאלה: האם יש לעודד צעירים ללכת לגור במקומות מרוחקים ששם הדיור הרבה יותר זול.

מרן זצ"ל: **מי שאין לו אמצעים, כן.**

שאלה: אבל הבעיה שהמקומות האלו הסביבה שם היא לא חרדית.

מרן זצ"ל: **יש סביבות חרדיות.**

שאלה: יש, אבל זה לא בני ברק.

מרן זצ"ל: **עפולה, רכסים, לאו דוקא יש עוד מקומות.**

שאלה: אבל בכל אופן זה לא בני ברק, יש כאלה שהם לא חרדים, זה שכונות מעורבות.

מרן זצ"ל: **איך החינוך? צריך לבדוק מה התוצאות.**

שאלה: אומרים שיש בעיה במקומות האלו שאין שם אברכים תלמידי חכמים, רק צעירים, ולפעמים יכול להיות שם בעיות עם הסביבה. האם לדחוף אברכים ללכת לגור במקומות חדשים ורחוקים.

מרן זצ"ל: **לא לדחוף. כל אברך יעשה לפי האפשרויות שלו.**

שאלתי אותו מה שעכשיו דברנו, שמנסיון אברכים רואים כל מיני ישועות, ואלה שנוהגים בשום שכל ובמתניות זוכים לסייעתא דשמיא מעל דרך הטבע. האם זה נכון לחלק בין אותם עמלי תורה באמת שלהם הקב"ה מכין מסלול מיוחד לבין אלה שלא לומדים בשקיעות ובהתמדה כ"כ, האם מי שלא לומד בשקיעות ובהתמדה יהיה לו פחות סייעתא דשמיא לחתן את הילדים.

מרן זצ"ל: **יכול להיות, אי אפשר לדעת.**

שאלה: יש איזה סיפור של סייעתא דשמיא של לחתן ילדים מעל דרך הטבע שהסבא יכול לספר לציבור.

מרן זצ"ל: **כן כשהייתי צריך לחתן, לקחתי הלואה גדולה מגמ"חים, הרבה חובות, וקבלתי תלמיד מן השמים.**

שאלה: חיפשת תלמיד?

מרן זצ"ל: **לא חיפשתי, הוא בא. בא תלמיד שלא רצו לדעת שהוא משלם לי, היה אסור לו לדעת שהאבא משלם בשבילו, והוא למד איתי ומאד נהנה מהלימוד, הלימוד היה מעניין אותו, הוא כל חודש היה משלם לי סכום טוב עד שבסוף נגמרו החובות וכשנגמרו החובות התלמיד נעלם. זה לא היה אליהו הנביא, כי הוא אומר אחר כך מי זה התלמיד, הוא מאנגליה, אבל זה היה משונה מאד, היה לו תלמיד, האבא נתן הרבה כסף בשביל זה, ברגע שהוא סיים את החובות, כמדומני לאחר חמש שנים, התלמיד נעלם.**

שאלה: רוצים ברכה לכל האברכים.

מרן זצ"ל: **בעזרת ה' יהיה סייעתא דשמיא.**

ע"כ השאלות והתשובות עם מרן רבי גרשון זצ"ל, ובזה אנחנו מסיימים להיום.

שאלות מהציבור

א. הרב דיבר על שני סוגי לומדי תורה, כאלה שעמלים בשלמות וכאלה שעמלים אבל פחות מפריע להם איזשהו השתדלות מסוימת, אבל יש גם סוג שלישי של כאלה שעמלים לפרנסתם אבל גם הם למעשה לא יכולים במציאות של היום לחתן את הילדים בדרך מרווחת.

תשובה: הם בודאי צריכים להתאמץ יותר, במציאות הם צריכים להתאמץ יותר, גם דורשים מהם יותר כי חושבים שהם מי יודע מה... ושמעתי מכמה וכמה אנשים שההבדל בין אדם שעובד לאדם שלומד זה בחתונה הראשונה או השניה, שזה שעובד בראשונה או בשניה יש לו מה לתת אבל אחר כך זה אותו דבר. אה"נ הוא באמת יותר משועבד ויותר קשה, באמת יותר קשה להם, המציאות היא הדבר הפלאי הזה שאנשים מחתנים משפחה גדולה ולא נשארים עם חובות, ודאי שגם להם יש להם סייעתא דשמיא כי הם מחתנים ילדים, כל אחד מחויב, אבל הם העמידו את עצמם במסלול אחר, ממילא ההנהגה איתם היא אחרת אין מה לעשות ככה זה.

יש סיפור ידוע מסתמא כולם שמעו אותו כבר, זה תשובה למה שאתה שואל, היה אברך שהיה לו מאד קשה עם פרנסה, הוא שאל את מרן הרב שך כמה פעמים, אם לעשות משהו בנוסף ללימוד, שבין הסדרים הוא ילך ויעשה כך וכך והוא יישאר בלימוד ורק בין הסדרים הוא יעשה משהו, והרב שך התיר לו, למעשה אחרי תקופה הוא בא ואמר שהוא רואה שזה לא מספיק עדיין הוא מאד מאד דחוק, הרב שך אמר לו אם כך אין לך ברירה אתה צריך לוותר על סדר אחד, והוא התפלא שהרי הרב שך לכתחילה לא רצה שזה יהיה על חשבון הסדרים, ענה לו הרב שך כל זמן שהיית במסלול של אברך, אז הקב"ה נהג אתך במסלול שהוא נוהג עם האברכים, אבל ברגע שהפכת את עצמך להיות גם אדם שמתדל בדרכי ההשתדלות בדרכי העולם הזה, אז אם אתה עכשיו נצרך ליותר אז אתה צריך לעבוד יותר. כך הרב שך אמר לו. זה לא בא לגרע מההוא כלום, אבל זה מציאות כזו, תלוי במה שהאדם בוחר. זה מה שאומר החפץ חיים, אתה לא יכול להיות בספקות, אם אתה בטוח בדרך שלך ואתה הולך בצורה החלטית יש לך סייעתא דשמיא.

אני רוצה לומר בנקודה הזו שכאלה שמקבלים על עצמם עול תורה, הם צריכים לשמוח במה שהם עושים. לא יתכן מצב שכל שבוע מחדש הם מתחילים לחשוב אולי אני לא צודק, אולי זה לא נכון, אולי כך אולי כך, זה לא עובד ככה, מי שבאמת סמוך ובטוח בלבו והוא לא דואג והוא פועל גם שהב"ב יהיו אותו ביחד הוא מצליח, אבל אדם שכל הזמן מוטרד והוא לא שלם עם

ההחלטה שלו יכול להיות באמת שהוא כן יעשה איזה השתדלות שתרגיע אותו קצת, אין מה לעשות, יש בן אדם שלא נמצא במדרגה הזו, להיפך כדי שהמצב לא יטריד את מנוחתו כל הזמן ויפריע את לימודו, יעשה כן איזה השתדלות שתרגיע אותו.

היה פה בעיר ערב שאלות ותשובות עם המשגיח של בית מתתיהו הרב שלמה ברויאר, הוא דיבר על הרמב"ם של לא שבט לוי בלבד, הרמב"ם הידוע של סוף שמיטה ויובל, הוא אמר שזה רק לאנשים מיוחדים שפורקים מעליהם עול חשבונות הרבים וכו' ומקדשים את כל חייהם רק לתורה ולעבודה ה', אבל אני אמרתי, אני לא יודע אם אני צודק, כך היה נראה לי שמהרמב"ם עצמו מוכח לא ככה, כי הרמב"ם משייך אותם לשבט לוי, האם כל שבט לוי היו באותה מדרגה של עובדי ה'? מסתמא גם שם היו יותר גבוהים ויותר נמוכים, בכל אופן השבט כולו לא קיבל נחלה בארץ ישראל, ולפי דברי הרב ברויאר היה צריך לעשות מבחנים לפני שנכנסים לשבט, או לפני שמונעים מהם נחלה, היו צריכים לעשות מבחנים אם הם באמת ראויים להיות משרת ה' במאה אחוז, עצם זה שאני משויך לקבוצה הזאת, די בזה. זה מה שחשבתי אז. וגם בענינו עצם זה שאדם היה יכול לעבוד בשוק החופשי ולעשות הרבה כסף, יש הרבה אברכים מאד מוכשרים ויכלו להרויח אפילו חמשים אלף שקל בחודש, זה לא גוזמא, ומותרים על זה בשביל להישאר בן תורה, הם לא רוצים להיות מושפעים מהרחוב, הם לא רוצים את הנסיונות שיש ברחוב, הם רוצים שהילדים שלהם יתחנכו בדרך של תורה, אז הם שייכים לשבט הזה, ההבטחה היא הבטחה כללית לכל מי שמשייך את עצמו לקבוצה הזו גם אם הוא לא מושלם, והרי הנצי"ב אומר שגם בזה יש מדרגות, יש אוכלי מן ויש אוכלי תרומה.

ב. אם אדם עוסק לפרנסתו והוא לא מרויח מספיק, האם חובתו להוסיף עוד השתדלות בעבודה על חשבון הקביעות עיתים שלו.

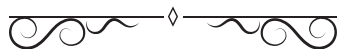
תשובה: בודאי שלא, חז"ל אומרים: עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי. נקלעתי פעם אצל מרן הרב שטיינמן, זה היה בבוקר אחד בחורף בתקופה שהאמריקאים מגיעים לארץ עם הרב שלהם בימי החופש שלהם, ועושים ירחי כלה פה בארץ. הגיעה קבוצה עם הרב שלהם, וההוא מציג את הקבוצה לפני הרב שטיינמן ואומר שמדובר בבעלי-בתים יקרים מאד שקובעים עיתים לתורה והם בעלי צדקה גדולים, הרב שטיינמן שאל כמה שעות ביום הם לומדים, אמר לו הרב שעה שעתיים יש כאלה יותר, אומר הרב שטיינמן מה פירוש? כתוב בכתר ראש, למעשה זה רמב"ם, שמה שכתוב 'עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי' השיעור הוא ללמוד תשע שעות ולעסוק במלאכה שלש שעות. הוא אמר את זה בכל התקיפות. הרב הרגיש מאד לא נוח, הוא בא עם

הבעלי בתים כדי שהרב שטיינמן יכבד וייקר אותם, והוא אמר את זה בצורה כל כך תקיפה, הוא אמר להרב שטיינמן אבל הם נותנים הרבה צדקה לעולם התורה, הרב שטיינמן אמר מי ביקש מהם? כתוב שאדם צריך שעיקר עיסוקו ביום יהיה לימוד תורה, ילמד תשע שעות ויעבוד שלש שעות. בודאי את הקביעות עיתים של ההוא אי אפשר להוריד, כמו שיהודי צריך להתפלל הוא צריך גם כן ללמוד.

סיפר לי פעם ר' אלחנן ויסבורד שהוא נכנס עם איזה גביר צעיר שתרגם לו באותה שנה הרבה כסף יחסית הוא נכנס אתו להרב שטיינמן ושיבח אותו מאד, הוא אמר שהיהודי הזה תרגם לו הרבה וכו' וכו' הרב שטיינמן שואל אותו תגיד כמה הוא תרגם, הוא אמר את הסכום, הוא שאל את הגביר כמה כסף יש לך? אצל אנשי עסקים, לא מדברים ככה, זו שאלה רגישה, אם הוא מעשירי עולם אולי הוא כן יתגאה בזה, הוא שוה 50 או 100 מיליארד.... הוא הרגיש לא נעים, אבל לא היתה לו ברירה והוא ענה שיש לו 10 מיליון דולר, הרב שטיינמן אומר לו: היית פעם בלוי? הוא נבהל, מה הוא רוצה ממני, הוא ענה כן בודאי. ראית פעם איך שמכניסים את הנפטר לארץ, מורידים אותו למטה? הוא אמר כן. הרב שטיינמן שואל אותו כמה מקום יש מהנפטר עד למעלה? כמה אתה חושב, כמה כסף אפשר להכניס לשם? אולי חמש מליון... מה אתה תעשה עם החמש מליון הנותרים, מה תעשה עם זה.

אבל אנשי ביתו אומרים שתמיד היה מדבר כך, והוא עשה בכך מהפכה. כל אלו שבאו ושבחו אותם בפניו שהם נתנו כך וכך והוא ידע שהם שוים פי כמה וכמה, הוא אף פעם לא התפעל מזה, אנשים שיש להם הון, מיליארדרים, יכולים להסתפק בלתת כמה מאות מיליונים? אפילו אם זה יותר ממעשר וחומש, הוא אחז שכל הענין של חומש זה בפרנסה רגילה, אבל מי שהינו עשיר גדול וגם אם יתן חומש ישאר לו הרבה כסף זה לא מספיק לתת חומש, והוא לא ויתר להם, ובזכות זה נהיה מהפך גדול, אנשים נותנים סכומים שלא היה אף פעם.

הועד הרביעי בני תורה כשבת לוי

שבת לוי לא מורכב רק מבני קהת

בעקבות הועד הקודם העירוני שמהדברים הובן שבשביל לזכות לישועה גדולה בנישואי הילדים, כמו שדיברנו, צריך להיות בעל מדרגה גדול באמת, אחד שלא פסק פומיה מגירסא, שקוע בעיון, בעומק הסוגיות, לא עוסק בשום דבר אחר, מתמיד גדול, וכו' וכו'. אבקש לחדד את הדברים. בודאי שאלה הם המיוחדים, אולם גם בשבת לוי היו כמה משפחות, ובתוכם בני קהת שהיו נושאי הארון, והם ודאי היו מיוחדים לעומת המשפחות האחרות, ובאמת היה דין מיוחד וציווי לכולם לשמור עליהם ולדאוג להם, אבל שבת לוי לא היה מורכב רק מבני קהת, היו שם עוד משפחות וגם הם היו שייכים לשבת לוי, וגם הם זכו למה ששבת לוי זוכה, וכבר הזכרנו את זה בפעם הקודמת.

למה פרעה לא שעבד את בני לוי

דבר מעניין, ששמתי לב אליו בעקבות ההערה הזאת שהעירו, הרי במצרים שבת לוי לא השתעבד, זה הרי פלא עצום, זה שיש פה השגחה פרטית זה בודאי, אבל מה פרעה חשב לעצמו, למה הוא מוותר לשבת שלם, שיושבים ולומדים כל היום, הם היו נראים כמו האברכים של ימינו, שלא יודעים משום דבר, לא מעניין אותם מכלום וגם במצב הכי קשה של השעבוד הם יושבים ולומדים, פרעה נותן להם, משאיר אותם ככה, מסתמא גם שם היו כל מיני שמאלנים שהיו מנסים לערער את ההסדר הזה שיש לשבת לוי עם פרעה, אבל זה לא הצליח, השם שמר עליהם, אבל מאיפה זה נולד, מאיפה נולד הרעיון הזה ששבת לוי הוא אחר? החזקוני בפרשת שמות אומר שכשפרעה אסף את כולם, בהתחלה כשהוא שיעבד את ישראל ב'פה רך'. זה היה בפיתוי, זה לא היה בחזקה. ערכו כמה ימים מענינים כאלה, הפנינג, שכל האזרחים של מצרים יוצאים ופרעה יוצא איתם, יש אוירה טובה, יש מוזיקה, מחלקים מלגות ואוכל, המטרה היא לשקם את מצרים, לבצר אותה, לבנות בתים חשובים, לטובת המלכות, מצרים היתה הרי מעצמה עולמית. כולם יצאו באותם ימים של 'פה רך' חוץ משבת לוי, ולמה שבת לוי לא יצאו, אומרים חז"ל שהם אמרו שאנחנו עתידים להיות מנושאי הארון אז זה לא מתאים לנו להתעסק בדברי חולין, ומאיפה הם לקחו את הרעיון הזה, החזקוני מביא מדברי חז"ל, גם רש"י

מביא את זה, שכשיעקב אבינו ציוה לשבטים לשאת את מיטתו, הוא קבע שם סדר, ואחר כך זה היה הסדר של הדגלים, באיזה צד של המיטה יעמדו אלה ובאיזה צד יעמדו אלה, ואת שבת לוי הוא לא כלל בתכנית הזאת של נשיאת ארונו, למה, משום שהם עתידים לשאת את ארון ברית ה', אז יעקב אבינו אומר עס פאסט נישט, לא מתאים לאלה שעתידיים לשאת את ארון ה' לשאת את המיטה שלי, למרות שזה היה לווייה של אבא שלהם, אבא של לוי, בכל זאת זה לא מתאים, אתם אחרת מכולם, זה מה שיעקב רצה להראות להם, שגם בדברים מסוג זה, איתם נוהגים אחרת, זו הסיבה ששבט לוי בסופו של דבר גם לא הלך להשתעבד באותם ימים שזה עוד היה כדאי, זה לא היה דבר מפחיד, זה היה משתלם, קיבלו מלגות בשביל זה. את היסוד הזה מביא החזקוני ומסקנתו: "מכאן שאין משעבדים לאדם אלא למי שמשעבד עצמו", זאת אומרת לא שייך שאדם יהודי מישראל יהיה משועבד לגוי אם לא שהיהודי עצמו מוסר את עצמו לידי. החפץ חיים מביא ממדרש תדשא שכל הגזרות שהיה לעם ישראל בהיסטוריה, אם זה על ברית מילה, על שבת, כל מיני גזרות, זה הכל נבע מזה שהתחילה איזה התרופפות אצלנו, בלי זה לגוי אין אפשרות כנגדנו.

כל שבט לוי נקרא 'נושאי הארון'

מה לומדים מזה? את מי פטרו מלשאת את המיטה של יעקב אבינו, את מי שעתידי לשאת את הארון, מי עתיד לשאת את הארון? בני קהת, לא כל השבט נושא את הארון אלא רק בני קהת, כולם היו שומרי משמרת הקודש, אבל לא כולם נושאי הארון, אבל הדגש היה על נשיאת הארון, זאת אומרת שכל שבט לוי מקבל יחס מיוחד בגלל שיש בתוכו קבוצה כזו שהיא הקבוצה המיוחדת, שכולם בעצם קשורים אתו, נלווים אליו, שהוא נושאי הארון. הרמב"ם בסוף שמיטה ויובל כשהוא מדבר על הדוגמא ומשווה את הת"ח שקיבל על עצמו לפרוק עול חשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם ולהתרכז רק בלימוד התורה, הוא משווה אותו לשבט לוי, שכל הייחודיות של שבט לוי נובעת מאותה משפחה של בני קהת, אבל עד כמה שכולם שייכים לשבט וכולם מסייעים אחד לשני, ויש להם איזה סדר משותף, זה מועיל לכולם. לכן גם אם מדברים על אברכים שחושבים את עצמם שהם לא מהשפיץ שבשפיץ, אבל למעשה בחלק הזה של הבחירה להתנזר מכל הוויות העולם הגדול, זאת אומרת אנשים שיכלו ללכת להתפרנס ולהרויח הרבה כסף והם לא עושים את זה כי הם רוצים להשאיר באהלה של תורה, אז גם אם הם לא מתמידים הכי גדולים ומעניין אותם גם דברים אחרים אבל למעשה הם מבדילים עצמם מן העולם, הם פורקים מעליהם את עול חשבונות הרבים, הרי אותו בעל הבית או להבדיל אותו

חילוני מסתכל גם עליו כאדם מטורף, שיש לו משפחה של כך וכך ילדים בלע"ה וכמעט לא דואג לפרנסה שלהם, וכל זאת למה, כדי להבדל מהרחוב הקלוקל והרצון להיות בן תורה.

היחידים מעלים את כולם יחד איתם

זאת אומרת שבדאי בסופו של דבר כל מה שאנחנו מדברים משתייך לכל מי ששייך לשבט הזה של הבני תורה, של אברכי הכולל, אבל כולנו מצוים באמת להתבטל ולהעריך את אלה המיוחדים, שדרכם כולנו זוכים. במסילת ישרים¹: כתוב כבר שלא תמיד כלל ישראל יכול לזכות לדברים בלי שיש ביניהם כמה יחידים שהם נמצאים בדרגה מאוד גבוהה והם מעלים את כולם יחד איתם. יש כמה יחידים בכל מקום, שבזכותם כולם זוכים, אבל זה בתנאי שיש שייכות ביניהם. יש מושג של אלף נכנסים ואחד יוצא, אז גם האלף נכנסים אי אפשר לזלזל בהם, הם גם חלק מהענין, הם ודאי משמשים צוותא ליחידים האלה המיוחדים, גם הם עושים מה שהם יכולים לפי כוחם.

המן ניתן לפני מתן תורה

יש רעיון במשך חכמה שמאד מחזק את הדברים. בציווי של צנצנת המן בפרשת בשלח (שמות טז, לב) כתוב כך: 'ויאמר משה זה הדבר אשר ציוה ה' מלוא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם, למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציאי אתכם מארץ מצרים'. שואל המשך חכמה מה התוספת הזו 'בהוציאי אתכם מארץ מצרים' הרי כולם יודעים שזה היה בזמן היציאה ממצרים, זה היה באותם שנים, למה הפסוק מדגיש את זה, אומר המשך חכמה: 'הענין כי האדם אל יחשוב כי אימת יושגח בפרט ותהא פרנסתו דרך ניס, כשכבר הוא דבוק בדרכי ה' ומנהיג עצמו בדרך בלתי טבעית רק אז ישליך על ה' יהבו, אבל כל זמן שלא בא לזה יחוש לנפשו, יבוא אדם ויגיד אני לא נמצא במדרגה הכי עליונה, מה אני יעשה, אני מכיר את עצמי ואני לא מתנהג בצורה בלתי טבעית בזה שאני משליך את כל עניי העולם הזה מעלי ויושב שקוע בלימוד, אז אולי אני לא בכלל מה שנאמר עליו שהוא נכלל בהבטחה שהקב"ה משגיח על כל פרט ופרט ודואג לפרנסה שלו, 'לכן אמר, בא וראה אימתי האכלתי את המן לישראל, האם לאחר קבלת התורה וקיומה', לא! 'הלא תיכף בהוציאי אתכם מארץ מצרים האכלתי אתכם את המן, לכן כל איש אשר ידבנו לבו לקבל עליו עול דרכי ה' יתברך ותורתו בל ידאג מאין יבוא עזרי, כי אף לא הקשיח עדיין מלבבו כל עניי העולם ולא הורגל בתורה, רק מטרת לבבו גלוי להידוע תעלומה כי כוונתו להתאמץ במעוז התורה יחלצנו ה' ולא יעזבנו ויזמין פרנסתו מקודש'. אומר המשך חכמה, התורה באה להדגיש שהמן ניתן עוד לפני מתן תורה, כדי להדגיש לכל מי שרוצה לסמוך על המן ולהתפרנס

1. פ"ג, אין רוב הציבור יכולים להיות חסידים, אבל די להם שיהיו צדיקים, אך השרידים אשר בעם החפצים לזכות לקרבתו ית' ולזכות בזכותם לכל השאר ההמון הנתלה בם, וכו' שכיין שא"א לאומה שתהיה כולה שוה במעלה אחת כי יש בעם מדרגות מדרגות איש לפי שכלו, הנה לפחות יחיד סגולה ימצאו אשר יכינו עצמם הכנה גמורה, וע"י המוכנים יזכו גם הבלתי מוכנים וכו'.

בו באופן בלתי טבעי, שגם אם עדיין לא הגיע למדרגה הגבוהה כמו שהוא מבין שהיה יכול להגיע, גם הוא בכלל אלה שהקב"ה מבטיח להם שהוא ידאג לפרנסתם, העיקר שזה רצונו, זו המגמה שלו, הוא עושה מה שהוא יכול, ובודאי שככה הוא רוצה לחנך את בני ביתו, ולכן הוא נמצא בבית מדרש ולא במקומות אחרים, ובפרט כמו שראינו בשבוע שעבר את התפילה המיוחדת המרגשת של החפץ חיים בנפוצות ישראל פרק ז' ששם מילים בפה לאותו אחד שאומר לרבש"ע גם אם היום המצב שאתה נוהג כך וכך, אני מבקש שתנהג בי באופן יוצא דופן, זה ה'חוצפא כלפי שמיא' כמו שקורא לו הח"ח, אני לא רוצה, אני רוצה להשאיר בבית מדרש ולא להתעסק עם שום דבר, את אותו נוסח יכול גם להתפלל אותו יהודי שעדיין לא יושב שלש סדרים מלאים, אבל הוא לא רוצה להיות ברחוב, להיות מושפע מהרחוב, לחוות את כל הנסיונות שיש במקומות העבודה וכו', הוא רוצה להישאר באמת בבית ה', אז הוא עושה מה שהוא יכול. נכון שהוא לא מנושאי הארון מממש, הוא רק מהנלוים עליהם אבל גם הוא יכול לבקש. והרי כתוב שלהבדיל אפילו רשע אם יש לו בטחון גמור בקב"ה אפילו לדבר עבירה הקב"ה מקשיב לו, זה לא יאומן.

ליחידים השלמים יותר קל להגיע למדרגת בטחון

אולם בודאי יש הבדל בין אותו אחד ששקוע לגמרי בלימוד עד הסוף, שיותר קל לו להגיע למדרגת בטחון הזו, כי הוא חש קרבת ה' והוא עושה רצון ה' במילואו, וברור לו שאם הוא עושה את מה שהקב"ה רוצה ממנו אז הקב"ה ידאג לו לספק את צרכיו, מה שאין כן מי שלא פרק לגמרי מעליו את כל עניני העוה"ז והוא שייך כן קצת לכל מה שקורה מסביבו, יותר קשה לו להגיע למדרגה הזו, וזה מה שמדבר פה המשך חכמה שאותו אחד יגיד אין לי סיכוי. זה לא נכון! גם לך יש סיכוי! הרצון שלך הוא רצון טוב, רצון טהור, אתה עדיין לא מסוגל, אולי במשך הזמן, אולי תגיע, ואם לא אתה לפחות תחנך את הילדים שלך כך, אז הוא צריך יותר להאמין שזה כך, יוצא שעבודת הבטחון אצלו היא יותר גדולה, וגם יש לו זכויות מהאחרים.

הקב"ה לא מזניח גם את מי שעובד לפרנסתו

אבל בודאי ובודאי מה ששאלו שאם אדם עובד לפרנסתו האם לא מובטח לו? יכול להיות שכן מובטח לו, אבל הוא יצטרך לעשות יותר השתדלות כמו שהח"ח אמר, הרי גם ההוא שנסע לחו"ל, הצלחת שלו היא בחו"ל כמו שהזכרנו, היא בחוץ, גם לו יש סייעתא דשמיא שיהיה לו שם פרנסה, אבל הוא צריך בשביל זה ליסוע למקום אחר, לטרוח יותר, אז אה"נ מי שבחר בדרך הזו להשתדל יותר בדרך כל הארץ על הפרנסה אז הוא יצטרך לעשות יותר השתדלות, יכול להיות

שיהיה לו יותר קשה עם החובות. מה קורה בסוף? הקב"ה הרי לא מצמיח כסף חדש, אלא הוא דואג שהנכסים האלה שנלקחו מפלוני יגיעו למישהו אחר, אז הוא פתאום מכניס רעיון למישהו שהוא רוצה לפרנס אברכים ת"ח, לדאוג לחתונת הילדים, יש בחו"ל יהודים יקרים מאד שמוזילים המון המון כסף בשביל המצוה הזו, אבל אם יגידו להם שזה בשביל יהודי שעוסק לפרנסתו אז יש להם פחות חשק לעזור לו. זה לא אומר שהוא לא יחתן אותם, אם הוא יהודי ירא שמים ונוהג על פי תורה אין סיבה שלא יחתן אותם, אבל יכול להיות שילך לו יותר קשה, הוא לא יכול לסמוך לגמרי בלי לעשות איזה שהיא השתדלות, כי זה הדרך שהוא בחר. זה לכאורה הנפק"מ אבל אין פה נפק"מ.

חשבון מעניין

מישהו כתב דבר מעניין. כל פעם מעוררים את הענין הזה, למה לבנות צריך לתת יותר מבנים, למה לא חצי חצי? אקרא מה שהוא כותב, הכיוון שלו מעניין, ברצוני לצדד מדוע יש חוב מוסרי לתת עבור בת לפחות מאתים אלף שקל יותר מאשר על בן, [זה יותר בדרך כלל, וזה עוד לבחור הפשוט ביותר שלא לומר על בחור מצוין], בסך הכל חישוב פשוט בעלות הגידול של בן לעומת בת לפי המקובל בציבור הליטאי. ההורים מוציאים הרבה יותר הוצאות על בן מאשר על בת, קודם כל מתחיל מהברית, תפילין, בר מצוה, שכר לימוד מהגן עד כתה ח' בערך עשר שנים, ארבע מאות שקל לחודש [יש כאלה שלוקחים יותר], ישיבה קטנה 600 שקל, ישיבה גדולה 1200, אתה נותן לו גם דמי כיס שלש מאות שקל, ביטוח לאומי צריך לשלם מגיל 18, הבן בעצם לא מכניס כלום רק מוציא. לעומתו בת, לומדת בחינוך העצמאי, מלבד שנתיים שלומדת מקצוע שזה הרבה כסף, אך תוך כדי היא גם עושה עבודות קלות, בייביסיטר וכדו' והיא יכולה לממן חלק מהשכ"ל שלה, כשהיא יוצאת לעבוד היא מכניסה המון, כשהרוב הולך לחסכון וחלק להורים, ממילא הוא אומר שיוצא למעשה שזה מתקזז בסוף, מה שאתה נותן עכשיו לבת נתת לבן במשך כל השנים. אלא שלבן משלמים זאת בפריסה רחבה אבל אצל הבת זה במכה אחת. חשבון מעניין, חשבון נחמד.

לימודי 'מסלולים' אצל הבנות

לאשה אין חובת השתדלות

דיברנו שנדבר על הענין של השתדלות בנוגע למסלולים של הלימודים של הבנות, עד כמה זה נכנס בחשבון של ההשתדלות, קודם כל יש כל מיני מימרות שמסתובבות, שהיום בת שרוצה ללמוד הוראה או גננות זה לא השתדלות, משום שקודם כל הסיכוי לקבל הוראה הוא לא גדול, וגם המשכורת היא לא משמעותית בשביל החיים כפי שאנחנו חיים היום ממילא זה לא השתדלות. צריך לדעת שכל הגישה הזאת היא מוטעית. 'השתדלות' של מי? מי פה המחויב בהשתדלות, שאתה עכשיו דן אם הוא נפטר מחובת ההשתדלות או לא. האם זאת הבת? מה פתאום, הרי היא לא חייבת בפרנסת הבית בכלל, החיוב הוא על בעלה, החיוב לפרנסה הוא חיוב של הבעל, לא חיוב על האשה בכלל, זה שנשים שלנו צדקניות שלקחו על עצמם את העול זה יפה מאד, אבל להגיד שיש להם חובת השתדלות, מהיכי תיתי, החיוב הוא על הבעל, וגם לבחורים אין לפני הנישואין חובת השתדלות, אין שום חיוב לעקוב אחרי הבנות בסמינר איזה מסלול לומדת, ולכוון אותה שתלך למסלול אטרקטיבי יותר, אין דבר כזה, אז בעצם אין כאן חובת השתדלות בכלל.

מה אתה רוצה ממנה!?

אנחנו הציבור החרדי משום מה, לא מודעים מה עובר עלינו. זה כמובן בא משאיפה טובה שכולם רוצים לחיות על פי תורה, על פי הלכה, הכל אצלנו זה השקפה ולשם שמים ואין שום דבר שמישהו עושה סתם בגלל ש'בא לו', או שמישהו עושה כי הוא לא יודע, או כי יש לו חולשה, הכל צריך להסתדר עם איזה מסגרת של הסטנדרטים המקובלים בציבור החרדי. כשבאים אלי הורים ומתחילים לדבר אלי בשפה הזאת, הבת רוצה ללמוד הוראה או גננות האם זו ההשתדלות הנכונה, אני אומר להם מה אתם רוצים מהרבש"ע, מה הכנסתם אותו לעסק הזה, תגידו דבר אחד, אני כאבא יש לי חרדה מלחתן את הבת, כשאני יודע שאני צריך לתת כך וכך מאות אלפים, ואם היא לא תלמד מקצוע מכניס ברמה גבוהה, ואני יוכל להשתמש בה במשכורת שלה בשביל להוריד מעלי את העול, אז אני לא יודע איך אני אוכל להתחייב את הסכום. אל תדבר על השתדלות, זה לא קשור להשתדלות. תשאל כך: מה אני עושה, מצד אחד אני דואג שיהיה לי קשה לחתן אותה, מצד שני הבת שלי לא כל כך רוצה ללמוד את מה שאני הייתי רוצה שהיא תלמד כדי שהיא תכניס הרבה כסף, אז מה עושים במקרה הזה, האם ללחוץ עליה, האם אפשר ללחוץ עליה? זאת השאלה. אבל סגנון כזה לא מתאים לו, כי פתאום הוא מבין שהוא הולך

להעמיס על ילדה בת שמונה עשרה עול שהיא לא יכולה לקבל על עצמה, בגלל חשבונות של עוד שנתיים שלש שיקל עליך בשידוכים. זה לא לענין, זה לא מתאים, מה אתה רוצה ממנה?!

צריך שיהיו לה כשרונות וכוחות לעמוד בלימודים הקשים

אני רוצה להגיד לכם במאמר המוסגר, זה כבר לא כזה מוסגר, צריכים לדעת שזה לא כל כך פשוט, זורקים על בת שאין לה את כוחות הנפש ולפעמים אין לה כשרונות מספיק בשביל המקצוע. יש מקצועות שצריך להיות מאד מאד כשרונית, וגם לא עוזר רק כשרון, צריך כוחות נפש גדולים. יש מקצועות שלומדים, זה לא יאומן כי יסופר, יום ולילה בלי מנוחה, יש אחוז לא קטן של בנות שמשלמים בבריאות הנפש, כל אחד מסביבתו יודע על מקרה אחד, אולי הוא לא יודע שזה הרקע, אבל אנשי הציבור יודעים שזה לא אחד ולא שתיים ולא שלש, זה נורא נוראות, זו אכזריות, זה אמנם נעשה בטעות, לא במכוון, בשוגג, אבל מה אתה רוצה ממנה, מה אתה לוחץ אותה. יש פעמים שהיא מלחיצה את עצמה, לא תמיד ההורים מלחיצים, הרבה פעמים זה ענין חברתי, ואם היא לא תלמד הנדסאות מחשבים או ראיית חשבון או דברים כאלה מכובדים, אז ילעגו ממנה או שהיא תרגיש מבושת, צריך גם את זה לדעת, לתת לה את הכוחות והכלים לבחון באמת שיהיה לה את הכוח והאומץ להחליט אם זה מתאים לה או לא, בגיל הזה אנשים כבר מכירים פחות או יותר את הטבעים של הילדים, מה מתאים להם ומה לא. עוד צריך לשים לב, שגם אם היא מתחילה את המסלול וזה קשה לה והיא מביעה מורת רוח ואין לה חשק והמצב רוח לא טוב, צריכים להפסיק! לא קרה שום דבר. לפעמים זה חולף, ולפעמים זה משהו מאד מהותי. תרחמו עליהן, מה אתם רוצים מהן, מה היא אשמה שאתה לוחץ, תעזוב אותה לנפשה. אתם חושבים באמת שהקב"ה לא יזמן לה שידוך? נכון, שבחורים היום אצל חלק גדול מהם, רוצים לדעת מה היא למדה. היום יש בחורים שמעדיפים לקבל פחות בהתחייבות, שהשווער יתחייב פחות, העיקר שיהיה הכנסה, הוא יתן לי דירה במיליון שקל, מה יש לי מזה, הוא רוצה לחיות חיים כמו שחיים היום, הוא מעדיף לפעמים להסתדר עם הדירה העיקר שתהיה הכנסה גדולה שיוכלו לחיות כדרך כל הארץ. זו בעיה גדולה, זה לא פשוט, זה לא מה שהיה פעם, שאנשים מלכתחילה בנו את החיים שלהם על בסיס של חיי דחק, ככה היה נראה חיים של אברך בן תורה, היום רוצים לחיות כמו שכולם חיים ויחד עם זה להישאר ולהקים 'בית של תורה', כך זה נקרא, אני לא בטוח שהם יודעים באמת איך צריך להראות בית של תורה אולם הם מחפשים את הכותרת, "בית של תורה".

גם להשתדלות יש שיעור

אז קודם כל ההורים צריכים לעזוב אותם לנפשם ולבדוק ולברר האם המקצוע הזה שהיא הולכת ללמוד מתאים לה, יש מקצועות שצריכות להיות מתמטיקאיות מאד מאד מוצלחות, בשביל שהם יעמדו בעומס הזה, מי שלא שייך לזה לא מבין על מה מדובר, יש כאלה שהם כל כך נהנים מהתרגילים פשוט יש להם תאוה, כמו אחד שיש לו תאוה לקרוא איזה ספר מתח אז יש להם תאוה לפתור תרגילים קשים במתמטיקה, אז באמת אחת כזאת יכולה ללמוד מקצועות כאלה שצריך חמש יחידות במתמטיקה, אבל אחת שהיא לא כזו זה מאמץ אדיר, מאמץ נוראי. חוץ מזה גם מי שיש לה את הכשרונות לזה והיא אוהבת את זה, צריכה כוחות פיזיים, לפעמים זה לימודים מאד קשים עם בחינות קשות כמו בראיית חשבון, ויש עוד מקצועות שהם לא כל כך קלים, תלוי כל אחד. אסור לנו לעשות דבר כזה להעביר את הלחץ שלנו אליהם, בכלל כל הנוסח האם זה השתדלות שהבת תלמד הוראה, קודם כל המילה השתדלות לא מתאימה כאן בכלל כפי שהסברנו קודם שהעול לא מוטל עליה והיא לא זו שצריכה לעשות השתדלות, זה לא נוגע, הסוגיא הזו צריכה להיות מכיון אחר, אבל גם אם נאמר שיש כאן ענין של 'השתדלות', אולם יש שיעור להשתדלות, השתדלות לא צריכה להיות ביחס לתוצאות ולא כתוב שאם אני רוצה תוצאה של כך וכך אז ההשתדלות צריכה להיות בהתאם, לא! השתדלות הפירוש הוא שאני פותח איזה צינור שדרכו הקב"ה ישפיע עלי פרנסה. כמה כאלה יש שלמדו את המקצועות הבכירים ובסוף לא עובדים במקצוע הזה, או מחמת שהם רואים שזה לא מתאים להם או שלא מצאו מקום עבודה נורמלי, שיש צמצומים בגלל כל מיני סיבות, היא למדה שנתיים שלש ובסוף יש צמצומים ואין לה עבודה במקצוע הזה והיא חוזרת להיות מה שהיא רצתה לכתחילה להיות ולא נתנו לה. צריך להרגע מהדבר הזה. בלי לחץ.

צריך לחשוב גם על מקום העבודה אחר כך

עוד דבר צריך לקחת בחשבון, וזו נקודה שלא שמים לב אליה מספיק, שצריכים לדעת שהדבר לא נגמר בלימוד המקצוע, לימוד המקצוע זה רק מכשיר אותה לעבוד אחר כך, השאלה אם יש מקום עבודה ראוי לשמו, בשביל שבת ישראל תוכל לעבוד שם במקצוע הזה, בדרך כלל בסמינרים לא מלמדים מקצוע שאי אפשר למצוא מקום עבודה כשר, אבל אני לא יודע אם יש מקומות עבודה כשרים לכל כך הרבה בנות שלומדות את המקצוע הזה. צריך לבדוק את האופי של הבת, יש בנות שהם מטבען פחות חברתיות, פחות רעשניות, ויכולות לשבת ולהצטנף בפניה באיזה מקום, כמובן לא באופן של תערובת של גברים ונשים חלילה, אלא קבוצה של בנות שיושבות ביחד באיזה פינה, ואין לה שיג ושיח עם הסובבים אותם, יש כאלה שמטבען הם ככה, ואפילו אלו שמטבען הם לא ככה אבל הם שמורות, חזקות ומחונכות, והן באות מוכנות לדבר

הזה, אבל אם היא טיפוס מאד חברותית ובכל מקום שהיא נמצאת יש לה נוכחות כמו שאומרים והיא נהפכת להיות מאן דאמר, יש בעיה, אם זה לא מקום שמורכב רק מציבור של שומרי תורה זה מסוכן, זה לא פשוט, לכן גם על זה צריך לחשוב. והבנות כשהולכות ללמוד את המקצועות האלה צריכות לדעת את זה מראש, לדבר איתן על זה שלא בכל מחיר, לא הולכים לעבוד בכל מחיר.

"נהיה לי חושך בעינים, ברחתי משם..."

סיפרתי את זה כמה פעמים. בדרך כלל קוראים לי לדבר לאמהות אחר כך הן אומרות אנחנו יודעות מה הרב מתכוון אבל שהרב ידבר עם הבעלים שלנו, הם מפעילים לחץ, ככה הן אומרות, אנחנו מבינות על מה מדובר, לנו אין אינטרס שהבת שלנו תעבוד קשה, אנחנו היינו שמחות שהיא תהיה בבית, אנחנו יודעות מה המשמעות שתהיה בבית ותגדל ילדים, אבל מה נעשה שבעלי לוחץ, תדברו עם הבעלים, אז הנה עכשיו אנחנו מדברים עם הבעלים. מעשה שהיה, אברך מירושלים סיפר לחבר שלו שהבת שלו סיימה בסמינר את המסלול והלכה לעבוד באיזשהו מקום, היא התחננה לאבא שלה שיבוא לראות איפה היא עובדת, אני רוצה שתראה את המקום, והוא לא רצה לבוא, היא התחננה לפניו פעם ועוד פעם, עד שלבסוף לא היתה לו ברירה והוא הלך, והוא מספר לחבר שלו: 'מה אני אגיד לך כשראיתי איפה הבת שלי עובדת, מי הסובבים אותה, איזה סוג אנשים מדובר נהיה לי חושך בעינים', שואל אותו החבר, נו מה עשית, ענה לו האב, 'מה זאת אומרת, תפסתי את הרגלים וברחתי משם...' אומר לו החבר אתה ברכת משם ומה עשית עם הבת שלך...? פתאום הוא תפס את עצמו, את הבת שלו הוא השאיר שמה, אבל הוא ברח... הוא לא יכול לראות את זה, אתה מבין? אני מבין אותו, ואני מבין למה הוא לא רצה לכתחילה ללכת לראות את המקום, מפני שהוא ידע, הוא חשש, שכשהוא יראה יהיה לו קשה עם זה, אבל מה לעשות שהוא לחוץ והוא רוצה שהיא תעבוד ותביא הכנסה רצינית כדי שהוא יוכל לחתן אותה בשידוך טוב, והיא תוכל לעזור לו בהתחייבות שלו, אז הוא ידע שאם הוא ילך לראות אז מסתמא הוא לא יוכל להסכים לזה, וגם אחרי שהיא התחננה לפניו שהיא רוצה שהוא יבוא לראות הוא תפס את הרגלים וברח והשאיר אותה שם. נעבאך. אני לא יודע מה קרה איתה זה סיפור מלפני כמה שנים. זה המצב, אנחנו משקרים את עצמנו.

'השכנות הרעה גונבת טבעו של אדם'

מישהו חושב שזה מה שהרבש"ע רוצה? אני יכול לתאר דברים, אני לא יודע אם מותר לי בדיוק, אני לא מדבר על כשלונות, יש סייעתא דשמיא אם נזהרים ובאים ביחד קבוצה משתדלים להיזהר, אבל להגיד שהם נשארות עם אותה יראת שמים עם אותה צניעות כמו שהיו קודם... החסיד יעבין, כשהוא מדבר על להתרחק משכן רע, מחבר רע, הוא אומר ש'השכנות הרעה גונבת טבעו של אדם', תראו איזה נוסח יפה, 'השכנות הרעה גונבת טבעו של אדם', מה זה הלשון 'גונבת', הפשט הוא שזה לא באופן מודע שהשכן דופק אצלך בדלת ומדבר איתך דברי מינות ואפיקורסות ומביא לך חומרים שאסור לקרוא בשביל להדיח אותך, לא זה הוא מתכוון, אלא עצם זה שאתה מתרועע מדי פעם עם שכן רע אז זה משפיע, בן אדם לא נעים לו להיות שונה מהסביבה שלו, ככה זה הטבע של בן אדם, בן אדם שנמצא בסביבה לא רוצה להראות כזה נאכס שאומרים לו שלום והוא עושה פרצוף ולא עונה, גם לא צריך להיות ככה, אדם רוצה להרגיש חברותי, כמו שאומר הרמב"ם אדם מטבעו הוא מדיני, איש חברה, ככה הקב"ה ברא את האדם, איש חברתי, או חברותא או מיתותא, אדם לא רוצה להיות מנוכר. שמתי לב שכשנוסעים במטוס, הרי לא יודעים מראש ליד מי יושבים, שלא שייך כמעט שישבו ולא ייוצר איזה קשר במשך הנסיעה עם השכן, הוא יכול להיות פרופסור שמאלני או פעיל חברתי שמאלני, שונא ישראל או מה שלא יהיה, אבל המציאות היא שנוצר קשר, ודוקא השיחות הם לא על רקע קשה כמו שיהיה כשתפגוש אותו בארץ, שמה הוא לא יטיח בך את מה שהוא מטיח בך בארץ, באופן טבעי כשאנחנו סגורים בקופסת המטוס למשך שתיים עשרה שעות, אתה יושב ליד מישהו, באופן נורמלי, אתה רוצה לדעת מי הוא ומה הוא ולפתח שיחה אתו, זה הטבע של בן אדם, אותו דבר זה עם שכנים ואותו דבר זה במקום העבודה, אז לכן צריכים לדעת שזה לא פשוט והדבר הראשון הוא שלפני שהולכים לעבוד צריכים ללכת לראות את המקום, לא צריכים להתבייש, לראות אם זה מתאים או לא, הרבה פעמים מראה עינים אין יותר טוב מזה. אומרים שהרב הזה, הגדול הזה, אמר ככה, אל תאמין לאף אחד כלום, תלך! זו בת שלך, זו אשתך, לך תראה בעינים אם המקום הזה מתאים.

תבדוק ותראה בעיניך

יש סיפור עם החתם סופר, שבאו אליו אחרי סוכות שני תלמידים להתקבל לשיבה, הוא בדיוק עמד ליד החלון וראה את שניהם בדרך להיכנס אליו. היו מונחים שם על הארץ עצי סוכה, והוא ראה שאחד עושה סיבוב כדי לא לדרוס את העצי סוכה, והשני הולך על העצי סוכה ורומס אותם, את הראשון הוא קיבל ואת השני הוא לא קיבל, שאלו אותו מה האי, הוא אמר ראיתי איך שהוא דורס על עצי הסוכה, אמרו לו הרי על פי ההלכה תשמישי מצוה נזרקים, אמר החתם סופר

'אבל למה העינים שלי היו צריכים לראות את זה...?' זאת אומרת, אם מן השמים זה מה שראה החת"ס, זה אומר שיש לזה סיבה, ומספרים ששני הבחורים האלו ידועים, ויודעים מה יצא מזה ומה יצא מזה. אז אם אתה הולך לבדוק ואתה רואה משהו שלא מוצא חן בעיניך, שלא יספרו לך סיפורים אחר כך, זה רק במקרה, בדיוק היום ראש הצוות התחלף או לא היה, או בדיוק היום הוא התנהג ככה, אם אתה הולך לראות ולבדוק איפה הבת שלך הולכת לעבוד, ותראה דברים שלדעתך לא מתאימים, אתה הרי אבא שלה, מה לעשות, אז תדע שזה מן השמים רצו להראות לך שזה לא המקום בשבילה, אפשר למצוא מקום אחר עושים עוד קצת מאמץ.

אני רואה את זה מעשים בכל יום, כאלה שיש להם נסיונות לעבוד בכל מיני מקומות שגדולי ישראל אסרו, נהיה מזה רעש גדול, ודוקא שם יש עבודה היום כשבמקומות אחרים של הייטק יש פחות עבודה, גם בגלל המצב הבטחוני יש להם ענין גדול, מדובר על אזרחיות עובדות צה"ל, היא לא נהיית חיילת, אבל היא מקבלת משכורת מהצבא, והיא נכנסת תחת עולם, תחת רשותם, היא לא מגויסת באופן רשמי. ר' גרשון מאד לא מצא חן בעיניו הדבר הזה, ר' דב כתב על הדבר הזה מאד בחריפות. אנשים באים לשאול, ואני אומר להם את מה ששמעתי, כמוכח זה קשה, זה נסיון קשה, אבל אני מבקש מאלה שמקבלים על עצמם, שיגידו לי אחר כך מה נהיה, ובאמת יש כאלה שטורחים להתקשר ומספרים שבאמת היתה סיעתא דשמיא גדולה, לאחרונה שמעתי שברגע האחרון כבר התקבלה לעבודה ועברה את כל הבחינות והמבדקים וזה בחינות לא פשוטות ועם סיווג בטחוני, ובסוף החליטה שהיא לא הולכת, והיתה לה סיעתא דשמיא לקבל עבודה במקום אחר.

לפעמים ההשתדלות היא רק לרעה

הבית הלוי כתב את "קונטרס הבטחון", קונטרס מאד מאד מחזק, [לשכת הרב הדפיסו כמה אלפי עותקים והבאתי לכאן], הבית הלוי כותב בתחילת המאמר באות ה' 'וכן בענין מזונותיו של אדם כל יגיעתו והשתדלויותיו לא יועילו לו מאומה להעדיף לו על הנגזר לו, וכמאמר הכתוב 'ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר', והמן היה סימן לדורות כי השתדלות לא יועיל כלל להרבות לו'. ובאות ו' כתב, 'וכל אדם רואה בחוש אשר כמה פעמים לא די שהשתדלותו לא תועיל לו מאומה, רק אדרבה עוד היה לו לרעה ונמצא שהרע לעצמו ביגיעתו, ומאמר הכתוב בישעיהו (נט, ה) 'בִּיצֵי צִפְעוֹנֵי בְּקָעוֹ וְקִרְיֵי עֶפְרַיִם יִאָּרְגוּ הָאֵכֶל מִבִּיצֵיהֶם יָמוּת וְהַזֵּיזָה תִּבָּקַע אֶפְרָה', דימה השתדלותם למאספס ביצים למאכלו ומחמם אותם כדי שיצאו מהם תרנגולים למאכלו, הוא בטוח שזה ביצים של תרנגולים, והוא רוצה לאכול תרנגולים והוא מחמם את הביצים שיבקעו,

ואחר כל יגיעתו נמצא שהיו הביצים של נחש אפעה ויצא מהם נחש להזיקו, אומר הבית הלוי לפעמים האדם עושה השתדלות גדולה לפרנסה, הוא רוצה לפרנס באופן כשר, אבל הוא לא שם לב שהשתדלות שלו להידחק לאיזה מקום שקשה להתקבל שם, בסוף יוצא לו מזה אסון גדול, במקום שיצאו לו ביצים שראויים לאכילה יוצא לו מזה איזה מזיק, נחש אפעה, וכן אמר הכתוב (איוב ה יג) 'לכוד חכמים בערמם', כי בהתחכמותם שלהם בו בעצמו לוכד אותם, אתה עושה כל מיני טעדי ובסוף זה גופא מה שמזיק לך. לכן צריך לדעת שכל ההשתדלויות דבר ראשון צריך לדעת שהפרנסה היא פרנסה כשרה, הן מבחינת הלימודים שיהיו מאושרים, והעבודה תהיה בסביבה שמתאימה לבת ישראל, ובאמת לא לשכוח שהרי כל המאמצים שהבנות שלנו עושות היום, זה באמת בשביל שיהיה בית של תורה, שהבעל יוכל לשבת וללמוד במנוחה ולא יצטרך לטרוח עבור הפרנסה, זה בעצם המטרה, אבל צריכים לבדוק האם באמת הצורה איך שהיא מתנהגת בעקבות מקום העבודה שלה, עם השעבודים שלה למקום העבודה מבחינת הזמנים והשעות. פגשתי איזה יהודי והוא אומר לי שאחיו שלמד בפוניבז' שאשתו מורה פגש חבר שאשתו בהייטק, והם דיברו ביניהם כמה המשכורת של זאת וכמה של ההיא, אז האברך שאשתו מורה אומר לחבר שלו, אתה יודע אשתי מרויחה פחות מחצי ממה שאשתך מרויחה, אז הוא ענה ואמר לו כן אבל לי יש חצי אשה.... זה הוא אמר כמשיח לפי תומו, וככה זה, היא יכולה לעזוב את הבית מוקדם מאד, ולחזור מאוחר, וזה לא משנה אם זה שנה ראשונה או שניה או שלישית, והאברך נהיה בייסיטר והוא צריך לדאוג להכל, לחמם את האוכל ולפעמים גם לבשל אותו וכו', ואפשר לתאר תיאורים לא פשוטים, אני לא יודע אם זה הזמן אני לא רוצה ח"ו שישמע כאילו אנחנו פה באים ללגלג או משהו, אני יכול להגיד מה שאמר לי ראש כולל בירושלים, שהוא רואה אברכים מחליפים מתכונים בכולל.... אתם צוחקים, אבל זה מה שקורה, היא הולכת לעבוד כדי שהוא ישאר בן תורה והוא נהיה בייסיטר וחצי עקרת בית כדי שהיא תוכל ללכת לעבוד כדי שהוא יוכל להיות בן תורה, וככה זה מתגלגל ואנשים לא שמים לב מה קורה להם והם לא עוצרים. תעשה חשבון נפש אם זה מוצדק, אם לא תעצור את זה!

'כל מה שיוסיף בבטחונו כן תמעט ממנו היגיעה'

יש בבית הלוי עוד דבר שצריך לדעת אותו והוא יכול לחזק אותנו מאד, הוא מדבר על הפסוקים בירמיהו (ב יג-יז) 'כי שתיים רעות עשה עמי, אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארות נשברים אשר לא יכילו המים וגו'. הלא זאת תעשה לך עזבך את ה' אלוקיך בעת מוליךך בדרך. ועתה מה לך לדרך מצרים לשתות מי שיחור ומה לך לדרך אשור לשתות מי נהר'. אומר הבית הלוי 'מליצת הפסוק מה לך לילך למצרים כי ההולך שם מוכרח לשתות מי שיחור', כלומר

יש מצבים שאם אדם הולך במסלול מסוים בסוף אין לו ברירה הוא שותה מי שיחור, מים לא טובים, אז הפסוק מוכיח אותו 'לא תלך ולא תשתה'. וממשיך שם הפסוק 'תיסרך רעתך וגו' זה בא לשלול שלא תאמר כי היסורים גורמים רעתך, רק רעתך גורמים הייסורים, וכמו שנתבאר כי לא מניעת הפרנסה גורם הפסלנות (היינו לעשות דברים לא כשרים כדי להשיג פרנסה), רק הפסלנות גורמים שלא ישיג פרנסתו רק באופן מאוס שכזה, וכל מה שיוסיף לטהר מעשיו ויוסיף בבטחונו כן תמעט ממנו היגיעה בהשגת צרכיו באופן כשר וישר'. לא יכול להיות שהקב"ה לא נותן אפשרות לאנשים להתפרנס בדרך נורמלית, בדרך כשרה, בדרך ישרה, זה לא רק ענין אם עוברים שם עברות, אלא גם אם זה משנה את כל האוירה של הבית וכל הבית משתנה, גם זה לא דרך ישרה, הקב"ה לא מצפה מאיתנו לעשות דברים שהם נגד המגמה שלנו ונגד מה שחינכו אותנו איך אנחנו צריכים לבנות בית באופן כשר, ומי שיתחזק בדבר הזה, וזה באמת דבר קשה שבנות צעירות יעמדו בנסיון כזה שהן הולכות ללמוד דבר שהיא יודעת שככה מקובל בחברה, שבשידוכים אף אחד לא ירצה להסתכל עליה וזה לא נכון שאף אחד לא, נכון שיותר קשה לה ומזלזלים בה, גם החברות מזלזלות בה, וגם אחר כך השדכנים אומרים טוב הוא רוצה רק הייטקיסטית, אם לא זה לא מוכנים לגשת, ואני עוקב אחרי אלה שנשארו נאמנים, כולן מתחתנות יפה, בסוף מתברר שדוקא בגלל השמרנות שלהן, זה מה שהביא להן את הזיווג שלהן, והרי אנו מאמינים שהזיווג מן השמים, אז אם לו יצויר שהיתה לו מדת משהו אחר השידוך הזה לא היה יוצא לפועל, אז בעצם דוקא זה שהם שומרים על עצמם זה הביא את השידוך. ובכלל אם הבת מרגישה שיש לה כוחות להוראה אפילו להיות גננת טובה זה נטיית ליבה, חובות הלבבות מלא מזה שכל חובת ההשתדלות, אם נניח שיש כאן חובת ההשתדלות, צריכה להיות מתאימה לכוחות ולטבעים של האדם, מה שלא מתאים לכוחות ולטבעים הקב"ה לא דורש מאתנו, הרי כל ההשתדלות זה לא משהו של לכתחילה, הקב"ה יכול לזמן פרנסה גם בלי כל השתדלות, אלא שאנו חיים בעולם המעשה ובגלל שאנחנו חטאנו בחטא עץ הדעת אז צריכים יגיעה בשביל הפרנסה, זו הקללה שהקב"ה קילל את האדם, שצריך יגיעה בשביל הפרנסה שלו, לולא זה לא היה צריך שום דבר, היה יושב בגן עדן והמלאכים היו מפרנסים וזנים אותו, אבל בגלל החטא הוא צריך להתייגע, אז או שיעים בתורה או בפרנסה, אחד משני הדברים, מי שיגע בתורה ותורתו אומנתו לא צריך להתייגע הרבה בפרנסה, זה הרי כל המהלך, אותו דבר אצל הנשים גם כן, היא בכלל לא חייבת, אצלה הנסיון זה לא פרנסה, הנסיון של פרנסה זה נסיון של הגברים, לא של הנשים, לה יש את הנסיונות שלה, צריך להתחזק בזה וכמה שנתחזק לפני זה, לפני שאנחנו קובעים מסלול וקובעים דרך לחשוב על הדברים בלי לחץ, ולתת לבת את כל הבטחון שמה שהיא יכולה זה מה שמבקשים ממנה ולא יותר מזה, ואם היא לא מסוגלת וקשה לה, להניח לה, במקום

שתיכנס ללחצים ואחר כך תשלם מחיר על בריאות הנפש שלה, ואלו לא דברים פשוטים, באמת אומר לכם אלו לא מקרים נדירים, זה קורה כל אחד יכול לאמוד בעצמו מה היה קורה אם היו לוחצים אותו בלימוד קשה עם מבחנים שהוא לא מסוגל לישון בלילה, או לנוח בצהרים כמו שהוא רגיל, אז מה אתה רוצה ממנה, יש לה כוחות יותר גדולים משלך? מהיכי תיתי.

לחיות עם הקב"ה

אם אנחנו חיים עם הקב"ה כל העולם שלנו נראה אחרת. צריך לדעת שגם היום, ואולי דוקא היום, שהזמן כל כך קשה והנסיבות לא פשוטות וכל המסביב כל כך מסוכן, אותן מתי מעט, יכול להיות שהנסיגות שלהן יותר גדולים, כי בעצם פחות רואים בחוש את הישועה שהיא עומדת לבוא, אבל מי שיהיה דבק וימשיך בדרכו ללא מורא, ללא פחד וללא חשש, מי שהולך בתום בסופו של דבר מוצא את הדרך והקב"ה לא מזניח אותו, לא יכול להיות דבר כזה, הקב"ה לא מפלה לרעה אדם שהלך בתמימות כי כך הוא הבין שזה רצונו יתברך, עכשיו אנחנו בחודש אדר "להודיע שכל קוויץ לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך". הקב"ה הודיע מראש והבטיח שמי שבוטח בו לא יצא מבוש, לנצח, מי שבוטח בקב"ה לא יכלם, צריך ללכת עם האמרה הזו וככה להחליט על הצעדים לחיים העתידיים. ומי שילך כך ויחזק את הבית עם אמונה ועם בטחון יזכה שהקב"ה ישמע תפילותיו וימלא את משאלותיו לטובה.

שאלות מהציבור

א. למה לימוד מסלול הוא לא חובה כמו שחז"ל תקנו כמה דברים כדי "שירבו עליה קופצים".

תשובה. בשביל שירבו עליה קופצים הגמרא אומרת שילביש אותה יפה, היא לא אומרת שילמד אותה מקצוע, הגמרא לא אומרת את זה ואין אף אחד שיגיד דבר כזה, זה היפך סדרי הטבע, נכון שזו המציאות, אבל לומר שיש חובה להלביש עליה כובע וחליפה כדי שירבו עליה קופצים כדי שתחליף את התפקיד של הבעל, זה ודאי שלא, מספיק שהיא יודעת הלכות שבת וענינים בהשקפה יותר ממנו זה כבר מספיק, גם זה מיותר, עכשיו תהפוך אותה להיות פועלת חרוצה כדי שהוא יעזור לה לבשל במטבח בצהרים... בכל אופן זה מוגזם, לא לזה הגמרא התכוונה, הגמרא לא אומרת שאם יש מצב בדור מסוים שזה חלק מהגלות שהכל צריך לזרוק עליה, מה אתה רוצה מהחיים שלה, אם זה נגד הכוחות שלה, אז היא פטורה מהדבר הזה.

ב. אז למה בכלל הולכים ללמוד 'מסלולים'?

הולכים ללמוד מסלול כי למעשה הנשים היום קיבלו על עצמם לפרנס את הבתים כדי שהבעל יוכל לשבת וללמוד, אבל יש לזה גבול, בשביל זה היא תהיה פרופסור? בשביל זה היא תהיה מנהלת מפעל? למה? אז יש את המינימום. מה היה עד אתמול? היא למדה דברים שלא נוגדים את הטבע הנשי, היא למדה הוראה, היא למדה גננות, היא למדה דברים שבעצם היא נשאת אמה אז במקום לטפל רק בילדים שלה היא מטפלת גם בילדים של אחרים, היא מחנכת גם כיתה, היום אתה רוצה להפוך אותה לאשה מסוג אחר, זה נגד הטבע, מי אומר שזה שהחברה הביאה את עצמה למצב כזה זה מה שהקב"ה רוצה? אנחנו הלכנו בצורה עקומה, הגזמנו, ולמה הגזמנו, כי לא מוכנים לוותר על העולם הזה. מה עושה אברך שאשתו גננת, מה, הוא רעב ללחם? הוא מצטמצם, הוא באמת לומד תורה מתוך הדחק, כמו שאבא שלו למד, מה אפשר לעשות, מי אומר שזה לא מה שהרבש"ע רוצה מאתנו. אני לא בא עכשיו לעשות מהפכות בענין הזה, אבל דבר שהוא נוצר מהכרח ואולי לא שמנו לב מספיק אליו, לא צריך עכשיו להפוך אותו ללכתחילה, זה לא לכתחילה, אז אל תלך ותרבה עליה עוד ועוד ללא גבול, תסתפק במה שמתאים לטבעים שלה ולכוחות שלה.

אני לא יוצא חוצץ, אני לא יכול לדבר על בתים אחרים, אני יכול להגיד על מי שלא בחרו בדרך הזו, אני לא חושב שאצלם אין מה לאכול. אז לא נוסעים לשבתות לבתי מלון, זה נכון, וגם לא לחוץ לארץ, והם גם לא מבלים במסעדות, אני לא אומר שכולם מבלים במסעדות אבל אין להם את היכולת גם אם הם רוצים, אין להם, אבל יש להם בית, שיש לו צורה, יש להם בית שהילדים קשורים עם ההורים, ויש להם אמא ויש להם אבא, כל אחד יעשה את השיקולים שלו, אני לא מדבר לרבים אני מדבר ליחידים, יש עוד ישיבות שדוקא מעריכים את הבנות האלו, יש ישיבות כאלה, אז הוא לא יקח מהישיבה הכי מפורסמת בעולם, הוא יקח מישיבה יותר פשוטה, מה קרה? מה יש? אני לא אומר ללחוץ אותה לשום צד, לא זה מה שאני אומר, קודם כל עושים מבדקים בסמינרים, 'מבחני תיל' כמו שזה נקרא, מה הכישורים שלה, למה היא מתאימה, זה דבר אחד, יש כאלה שנופלים, הולכים לאיזה גברת מסוימת שהיא יועצת גדולה והיא אומרת לה "את חייבת ללמוד אחיות לפי הנתונים שלך, לשניה היא אומרת קלינאות תקשורת ולשלישית היא אומרת אני לא יודע מה, ואז באים לשאול, היועצת אמרה אז מה נעשה, בשביל זה צריך אקדמיה, בשביל זה צריך ללמוד בכל מיני מקומות שגדולי ישראל אסרו, אז מי ביקש מכם ללכת ליועצת, כל האידישקייט שלנו תלויה בזה שאנחנו מוגבלים מכף רגל ועד ראש, על כל צעד ושעל אנחנו מוגבלים, אנחנו לא כמו אומות העולם שיכולים לעשות מה שהם רוצים, אבל זה היה צריך להיות מתוך שמחה ורצון טוב לא מתוך הרגשת כפיה, קרה משהו שפתאום שינה את הדברים ולא שמו לב אליו, בא תבדוק, תיקח בכל משפחה, פה זה עוד ציבור צעיר אולי לא עברו מספיק שנים, תבחן איך נראות כל אלה שחוזרות הביתה בחמש שש, ואין לה כבר כוח, היא חוזרת גם ביום שישי מהעבודה והיא קונה את השבת והשבת נראית אצלם כמו אני לא יודע מה, והיא עייפה כל השבוע, והחג לא נראה חג והשבת לא נראה שבת, זה מה שהקב"ה רוצה? לשם כך אנחנו מחנכים את הבנים שלנו שישארו בלימוד? מה יוצא מהדבר הזה? לכן אני אומר אסור להגזים, אפשר לקיים שניהם במקרים מסוימים, אבל הבעיה שאנשים לא חושבים, נהיה כזה טרנד שכולם רצים רצים, יש מגמה כזו, אומרים ככה, ואומרים ככה, וכולם הולכים... כל אדם יש לו את האחריות על הילדים שלו, ומותר לו לחשוב ולהתבונן לפני זה, אני לא מבקש מכולם לשבת בבית ולהיות עקרות בית כמו שהאמהות והסבתות שלנו היו, זה באמת היום לא מתאים, הן צריכות לצאת, אם הן לא יוצאות אז הן נכנסות לדכאון, צריכות לעשות משהו אבל עד גבול מסוים, אסור לרוץ בצורה עיוורת זה מאד מסוכן.

כל דבר שעלול לשנות את האופי הרוחני שלה צריך להזהר מזה, זה לא רק נפק"מ איך לחתן אותם. מה שקורה, וזה נקודה שאברכים לא תמיד שמים לב, זה שהאשה התנדבה ולקחה על עצמה לעבוד ולהביא פרנסה, לפעמים שבע, שמונה, עשר, חמש עשרה שנה של עבודה, יש שחיקה, היא לא יכולה, מרגישה שזה ממש גובל בסף בריאות הגוף והנפש, והיא פוחדת להגיד מילה, או שהיא פוחדת ממנו שהוא יקח את זה מידי קשה, או שהיא פוחדת שהיא לא בסדר אם היא תגיד שהיא לא יכולה יותר, אם היא מרימה ידים אז היא לא בסדר, היא לא אשה, היא לא ממלאת את התפקיד שלה. אז הבעלים צריכים לקחת לתשומת לבם את הדבר הזה ולראות שאם יש איזה קושי מצידה, לתת לה את כל הבטחון, לדבר על זה מפורש ולקחת הפסקה של איזה תקופה, ללכת לנוח חצי שנה, שנה, ואח"כ לדון על הדברים עוד פעם. אין מה לעשות. אנחנו באמת חיים בגלות מאד קשה, מאד מרה, אבל אסור לנו לאבד את עצמנו לגמרי.

אני לא באתי להגיד לאף אחד מה לעשות, אני רק נותן לאנשים את הכלים ואת הכיוון, שיעשו אחר כך מה שהם רוצים, יש בחירה, אבל תחשבו על צדדים נוספים, ואל תשלה את עצמך שמה שאתה עושה אתה חייב לעשות על פי הלכה, זה לא נכון, אתה לא חייב, מי אומר שאתה חייב? אתה עושה כי ככה אתה רוצה, אבל לא שאתה חייב, אתה לא חייב, ודאי שאם חיים בלי הקב"ה אז אה"נ, אבל אם חיים בלי הקב"ה אז לא שייך גם במחילה מכבודכם להוליד שנים עשרה ילדים, גם אם היא הולכת לעבוד, זה עוזר בשביל לפרנס שנים עשרה ילדים ולחתן אותם אם לא חיים על פי רבש"ע? אם לא חיים על הכרטיס אשראי שלו? אפשר בכלל להתקיים בצורה הזאת? הבעיה שאם אנחנו מתחילים להיות יותר מדי מחושבנים, יותר מדי ריאליים, אז זה מה שקורה, עושים חשבון, עשיתי כבר ככה וככה ותראה שעדיין אני בברוך, אני בצרה, אז מתחילים לחשוב על כיוונים אחרים, אסור לנו לשכוח, אנחנו חוסים בצלו של הקב"ה, השבט הזה של הבני תורה החרדים בפרט בארץ ישראל הם עם ה', הקב"ה עלינו בונה ומבסס את קיום העולם, ובשביל זה העולם קיים. יש גם בחוץ לארץ אנשים טובים, אבל כאן יש ריכוז של אברכים שחיים עם תורה מתוך הדחק, אבל גם היחידים האלה יחסית לציבור הכללי זה ציבור מכובד שמוכנים עדיין לחיות חיי דחק בשביל לגדל בית של תורה. אם אתה יודע שהילדים שלך יהיו יותר מחונכים יותר בני תורה אם יש להם אמא בבית שמקבלת אותם יפה שיש להם את מה שהם צריכים זה לא שווה? אין לזה ערך?

ג. האם מותר לקחת כספים של מעשר ולהפקיד בגמ"ח כדי לחתן איתם את הילדים בעתיד.

תשובה: קודם כל יש מחלוקת בפוסקים אם מעשר זה רק לעניים או שזה גם לצרכי מצוה, כתוב שמי שמלכתחילה קיבל על עצמו שהמעשרות שלו לא יהיו דוקא לעניים אלא גם לצרכי מצוה אז אצלו זה יותר קל, לחתן ילדים זה ודאי צרכי מצוה לפחות, ואולי גם צדקה, אה"נ, איך לעשות את זה? בחפץ חיים משמע שלא ראוי לקחת את כל הכסף, בהתחלה הוא אומר שליש לגמ"ח, אחר כך יש שיטות שחצי, חצי ילך לעניים וחצי ילך לגמ"ח, כבר בזמנו של הח"ח היו באמת בעיות עם הנושא הזה שלאנשים היה קשה להפריש מעשרות כי באמת היצר לא נתן להם הוא כותב בפ"ח מאהבת חסד ח"ב 'אמנם בעוונותינו הרבים שהיצר מתגבר לאדם ואינו מניחו לחסר מעותיו, העצה היעוצה בזה נראה לי שיפריש המעשר מן הקרן לעשות בה גמ"ח לעניים, וגם הוא יהיה מותר להלוות לעצמו כשיצטרך להם, אך בתנאי שכשיבוא מישהו שהשעה דחוקה לו ללוות יראה ללוות מאחר וליתן לו כפי השיעור שלוה בעצמו מאלו המעות', זאת אומרת הוא יכול לעשות קרן גמ"ח פרטית לשים שם את המעשרות שלו, וגם הוא יכול ללוות מזה מדי פעם כמו שכתוב בהלכה, אבל אם יבוא מישהו שהוא דחוק, שיקח הלואה ממישהו אחר ויתן לו, ויוצא בזה ידי חובת מעשר שגם זה נקרא צדקה, אבל זה לא לכו"ע זה רק לשיטת הרמב"ם שהלואה יש לה דין של צדקה, הרמב"ם כותב שהלואה זה הצדקה הכי גדולה שאם דואג למשהו שלא יגיע לדי עניות. בסוף כותב הח"ח שנראה לו שאפשר להתיר את זה אם הוא יקדיש את המעות לגמרי שלא יוכל לקבל את זה חזרה בעתיד אז זה יותר קל ומותר לו לעשות כך, ככה אומר הח"ח, ר' ניסים היה מציע כדי לצאת ידי חובת כולם הוא היה אומר שאת המעשר לתת לעניים ולהפריש עוד עד החומש ולשים בגמ"ח, ואז ממילא יוצא שהוא זוכה גם בענין של החומש, שחומש יש בו סגולה לעשירות יותר ממעשר, מעשר אומר הגאון שמובטח שלא ינזק, חומש מובטח לו עשירות, ואת החומש הזה הוא יקח אחר כך בשביל לחתן את הילדים. זה מה שר' ניסים היה מציע לאנשים, מי שיכול לעמוד בזה.

מי שמנוי בגמ"חים שמיועדים לזה נותן כבר יותר חומש מסתמא, ממילא זה עצה טובה לעשות את זה בצורה הזו, לתת את המעשר לעניים ועוד עשר אחוז לתת לגמ"ח בשביל לחתן את הילדים אחר כך, זה עצה טובה.

לסיום: הרב אלישיב היה אומר, כשדברתי אתו על הלימודים של הסמינרים, "מדאריך זיי זאגן, די אידינעס, אז אף פרנסה איז דא תחינות", צריך לומר לנשים היהודיות שעל פרנסה יש תחינות, יש תפילות, צריכים להתפלל, אדם מתפלל עוד פעם ועוד פעם והוא סומך ובוטח על הקב"ה יש לו ס"ד מאיפה יבוא הכסף המסוים הזה של החודש הזה, הרבה דרכים למקום, ואנשים יכולים

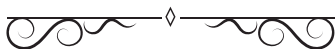

לספר כל פעם על נס חדש. לפעמים באמת צריך לגרור כמה חדשים עד שרואים הרווחה, מה אפשר לעשות, אבל זה לא רק בנישואי ילדים אלא כל אחד במצב דחק, מה עושה איש עסקים שיש לו לחץ, מגלגל עד שהוא מוצא, אברכים מגלגלים לפעמים כמה חדשים עד החגים ומגיעים מענקים מפה ומשם, והוא יכול לכסות עם זה את החובות, אין איזה פטנט מיוחד, ולפעמים לא צריכים להתבייש לבקש עזרה מהקופה השכונתית, כמו שהזכרנו כבר, שאדם שצריך עזרה ולא מבקש הוא שופך דמים, הוא גורם לעצמו נזק, הוא יכול לבקש שיעזרו לו, אולי לא יעזרו לו בכל הסכום אבל מה שיכולים יכולים.

הקב"ה יושיענו בקרוב.

הועד החמישי ועד לסיכום הסידרה

בהשתתפות

הרה"ג בן ציון אפשטיין שליט"א

הרה"ג שמואל שניצר שליט"א

דברי פתיחה מהמרא דאתרא הרב קסלר שליט"א:

שלום וברכה לכל הנאספים.

מעמד הסיום הוא מעמד גדול בשביל כולנו. עסקנו בסוגיא הכי רגישה וכואבת שיש לציבור החרדי הליטאי, בני הישיבות, בני התורה, ואני מאד מקוה שאנחנו יוצאים עם איזשהו סדר במחשבה, עם עוד כלים, עם עוד כוחות, בשביל לעמוד בנסיון להישאר בן תורה ששקוע באהלה של תורה, ויחד עם זה לא להרים ידים ולא להתיאש מהמשימה הלא פשוטה שהקב"ה הניח לפתחנו, לפתחם של בעלי המשפחות.

יש לנו פה דוגמא של שני תלמידי חכמים שבלע"ה זכו לברכה מרובה, למשפחה מבורכת, והם יכולים להוות דוגמא, לפעמים אפשר להגיד דרשות יפות, ולהביא חז"לים, ולצטט מפה ומשם, זה הכל דברים נחמדים, אבל לא כולם בטוחים שאפשר לחיות כך למעשה. אלו שכבר נמצאים בסוגיא של נישואי ילדים, גם אם הם אפילו בתחילת הדרך הם כבר רואים איזה שהם ניצנים של מה שנשמע אחר כך, עכשיו בדרך דיברתי עם יהודי שיש לו חמש עשרה ילדים בלע"ה, ועכשיו לא מזמן, לפני כמה שבועות, חיתן את הילד הרביעי שלו, הוא אמר לי שאף פעם לא היה לי מצב כלכלי כל כך טוב כמו שיש לי היום, דוקא עכשיו שיש תוספת כל כך גדולה של הוצאות בגין החתונה האחרונה, הוא אומר שהוא לא זוכר מצב כל כך טוב, כזה שפע. אמרה לי גם קרובת משפחה שלי, שחיתנה את הבת הראשונה, עם כל ההוצאות המרובות, היא

אומרת אני לא זוכרת אף פעם מצב כלכלי כל כך טוב. פגשתי יהודי, אולי כבר סיפרתי את זה, שעכשיו אירס את הילד השישי, יהודי גם בעל משפחה מרובה, לפני שהוא חיתן את הראשון או הראשונה, לא היה עם מי לדבר, עד כדי כך היה המצב שאשתו באה אלי ממש בדמעות, שבעלה רוצה לעזוב את הכולל ללכת להתפרנס ממשוהו, הוא לא יכול יותר לסבול את הקושי שיש בבית, הוא אדם שיש לו רגש אחריות, והוא רוצה לעשות משהו. הוא לא שייך בכלל לשום ענין מעניני העולם, הוא באמת כולו לה', קראתי לו ודיברתי אתו, הרגעתי אותו, עזרו לו קצת, עכשיו הוא כבר אווז בילד השישי, פגשתי אותו ואמרתי לו שאני אומר עכשיו שיחות בענינים האלה, מה יש לו להגיד, אתה הרי זוכר איך התחלת? הוא אומר, עכשיו אני לא צריך להגיד, אני עכשיו רואה מול העינים מה שקורה, והוא קנה דירות בינתיים, לארבע מילדיו, זה באמת לא יאומן כי יסופר וזה מה שאנחנו רוצים באמת, כי זה מצוה גדולה, זה חובה וזה זכות בשביל הרבנים לחזק את האברכים היקרים שחשקה נפשם בתורה ובכל אופן יש להם משימות כאלה שבדרך הטבע מוציאים אותם משלוות הנפש.

במשך ארבעת השבועות השתדלנו מאד לדבר רק על פי מה ששמעתי בעבר מגדולי ישראל ומדברי חז"ל, דברים מפורשים מהח"ח ומאחרים, אבל צריך לדעת וזה חשוב לדעת, לא כל דבר שוה לכל נפש, וכבר הזכרנו את זה פעם, וצריך להזכיר עוד פעם, כשמדברים מביאים בשם ר' גרשון ובשם הגראי"ל שטיינמן ובשם החזו"א, תיקח את כל המימרות האלה ביחד יוצא בעצם, וזו אמנם האמת, אבל זה יכול להחזיק אצל כל אחד, לא כל אחד אווז בזה - שאומרים לך כאילו תתעלם לגמרי מהמציאות, שב ותלמד, אל תעשה כלום, אל תתעניין, לא גמ"ח כזה ולא גמ"ח אחר, אם יש לך כסף שים בצד בגמ"ח רגיל בלי שום חשבונות, עד שיגיעו סמוך לפרקן וזהו, וגם אחר כך כשמדברים על המקצועות של הבנות אז אומרים לך לא צריך להגדים בזה ולא לשגע את הבנות ולהטיל עליהם עול מדי גדול שאחר כך הם סובלות, ומשלמות מחיר בבריאות הנפש שלהם וכו', אז בעצם מכל הצדדים כלום, נָעַם די גמרא [קח את הגמרא], תכניס את הראש שלך בלימוד וזהו זה. זה המצב האופטימלי, מי שאווז במדרגה כזו הוא לא איש משונה והוא לא צריך להתנצל בפני אף אחד והוא רואה סיעתא דשמיא גדולה, אבל זה לא מתכון שכל אחד יכול לעמוד בו, יש אנשים שזה לוקח להם את כל מנוחת הנפש, הוא לא רגוע, מה לעשות, הוא לא במדרגה גדולה כזו, אדם כזה ודאי צריך משהו לעשות כדי ליישב את דעתו, שירגיש שהוא עושה משהו, כמו שאומרים שהשתדלות זה ענין שתלוי בכל אחד ואחד כפי טבעו, כפי כוחותיו, כפי המושגים שלו, הוא הדין גם בנושא הזה, יכול להיות שיש אחד שאם הוא לא עושה איזה השתדלות, אפילו שבעיני אחרים היא מיותרת, אבל זה מה שנותן לו הרגשה שהוא עשה משהו,

לכן אי אפשר לאמץ את כל המשפטים והמימרות בלי להתאים אותם לחיי היום יום, וכל אחד צריך לעשות את חשבון הנפש שלו.

אנחנו כחברה חרדית חיים בצורה מאד שבטית, זה יפה מאד, זה מחזיק אותנו, זה עוזר לנו הרבה פעמים להתמודד עם דברים, אבל בסופו של דבר יש לזכור מה שהרב אפשטיין הזכיר מרבי ישראל אהרן קופשיץ בשם רעק"א 'שבילך במים רבים ועקבותיך לא נודעו' [ראה בהמשך בדברי הרב אפשטיין], זה לא דברים שאפשר לחקות מיישהו אחר, כל אחד יש לו את השביל שלו, וזה לא משאיר עקבות אחריו, תגיד לי איך, בכל אופן תן לי רעיונות, עצות, זה לא עוזר, מה שהועיל לאחד לא יועיל בהכרח לשני, יד ה' היא רחבה, הרבה דרכים למקום.

נכבד את הרבנים שיספרו לציבור ויגידו את דבריהם ואחר כך נהיה פתוחים לשמוע שאלות מהציבור.

הרב הגאון בן ציון אפשטיין שליט"א:

ברשות המרא דאתרא, ברשות ידיד נפשי ר' אריה שאני חושב שעליו כולם מסכימים שהפסוק 'כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה' מתאים לו. בעז"ה שיתקיים.

קהל קדוש, אני לפעמים הולך ברחוב ורואה בצהרים יוצאים מבית הספר המוני המוני ילדי חמד, תינוקות של בית רבן, ובנות בית יעקב, כל כך יפה, כל כך נחמד, אני מסתכל עליהם ואומר לעצמי, לכולם, לכל האינגלאך האלה לכולם יהיה דירה, אני בטוח, אבל יש רק תנאי אחד, שאנחנו לא נקלקל, ועל זה אני רוצה לדבר. חז"ל אומרים (קידושין פב): 'מעולם לא ראיתי צבי קיין, ארי סבל ושועל חנוני', יש להם את המזונות שלהם, הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים, גם לכל אדם יש את האוכל שלו, את הבית שלו, את השדה שלו, ולכל אחד יש גם את הדירה שלו כמו את הלחם שלו, 'אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי'. אפשר לקלקל.

"בפרנסה ה' לא יעזור!!"

פעם, באיזה שמחה, ניגש אלי קרוב משפחה מזרחניק, אדם עשיר ומאד מכובד, מאד חושב, הוא תמיד מדבר איתי, הוא רוצה להבין את התהלוכות של הציבור החרדי, הוא שואל אותי תגיד לי איך אתה מסתדר, מה אתה חושב, איך אתה תפרנס את הילדים שלך, איך תחתן אותם, הוא

אדם הולנדי, רציני אדם כנה, חוצקניק, לא מזלזל, באמת מתעניין, אמרתי לו אני אספר לך סיפור, בישיבת כפר חסידים היה אחד שרצה לעזוב את הישיבה, ללכת ללמוד פרנסה, ללמוד מקצוע, הלך להפרד מר' אליה לופיאן שאל אותו ר' אליה למה אתה עוזב, ענה הבחור כי אני צריך ללמוד מקצוע, ולמה אתה צריך ללמוד מקצוע, כדי שתהיה לי פרנסה, ולמה אתה צריך פרנסה, בעז"ה עוד מעט אתחתן ובעז"ה יהיו לי ילדים ואני יצטרך לפרנס אותם, ומי אמר שתחתן, הוא אמר לו מה זאת אומרת, בעז"ה אני ימצא את זיווגי, ומי אומר שיהיו לך ילדים, אם אתחתן בעז"ה יהיו לי ילדים, אמר לו רבי אליה תקשיב ותשמע מה אתה אומר, שתחתן אתה אומר בעז"ה, ושיהיו לך ילדים אתה אומר בעז"ה, וכשמגיע לנושא של פרנסה שם ה' איננו? שם ה' לא יעזור? והשאיר אותו בישיבה.

ככה סיפרתי לו, לאותו קרוב משפחה. הוא הביט בי בתמיהה, הוא הרי שאל אותי שאלה, ועניתי לו תשובה שלא ממין השאלה, טענו בחיטים והודה לו בשעורים, אני מספר לו סיפורים על בעז"ה, הוא ראה שאין לו עם מי לדבר, הסתובב והלך. עכשיו אני שואל אתכם, האם התשובה הזו היא תשובה אמיתית, עניתי לו תשובה או שסתם דחיתי אותו בקש, מבחינתו אם היה יכול היה מסובב לעומתי אצבע, שאלתי אותך שאלות אמיתיות, כמה ילדים יש לך? איך אתה מגדל אותם? איך אתה מפרנס אותם? איך תחתן אותם? ואתה עונה לי בסיפורים? אני רוצה להגיד לכם למה התשובה הזו היא אמיתית.

ה' צילך על יד ימינך - הנהגה מעל הטבע

יש סוגיא שרבנו הנפש החיים מאריך בה שקוראים לה הנהגה של ה' צלך על יד ימינך. יש שתי הנהגות שהקב"ה מנהיג את הבריא, הנהגה של הטבע אתה מסתדר עם מה שיש לך ומתקדם עם זה, וככה אנו חיים, זה הנהגה של הטבע, אתה עובד יש לך פרנסה, אתה צריך יותר אתה מחפש עבודה יותר מכניסה, הכל מתוכנן ומחושב, זה נקרא הנהגה של הטבע, סיבה ומסובב, אבל יש הנהגה בעולם שהיא הנהגה מעל הטבע והיא הנהגה של ניסים, וכדי להגיע להנהגה הזו, לעורר את ההנהגה הזו, צריך בטחון, מי שירצה לראות את הסוגיא שם יעיין בנפש החיים שער א פרק ז' ח' ט', כל הסוגיא של פרנסה, המחלוקת של ר' ישמעאל ורשב"י, הכלל הוא סוגיא של בטחון, כמו בקריעת ים סוף הדרך להינצל היא להיכנס לתוך הים, מידת הדין מתוחה נגדם, אמר הקב"ה למשה אל תצעק אלי זה לא הזמן, דבר אל בני ישראל ויסעו. וזה הפשט ה' צלך על יד ימינך אם אתה עוזב את הנהגת הטבע ונכנס לתוך הים אז הקב"ה מתנהג איתך כך, כמו הצל שזהה לגוף, כמו שאתה חי כך מתנהגים עמך, אתה מתנהג בהנהגה של טבע, אז מתנהגים איתך

בהנהגה של טבע, יצאת מהנהגת הטבע, נכנסת לתוך הים, אתה חי חיים שהם לא לפי טבע, אז מתנהגים איתך בהנהגה שלא לפי הטבע, שזה הנהגה של נס, הנהגה מעל הטבע.

'אלא כל איש אשר נדבה רוחו והבינו מדעו'

והנהגה הזאת נפסקה להלכה, כך כותב מרן הגרי"ז על התורה בשם הגר"א. שהרי בגמרא נחלקו ר' ישמעאל ורשב"י שלפי ר"י הנהג בהם מנהג דרך ארץ דהיינו שיש לאדם לעבוד לפרנסתו, ורשב"י סובר שהמלאכה נעשית בידי אחרים ואין לבטל תורה כלל. והגמרא אומרת שהרבה נהגו כרשב"י ולא עלתה בידם, והרמב"ם פוסק את שני ההנהגות האלו, בהלכות תלמוד תורה כותב הרמב"ם שעובד שלש שעות ולומד תשע שעות, ואת הרמב"ם הידוע בשמיטה ויובל כולם מכירים, ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו וכו' ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים, נכנס להנהגה של קדושה והיה ה' חלקו ונחלתו לעד ולעולמי עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים וכו', עכ"ד. ואומר הגרי"ז בשם הגאון שבהל' ת"ת זה ההנהגה של ר"י שמתאימה לרוב הציבור, והרמב"ם בשמיטה ויובל זה ההנהגה של רשב"י, פרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, לשון הרמב"ם, זה לא מה שאנחנו רגילים באופן נורמלי, חיים עם חשבון, ואז מתנהגים איתו כנגד זה, הוא פרק את החשבון מתנהגים אותו כך בלי חשבון.

ויזכה לו ה' דבר המספיק לו, שמעתי פעם מר' מיכל זילבר לא כתוב שאם נעזוב את החשבונות הרבים ה' יתן לנו דירות ומכונות, אלא 'דבר המספיק לו' כמו יעקב אבינו שביקש לחם לאכול ובגד ללבוש.

'ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים'

'ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם', אני שואל את הציבור שחי פה, האם כשהילדים נולדו הוא עשה חשבונות? כשהוא הלך לכולל ולמד שנים בכולל, הוא שאל את עצמו מאיפה אני יחיה בשנה הבאה? מאיפה אני אגדל את הילדים? אנחנו אלו שהרמב"ם מדבר עלינו, אנחנו 'נשאו לבו', 'נדבה רוחו', אני חושב שרוב הציבור, כל הציבור שיושב ולומד, עזבנו את החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, אנחנו נמצאים באמצע התהליך הזה, מעולם לא עשינו חשבונות כמה ילדים יש לנו לפי מספר החדרים, כמו שאותו אחד, כמו שכל העולם מבחין עושה חשבון, אנחנו חיים בלי חשבון, אז עד שהילדים מגיעים לחתונה כל אחד חי במדרגה הזו

של 'נשאו לבו', ועזב את החשבונות הרבים, הוא לא עשה חשבון, נכון שגם אנשים שחיים את הנשיאות לב כל אחד ואחד בלי חשבון, כל אחד יודע כמה ילדים יש לו בבית, וכמה לפעמים זה צפוף, וכמה זה לפעמים קשה להאכיל אותם, וכמה ומתי, ואיפה ואיך ומה, אבל עדיין ואדרבה זה הנשיאות לב והנדבה רוחו, ועכשיו אחרי עשרים שנה, השלב ראשון של החיים, מגיע השלב השני של לחתן את הילדים, מה עכשיו? ממשיכים את הנשאו לבו! ממשיכים לפרוק את החשבונות הרבים, מאיפה? מה? למה? אנחנו עם הקב"ה באותו מהלך עד עכשיו ואותו מהלך ממשיך הלאה.

"שבילך במים רבים"

אני רוצה לבאר מה שהרב הזכיר שדברנו פעם שעברה, הנקודה שמה שרבי ישראל אהרן קופשיץ זצ"ל אמר. שאלתי אותו פעם, הייתי אברך צעיר והוא כבר חיתן עשרה ילדים, או שתים עשרה, פגשתי אותו בישיבה הוא היה ר"מ אצלנו בתורה אור, שאלתי אותו, איך עושים את זה? אז הוא הסתכל עלי ואמר כתוב בפסוק על הקב"ה "שבילך במים רבים ועקבותיך לא נודעו", כשאדם הולך בתוך קוצים הוא עושה מסלול, נהיה דרך בתוך הקוצים, כולם הולכים אחריו, אבל השביל של הקב"ה זה כמו אניה שנוסעת על גבי המים, שניה אחת יש שביל ומיד נעלם, למי שבא אחריו אין שביל הוא צריך ליצור מסלול חדש. וככה מחתנים ילדים, כל אחד בשביל חדש. למה? כי זה לא שביל של דרך הטבע, בדרך הטבע יש שביל, אז אי אפשר לשאול איך אתה מסתדר? יש לך תכנית? כל המאמרים שכולם קוראים זה מאמרים של דרך הטבע, אבל אם אנחנו נמצאים במצב של 'נשאו לבו', עזבנו את החשבונות של דרך הטבע, נכנסנו למצב של ה' צלך על יד ימינך, המאמרים האלה לא שווים שום דבר, אין טבע! אז ממילא אין מסלול! הוא ענה לי, מה זה משנה איך שאני חיתנתי, אתה תחתן בדרך אחרת, אני אומר את זה לכל אחד מהמאות שיש פה ומהאלפים שמאזינים, כל אחד ואחד יחתן בדרך אחרת, מי שנכנס בסוגיא הזו של ה' צלך ועזב את החשבונות הרבים.

לא לקלקל! לא לדאוג!

אנחנו צריכים רק דבר אחד, לא לקלקל! מה זה הקלקול, הרמב"ן אומר על הפסוק בפרשת שופטים שאיש הירא ורך הלבב חוזר מעורכי המלחמה, למה הוא חוזר, אומר הרמב"ן כיון שהוא מפחד - לא יעשה לו הנס, אתה לא בסוגיא של מלחמות ישראל, מלחמות ישראל זה סוגיא של נסים, זה מעל הטבע, מי שדואג אז הוא בתוך הטבע, אם אתה דואג ואתה מתחיל לעשות

חשבון אתה בתוך הטבע, ואם אתה בתוך הטבע אז ההנהגה אליך תהיה בתוך הטבע, ולכן תחזור, תחזור, אתה לא שייך לפה. הרמב"ן לימד אותנו דבר ראשון לא לדאוג, זה הבדיקה שלך, אם אתה דואג אתה לא 'נשאו לבו', אתה עדיין בתוך החשבונות הרבים, כל הציבור חי מעל הטבע, לא עשה חשבון עד עכשיו, עכשיו אתה מתחיל לקלקל את היופי של החיים שלך, אל תדאג, אל תקלקל, הקב"ה הבטיח, הזן את העולם כולו בטובו, נותן לחם לכל בשר, ולכל אינגלה הוא נותן גם דירה.

לפני כארבעים שנה היה פה במדינה אינפלציה של מאות אחוזים, אתם לא מכירים את התקופה הזו, היום אם יש אינפלציה של חמש אחוז כל המדינה רועשת, אז היו מאות אחוזים, והורידו אפסים והחליפו שקל בשקל חדש. היינו אז בשיבת חברון ורבי הלל זקס אמר לנו וזה נכנס לי חזק "הקב"ה לא נותן כסף, הקב"ה נותן אוכל, מה שנפסק על הבן אדם זה בני חיי ומזוני, מה איכפת לכם כמה האוכל עולה, מה שנגזר על הבן אדם זה אוכל, בית אוכל, וזה מה שהוא יקבל". כמה זה עולה? הדירות מתיקרות או לא, מה זה משנה, שלא נקלקל רבותי שנמשיך את המהלך להשאר בדרגה שאנחנו חיים איתה, להמשיך איתה הלאה, אבל הדאגה הזאת יכולה לקלקל, אם אנחנו לא נקלקל אז בטוח שלכל האינגלאך החמודים לכולם יהיה דירה, אני בטוח ואני מבטיח, בתנאי שלא נקלקל, זה הדבר הראשון.

דבר שני, הנפש החיים אומר שהמשל של ה' צילך זה כנגד הכרובים, שהגמרא בבבא בתרא אומרת שכישוראל עושים רצונו של מקום הם היו אחד מול השני, פניהם איש אל אחיו, ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום היו פניהם לבית, ההנהגה של הכרובים היתה בבואה של ההנהגה של ישראל, נס, פלא, לעם ישראל היה כזה שעון שהיה מראה לו את המצב שלו. אומרת הגמרא בבבא בתרא ששלמה המלך העמיד את הכרובים לא אחד מול השני אלא קצת מצודדים, ולמה? מבאר הנפש החיים כי בזמן דור המדבר שכולם היו עוסקים בתורה והיו אוכלים את המן מן השמים ולא היו עוסקים כלל בפרנסה, אז המצב שלהם היה בדבקות מוחלטת, אבל בזמן שלמה המלך שהיו איש תחת גפנו ותחת תאנתו והיו קצת מצודדים, אז גם ההנהגה היתה מצודדת. אנחנו פה חיים בהנהגה של ה' צילך אבל אנחנו קצת מצודדים, קצת פרנסה, יש כאלה כמו שהרב קסלר הזכיר שהם ממש בבחינת דור המדבר, לא יודעים מכלום, אלו יחידי סגולה, אבל רוב העולם מצודד, כמה מקבלים בכולל, יש העלאה בכולל, יש העלאה לאשה, כמה משכורת, יש עם כל הנשואו לבו ונדבה רוחו ועזיבת כל החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, אבל עדיין יש איזשהו חשבון, אנחנו לא בדרגה הזאת, אני לפחות, מי שכן הלואי, אני לא כזה, אינני בדרגה הזאת, קצת מצודד, באופן כללי לא עשינו חשבון אבל בפרטים היומיומיים כן חשבנו והשתדלנו

מה עושים, איך עושים, אז כיון שאנחנו חיים עד עכשיו בקצת מצודדים, בכל אופן משתדלים על משכורת של האשה, של הכולל, אז אנחנו ממשיכים גם עם החתונות של הילדים עם קצת מצודדים, ועושים קצת השתדלות, ממשיכים עם הקצת השתדלות.

דוגמא להשתדלות, אספר לכם סיפור, אני מספר 47 בגמח המרכזי, היום יש להם עשרות אלפים, כשנפתח הגמ"ח המרכזי ראיתי את הכתבה בעיתון ומיד שלחתי פקס, היו כנראה כמה יותר מהירים ממני, כי זה היה באותו יום שעה אחרי זה, זה היה השתדלות נפלאה, אתה שם כסף, נותן צדקה, עוזר לאחרים, ומתפלל על חברו נענה תחילה, אני לא נציג של הגמ"ח המרכזי, אבל זו המציאות, ואתה מקבל סכום, יש לך כבר כלי, כבר עשית משהו, אני לא בדרגה של לא עושה כלום, והנה עשיתי, היה לי את הגמ"ח המרכזי לכל ילד וזה נתן לי את הכלי המרכזי להתקדם. אין דרך אחת, גם מילד אחד לילד שני אין דרך, זה לא שיש לך דרך, זו ההנהגה הזאת של הקב"ה, שאין דרך, גם אם את הילד הזה חיתנת ככה, את הילד הבא תחתן בדרך אחרת, והבא בעוד דרך אחרת, בתוך משפחה אחת יש דרכים רבות. אשתי תומכת לידה, אז היא כתבה ספר 'ליד ה' אחד הדברים שהיא כתבה אין לידה דומה לחברתה, אין דבר כזה, למה כי לידה זה מפתח של הקב"ה, לידה זה ליד ה', אין לידה דומה לחברתה, כי זה לא הנהגה של טבע זה מפתח של מפתח פותח אחרת, כל אחד יודע את זה ואם הוא לא זוכר שישאל את אשתו, כי זה דרך של הקב"ה זה 'שבילך', אותו הדבר גם כאן חיתנת ילד אחד הילד הבא יהיה אחרת, זה לא הנהגה של טבע, אתה רק יודע דבר אחד, שאתה משתדל לפי הכוחות שלך, כפי מה שהמרא דאתרא אומר, כל אחד לפי הנטיה שלו, אחד שמשתדל יותר גם בחתונות הוא ישתדל יותר, וההשתדלויות ידועות - גמ"ח יד שמשון, אתם לא יודעים כמה אני חייב לר' אריה ליבוביץ, כל חתונה יש לך את הכלי. למה אני נמצא פה בברכפלד? הייתי בכולל הראשון כאן עם רבי קלמן גורביץ זצ"ל, לפני כן עבור הבת הראשונה באנו לקנות דירה בברכפלד, ברשב"י, היה פה הר שומם ובנו פה שש בנינים ברשב"י וביהודה הנשיא עוד שש, ומכרו פה דירה במאתים שמונים וחמש אלף שקל, הבת שלי היתה בת שש עשרה, היו לי כמה גרושים אולי חמישים אלף שקל, אמרתי טוב מתחילים וקניתי פה דירה, אם אני אספר לכם סיפורים איך שילמתי את הדירה ואיך מכרתי אותה, זה יהיה סיפור מרתק אבל לא באתם לשמוע סיפורי ביזנס, באנו להתחזק וזה לא יעזור הסיפור, זה סיפורים של ר' אריה בעיתון...

לסיום, אנחנו נמצאים בהנהגה של ה' צילך, בהנהגה של הבורא עולם, מה שהיה לי לא יהיה לך ולא לך ולא בילד הזה ולא בילד הבא, רק שלא נקלקל, שנמשיך במהלך שהתחלנו פה את החיים שלא עשינו חשבונות לקב"ה וגידלנו את הילדים ולא עשינו חשבון כמה, נמשיך את המהלך הזה הלאה ובטוח שלכל אחד יהיה דירה אם אנחנו לא נקלקל.

הרב הגאון רבי שמואל שניצר שליט"א:

ברשות המרא דאתרא, ואולי זה לא מספיק להגיד ברשות כי איש שכל מילי דמתא עלי רמיא, הציבור והיחיד באחריות נפלאה אומר לי לבוא, זה פקודה שאני מקיים, וברשות העוסקים בצרכי ציבור באמונה.

אתה לומד טוב, תמשיך ללמוד!

אני רוצה לספר הייתי אברך צעיר עם שני ילדים וזה היתה הפעם הראשונה ואולי היחידה שנכנסתי להרב שך לדבר אתו, למדתי בכולל של אחד מגדולי הת"ח שבירושלים והם נתנו שם מילגה, זה לא היה בשביל לחיות אולי בשביל לא למות, משהו ככה שאפשר לשרוד, לא יותר מזה. אני הייתי מהראשונים שהלכו לגור במתחזדים בשכונה חילונית, כל הבנין מחללי שבת עשרים ושנים דיירים, רק אחד אברך, אבל להורים לא היה כסף, אחרי זה גם אבא שלי נהיה חולה, וגם המשכנתא נפלה עלי, מה שלא היה מתוכנן, בקיצור היתה מצוקה קשה, אז לא היה חלוקות לא היה משנת יוסף, אז היינו הולכים פעם בשבוע למחנה יהודה ביום רביעי בלילה שאז מרוקנים את הכל, וקינינו מה שמצאנו בחצי שקל-שקל במחירים של היום, וזה מה שאכלנו. אומרים שבמין היה אפשר לטעום כל טעמים שבעולם, זכר עשה לנפלאותיו זה חצילים, פעם זה היה אפוי פעם זה היה מטוגן, פעם סלט, נדמה לי שאפילו עשתה גלידה מזה לא יודע. שבוע אחרי זה עגבניות, וכן הלאה.

העבודה שלה היתה ריקמה, לרקום על מפיות לחלות, לשבת, לפסח, תיקים לטלית ותפילין, היתה עושה שלש ארבע בשבוע, זה היה הרבה, הרווח במחירים של היום זה שלושים ארבעים שקל רווח, שלש ארבע בשבוע, ולמדנו ב"ה, בכולל באמת היה התמדה והיה רצינות ולמדו. ואז התגלגלה לפתחי הצעה, מישהו ראה את העבודות ואמר זה משהו נפלא ומדהים, אז בא נפתח מפעל ביחד, אתם תביאו את הידע, יש לכם דוגמאות ורעיונות, אני אביא את הכסף ונפתח מפעל, ונשווק בכל העולם. תשמעו, אני הייתי בדירה קטנה והמשפחה ב"ה גדלה והולכת, הלכתי לראש כולל באמת מגדולי הת"ח שבעיר, והוא אומר לי פאר וואס נישט, למה לא באמת? אמרתי לו,

הרב, אין חכמה לאשה אלא בפלך, בסופו של דבר הביזנס יפול עלי עם הספקים ועם המשווקים והביטוח ומע"מ ו... ו... הוא אומר לי נו, גם ה"ח עזר לאשתו שעתיים בלילה פעם בשבוע, אמרתי לו אני פוחד שזה יוציא אותי מהשטייגען, הוא אמר לי תן לי שבוע, אחרי שבוע הוא אומר לי אני באמת לא יודע מה לומר, זה גם לא דרך אם הקב"ה מגלגל אליך, שולח לך הצעה, לא רדפת אחרי זה, הקב"ה גלגל אליך משהו, לא זורקים לו את זה ככה חזרה, לך תשאל את הרב שך. אמרתי לו איך אני אכנס לרב שך, אמר אני אסדר לך, וכך הווה, זה היה יום שישי, הגעתי להרב שך, ישבתי ליד שולחנו של מרן הרב שך, והוא שואל אותי מה אתה עושה, לומד בכולל, איזה כולל, אה, אגוטער כולל, משטייגט דארטן, ואז אני מסביר לו שלאשתי יש מקצוע של רקמה, הוא לא כל כך הבין, לקח לו זמן להבין, בסוף הוא אמר לי כמו 'מעשה רוקם' פה, זה כמו שתשאלו בעל טנדר אה אתה כמו אגד, זה בערך היה הפארנעם, אמרתי לו יא, והציעו לי לפתוח מפעל גדול, הוא תופס לי את היד ואומר לי אוי, סי דיר נישט כדאי, לא כדאי לך, זה יוציא איתך מהלימוד, אתה לומד טוב, תמשיך ללמוד! אני באופן טבעי, הצגתי את הצד השני, אמרתי לו אבל הרב פרנסה... יהיה בסדר. אבל הדירה קטנה? כמה ילדים יש לך, שנים, כמה חדרים, שלש, הוא צחק. אבל השווער שלי מאד לוחץ עלי, באמת רצה שיהיה לנו פרנסה, אני זוכר איך שהוא הזדקף באותו רקע, כל הזמן הוא ישב כמו סבא טוב, כאילו עוד רגע הוא נותן לי איזה טופי, אבל באותו רגע הוא הזדקף בכל התקיפות ואמר: 'הם לא בעלי בתים עליך, שלא יגידו לך מה לעשות', באותו רגע הוא ירד בחזרה וחייך, אבל אל תגיד להם ככה, תגיד להם שהיית אצלי ואמרתי שיהיה בסדר והקב"ה יעזור, זה לקח לו בערך חמש אולי שש דקות, אבל הייתי אצלו עשרים דקות כי עוד רבע שעה הוא ישב אתי ואמר לי תלמד ותשקיע ותחזור כל דבר כמה פעמים ארבע ושמונה, ותלמד, ותהיה מתמיד. לחתוך את השאלה לקח לו חמש שש דקות, רבע שעה לקח לו להשקיע בי תלמד ותלמד ותלמד, חזרתי הביתה, ירדנו מזה.

המשפחה גדלה ב"ה והצפיפות היתה גדולה הדירה היתה קטנה. בר"ה אחד נשברתי, הלכתי בדרך ושמעתי את הרדיו מכל החלונות של השכנים, זה ממש שבר אותי, ואז בס"ד מופלאה אני לא יכול אפילו לספר אותה, הציעו לנו דירה ברחוב סורוצקין בירושלים, ההפרש היה חצי, כלומר הדירה החדשה עלתה פי שנים מהישנה, בס"ד קבלתי את החצי השני בהלוואה, וגם על ההלוואה הזאת הלכתי לשאול את רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל כי כמו שאמרו היה אז אינפלציה גדולה, והשקל, והדולר, וריבית. שאלתי אותו על עצם הדבר והוא ישב איתי על פרטי פרטים, כמה זה, וכמה אשתך עושה, ואיזה החזרים, מה הפריסה, ואיך לסדר את זה עם ריבית כמובן, והוא ברך אותי, ועברנו, לדירה הרבה יותר גדולה והרבה יותר מרווחת.

אגב, להשלמת הסיפור, אחרי שנה לצורך העסק שלה, היתה קונה קטיפה אצל איזה יבואן מתל אביב, והבן שלו שהיה השכן שלי היה מביא לנו את הדברים. יום אחד הוא פוגש אותי ברחוב והוא אומר לי מה קרה, תראה בעקרון אבא שלי יבואן גדול, הוא לא מתעסק עם מידות קטנות כמו שאתה מבקש בד כחול חמש מטר, עשר מטר לבן בשביל ראש השנה, זה לא העסק שלו, העסק שלו זה למכור גלילים שלמים של עשרות מטרים, ופתאום עכשיו אתה נשאתר כמעט הקליינט היחידי שלו, מה קרה? הלכתי לברר והתברר שכל המפעלים הגדולים שייצרו חמש מאות מפיות בחודש ושוקו בכל העולם, הגיעו לרויה באיזה שהוא שלב, והכל קרס, היחידים ששרדו היו הקטנים שעשו אחד אחד...

לפני כעשרים שנה הציעו לי עסק שהוא אומנות קלה ונקיה ואפשר להרויח הרבה. מדובר על עסק שהיה של הסבא של שמאות מקרקעין, לא ניכנס לפרטים. גלגלו לי את ההצעה, תלמד את זה, תיכנס למשרד משגשג, הסבא נותן לי אותו חנם, אבל זה כבר לא היה אפילו נסיון.

למעשה למרות הדירה, הקושי היומיומי נשאר קושי, נשארתי בכולל, המשכנו ללכת למחנה יהודה ואחר כך הילדים גדלו ואשתי היתה לוקחת אותם לעשות קניות. המצוקה היתה אמיתית. בכניסת שבת אחרי הדלקת נרות היינו נותנים לילדים 'פעקאלאך', היתה תקופה ששכנענו אותם שתפוח בדבש זה גם מממתק, ככה חצי חורף, כי פשוט לא היה לי גם את החמש עשרה שקל לקנות ביסלי.

ככל שהדירה יותר צפופה, יש יותר שמחה, יותר ילדים, יותר כסף!

אני אומר לכם, מעולם לא חשבתי על איך לחתן את הילדים. פעם אחת הייתי בבנק והפקיד עצר אותי היה שם איזה דוכן פרסומת לתוכנית חדשה, תכנית חסכון מיוחדת, זה היה לפני הגמ"ח המרכזי, וכל זה משהו בהפקדה של ארבעים שקל לחודש, אחרי כעשר שנים היה שם משהו בסדר גודל של כשמונת אלפים שקלים, דהיינו השדכנות געלט שנתתי לשדכן ועוד משהו, זה היה החסכונות. גם אחרי זה כשהלכתי ללמד זה לא היה בשביל הפרנסה, הראש ישיבה שאצלו אני מלמד אומר לי שמהפרנסה שהוא נותן לי אני לא יכול לחיות, כל שכן שלא לחתן את הילדים, כלומר שהשטעלע לא פתרה את המצב נשארתי ללמוד וללמד, והמשפחה ב"ה גדלה והדירה שהיתה גדולה נהייתה צפופה וכשאני אומר צפופה הכוונה שתיים במיטה, במיטות קומותיים, אין מרצפת פנויה, איפה שאתה הולך אתה דורך או על משחק או על בקבוק, אם לא על ילד שזוחל שם בטעות... והשכנים אישרו לי להרחיב שלושים או ארבעים מטר. היינו

חנוקים, חמש עשרה ילדים, הלכתי לשאול את רבי חיים אם לעשות את זה או לא, נכנסתי עם דף כתוב והוא שואל אותי יש לך כסף מיותר? בצד? אמרתי לו לא. אז הוא אומר לי ככה, אני זוכר שאפילו לא הבנתי, 'דער טאטע האט געזאגט, ווי די דירה איז מער הענק, איז דא מער שמחה, מער קינדער, און מער געלט אייכט', בתחילה לא תפסתי את המילה 'הענק' שהיא מילה לא כל כך שגורה באידיש, אבל מישוהו שם תרגם לי שהכוונה צפוף, דחוק, אמר רבי חיים בשם אביו הסטייפלער 'ככל שבדירה יותר צפוף ויותר לחוץ, יש יותר שמחה, יותר ילדים, וגם יותר כסף'. ניסיתי שוב והוא אומר ניין, ניין, לא, לא, שאלתי אותו על שיפוף פנימי קטן, הוא אמר אם יש לך את הכסף בהלוואות מאד מאד נוחות, תעשה את זה. עשינו שינוי פנימי ובסופו של דבר גם זה לברכה היום כשעברו שנים והילדים התחתנו, מה שיצא זה פאר ותפארת למה שאנחנו צריכים, רחבות הדעת בתנאים של העשור האחרון.

'רוח קדים'

הגעתי לתקופה של חתונות הילדים והלכתי להתייעץ. ניגשתי לאחד הרבנים בועד הרבנים, ת"ח עצום, ואמרתי לו, מציעים לי שידוכים לבת, יש לי ב"ה בית עם 15 ילדים, מה עושים. הוא אומר לי תתחיל, תיקח על עצמך את המינימום הסביר. כלומר, לא דורשים ממך לחתן את הבת שלך ברבנות, אבל מצד שני גם לא באולם פאר, אולמות כמו וולף, יד אליעזר, זה סביר. דירה - יש מה שהיה נקרא אז פרוייקטים, בפריפריה. ברכפלד למשל, אני לא צוחק, זה היה נחשב לקנות בפריפריה, דירה אז עלתה 100 אלף דולר. אמרתי לו, אבל... גם זה מנין... אמר לי תלווה, תגלגל, וה' יעזור. הלכתי לעוד חבר, שהוא מבוגר ממני בכעשר שנים, הוא מחזיק גמ"ח שכונתי של מאות אלפים או כמה מליונים, יהודי בן תורה שיושב ולומד בהתמדה גדולה, מגיד שיעור, לא עושה שום עסקים, אשתו היתה גנת או משהו, אני שואל אותו ר' משה מה עושים, הוא אומר לי אתה יודע יש לי גמ"ח, לגמ"ח שלי קוראים "רוח קדים", מה פירוש? כתוב שלפני קריעת ים סוף ה' הולך את הים ברוח קדים עזה כל הלילה, כדי שמי שרוצה לטעות יוכל לבוא לטעות ולומר שהרוח יבשה את הים. זיווגו של אדם זה כקריעת ים סוף והקב"ה עושה שם ניסים גדולים כמו קריעת ים סוף, את זה אני רואה בעיניים, אני מחזיק את הגמ"ח כבר חמש עשרה שנה, אברכים לוקחים אצלי הלוואות לחתונות ילדים, ואני יודע שאין להם, ובמשך הזמן זה מתגלגל ומתגלגל ומתקטן, ואז מתחתן עוד ילד, ולוקחים עוד הלוואה, ואז זה שוב מתגדל ושוב מתגלגל ושוב מתקטן, אז הגמ"ח שלי זה "רוח קדים" זה רק ההסתר של הניסים של קריעת ים סוף. למעשה, תלווה, תיקח בצורה מסודרת, תפרוס להחזרים חודשיים, ואם צריך תגלגל, דרך אגב, חשוב מאד לא לזלזל בבעלי הגמ"חים, להחזיר תמיד בזמן! אף פעם לא להתעלם! אני מגלגל מאות אלפים

כבר הרבה שנים, אף פעם לא התקשרו לערבים, אם אני צריך להחזיר בעוד שלשה ארבעה ימים, שלשת אלפים דולר או שלשים אלף דולר, אני לא יושן, אני מתפלל ותפילות נענות, זה דבר מוחשי, מתפללים ומתפללים, ולומדים ומאמינים, ומתחזקים בבטחון, ורואים את זה בעינים איך שהדברים עובדים, איך שזה מתקדם והולך. אם אין לי אני מתקשר לבעל הגמ"ח עשרים וארבע שעות קודם ואומר לו תשמע כך וכך יש בעיות אתה יכול לבוא לקראתי? בתשעים ותשע אחוז מהמקרים הם מוכנים. תהיה אמיין, בשום אופן לא לזלזל ולא להיות אחד שאינו עומד בדיבורו.

אני לא בדרגה של לא לעשות כלום, כמו שדיברו כאן, אז לקחתי תלמידים, הגהתי ספרים, ערכתי, אבל הכל בבית ה', בתוך הבית מדרש.

לפני כמה שנים היה לי מקרה מאד מאד מצער, נגנבו לי התפילין. היו לי תפילין מאד מיוחדות, שעשה אותם גיסי שבתים מאכער והיה צדיק ירא שמים, התפילין שלו זה מהשורה הראשונה כמו שאומרים, ונגנבו לי, זה היה בין יום כיפור לסוכות, באותו שנה בשמחת תורה רקדתי ומישהו נתקל בי ועפתי כשלשה מטרים ונפצעתי והייתי צריך פיזיותרפיה כל החורף, אבל לא זה היה הבעיה, הבעיה שהיה לי ספר תורה ביד, וכשנפלתי הספר תורה עף לי מהידים. הייתי בדיכאון עצום גם תפילין, גם הס"ת... נסעתי עוד פעם לר' חיים וכתבתי לו נגנבו לי התפילין, אמר לי תלמד הלכות תפילין. נפל לי ס"ת מהיד - תלמד הלכות ס"ת. אני בעל חוב גדול - תלמד הלכות בעל חוב. ועם זה יצאתי. למדתי הלכות תפילין טוש"ע ב"י, למדתי הלכות ס"ת ביו"ד, עכשיו אני בהלכות בעל חוב, שטרות וכו', בזמנים שאני יכול. הוא לא אמר לי תעשה עסקים, ולא הציע לי להיכנס לביזנס'.

"המלאכים שוחקים מן לצדיקים"

אסיים בסיפור אחד, כתוב שיש שבע רקיעים, אחד הרקיעים זה שחקים, ופירושו שהמלאכים שוחקים שמה מן לצדיקים. כשראיתי את הגמרא הזאת קצת התפלאתי, מה לצדיקים אין שינים? ואם באמת אין להם שידוכו במדוכה או שיבשלו בפרור, למה צריך לשחוק להם את המן? במילים אחרות, מה חז"ל באו ללמד אותנו בביטוי הזה "שוחקים להם מן". בדיוק לפני 21 שנה בתקופה הזו לא היה שנה מעוברת היה ט"ו בשבט, וגיסי שהזכרתי קודם שהיה באמת אדם צדיק, הוא נפטר כבר. דרך אגב, לפני כמה חדשים לילה אחד נדדה שנתי, אשתי שואלת אותי, מה קרה? אני אומר לה, תראי הילדים כבר גדלים, יש לי בת אחת עם שתיים עשרה ילדים, ובת אחת עם ככה וככה, והבנות כבר מגיעים לגיל שידוכים, מה הם יעשו? הבעלים בכולל, אחת מורה

אחת גננת, אחת יש לה קייטרינג, אף אחת ב"ה לא בהייטק ולא בכאלה דברים, כולם או מורה או גננת או צלמת, קייטרינג, ב"ה שערי פרנסה פתוחים, אבל מאיפה הם יחתנו את הילדים? היא מתחילה לצחוק, אני שואל אותה מה הבדיחה כאן, היא אומרת לי כי לפני עשרים שנה גיסך לא נרדם בלילה, מאיפה שמוליק יחתן את הילדים, מה יהיה, מה יהיה? אז עכשיו אתה לא נרדם, עוד עשרים שנה הם לא ירדמו... הכל בסדר, אפשר להרדם בחזרה ב"ה. הוא מצלצל אלי יום אחד ואומר התפילין של הבן שלך מוכנות, במילים אחרות תביא כסף! אנחנו סיכמנו אין עסקים במשפחה, אם הוא מזמין אצל אשתי תיק תפילין הוא משלם מאה אחוז, ואם אני מזמין אצלו תפילין אני משלם מאה אחוז, שמונה מאות דולר. הוא אומר לי עכשיו ט"ו בשבט, במוצאי שבת יש איזה יארצייט, ניפגש ואז נסגור בינינו. מיום שני אני מתפלל ומבקש ומתחנן לקב"ה ואין כלום, ביום שישי עוד ניסיתי אצל השכן הזה, ובמקווה, שום דבר. במוצ"ש אני לוקח את הילדים ונוסע אליו, היה לי בכיס עשרים שקל, זה בשביל שיהיה לי טנדר לחזור הביתה עם הילדים. אנחנו יושבים, לומדים משניות, טועמים משהו, פירות, פיצוחים, תפילות, קדיש, גומרים. הוא לוקח את הבן שלי, מסדר לו את התפילין, את הרצועות, והכל שיהיה מושלם. היה שם איזה בן דוד אמריקאי, רופא, יהודי מודרני, בן דוד שני שלנו, אז פונה אלי ואומר לי, שמוליק, לי יש רק בנות ומעולם לא הוצאתי כסף לחינוך ילדים לתורה, אני רואה שאתה מגדל את הילדים שלך לתורה, אני רוצה להשתתף איתך, והוא מוציא מעטפה ונותן לי. ואז הוא אומר לי עוד משהו, יש לו בת דודה, אני לא יודע מי זו, לא הבנתי את הסיפור כי הוא לא דובר כל כך טוב עברית, למעשה הוא רוצה שנתפלל עליה, הוא מוציא עוד מעטפה עם השם של האשה כתוב עליה שאני אתפלל עליה. באותו רגע גיסי מסיים עם הבן שלי, ואני אומר לו, מרדכי, כמה אני צריך לשלם לך? הוא מסתכל עלי ואומר לי יש לך כסף? אמרתי לו תתפלא, כן ב"ה. אני אומר לו איך אתה רוצה את הכסף בשקלים או בדולרים? אני הצצתי קודם במעטפות במעטפה אחת היה חמש מאות דולר ובמעטפה שניה היה שמונה עשרה שטרות של מאתיים שקל, אדומים כאלה, הוא הסתכל אלי ואמר בחיך, חצי חצי. אין בעיה, הוצאתי מפה שקלים ומפה דולרים... אני זוכר שבאותה שבת היה פרשת בשלח, התפללתי רבוננו של עולם הורדת מן לכלל ישראל תוריד גם מן אצלנו, אני ממש הייתי בלחץ, לא רציתי לא לשלם, התחננתי לבוא עולם הורדת מן תוריד גם אצלנו, ואז הבנתי מה זה שוחקים להם את המן לצדיקים, לכלל ישראל במדבר היה רק מן, ירמיה אומר לכלל ישראל תלמדו מצנצנת המן, הם אמרו לו, אני חושב, ככה אני הייתי אומר, רבי ירמיה אתה צודק, אבל בט"ו בניסן לפני כך וכך מאות שנים הפסיק המן ולא יורד מאז, ירמיה ענה להם לא, לא, יורד. יורד. רק המלאכים שוחקים אותו קודם, הוא לא יורד גרויסע שטיקלעך - חתיכות גדולות, שכל אחד רואה, אלא זה פירורים פירורים, אבל אותו מן שירד ממשיך לרדת.

"להגיד כי ישר ה'"

אני מסיים, הרב הזמין אותי כי הוא ראה את הזקן הלבן שלי, הוא אמר זה יש לו זקן לבן בטח יש לו מה לומר, "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, להגיד..." אמרתי לרב והוא הרשה לי לומר שזה המשך הפסוק "להגיד כי ישר ה'", הקב"ה אומר לנו שבו ותלמדו ויהיה בסדר. תעזבו את החשבונות הרבים, כל אחד יעשה מינימום מה שמתאים לו, ותלמדו ויהיה בסדר, אני יחתן לכם את הילדים. אחרי חמש עשרה חתונות אני יכול להגיד, כי ישר ה'! הוא הבטיח והוא מקיים. את זה אולי אפשר להגיד "עוד ינובון בשיבה" כשהזקן נהיה לבן ומחתנים כבר כמה ילדים, "להגיד כי ישר ה'", צורי ולא עולתה בו" הוא הבטיח תלמדו ויהיה לכם, והוא מקיים.

המנחה הרב ישראל פישל:

לסיכום אני רוצה להוסיף שלמדנו הרבה משני הרבנים שהגיעו להדריך אותנו, וראיתי שלשה דברים משותפים ביניהם וכדאי לשים לב לזה כדי שנוכל אנו בעוד עשרים שלושים שנה להדריך את הדור הבא. הדבר הראשון ששניהם פעלו באחריות מאד גבוהה, הדבר השני ששניהם אנשים שנשארו דבוקים בתורה בצורה מושלמת, והדבר השלישי שעשו רק את המינימום. כשהרב אפשטיין היה מדריך אותנו בכולל מה לקנות ומה לא לקנות זה היה נראה קצת מצחיק, אבל ככה הוא חי במשך השנים וככה גם מחתנים. והעולה על כולם הוא שרואים את הבטחון ואת האמונה העצומים, ולפי ההבנה שלי זה שטייגן שעושים תוך כדי העשרים שנה האלו ולכן כל אחד מהמשתתפים פה אם יכנס טוב למסלול הזה הוא יהיה באותה רמה של אמונה ובטחון כל אחד בשביל שלו.

שאלות מהקהל

א. יישר כח להרבנים שליט"א שבאופן אישי מאד התחזקתי מדבריהם ובכלל מהועדים המרוממים של המרא דאתרא שליט"א, הייתי רוצה לשאול מאיפה היה לכם את היכולת, איך ידעתם, איך חשבתם שאפשר לסמוך על הקב"ה בכאלה סכומים אגדיים, הרי לא הייתם בכזה כנס לפני שלושים וארבעים שנה...

הרב שניצר: האמת היא שאני רואה גם אצל הילדים שלי ובאופן כללי שכולם מודאגים מה יהיה? אני יודע על מה גדלנו, 'אל תצר צרת מחר', למדנו והתקדמנו בחיים. זה לא שאלה שהיתה לנו תשובה עליה. ככה זה היה אצלי ואצל חברים שלי, אלא 'השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך' זה לא המלצה, זה ציור של המציאות, ועם זה חיים. גם כאשר חיתנתי חמשה ילדים ואני יודע שיש לי עוד עשרה בבית לחתן, אני גם נמצא באותה שאלה מה יהיה? ואני היום כבר בעל חוב של כמה מאות אלפים אז מה יהיה הלאה. יש וורט של הרבי ר' זישה שהבעיות מתחילות כשאדם שואל שאלות, אבל אני חושב שלא שאלנו, לא זכור לי שבכולל דיברו, רגע נולד לי בת, מה יהיה, היום בת זה חצי מליון שקל. לא זוכר.

הרב אפשטיין:

אמרו פה דבר נכון, עושים שטייגען בחיים, כמו שמה שהיית בתור בחור אתה לא מה שאתה היום, אז גם בבטחון באמונה, עושים שטייגען. אני זוכר בעצמי בילד השני. בראשון כבר סיפרתי על ניסי ניסים שהיה לי בברכפלד, בילד השני היה קשה לי מאד, אני זוכר את עצמי בתקופה של קושי, מה יהיה? מה יהיה? זה היה בילד השני, אבל בילד האחרון ב"ה כבר הכל הולך חלק. ר' שמשון פינקוס היה אומר לנו לחתן ילדים קשה עד הראשון אחר כך זה קל, כשרואים את הניסים בראשון אז קל יותר, לפני כן אתה לא חי את ההנהגה מעל הטבע, אז אתה לא יכול לדמיין מה יהיה, אבל זה יהיה, וכשרואים את התהליך זה עצמו מחזק את האמונה. אני לא בדרגה של ר' שמשון, אבל אחרי שלש ארבע התחזקתי יותר ויותר... אבל הכלל הוא שעושים שטייגען כל הזמן.

השואל: זה מזכיר לי שאחד אמר לי שמה שהרב התייחס באחד הועדים הקודמים למה אחד צריך לחתן עשר במקום שכל אחד יחתן את עצמו, אז הסבירו לי שרמת האמונה שצריך בשביל חתונה קשה לאדם צעיר להגיע לזה בשביל החתונה של עצמו אבל כשהוא מתחיל לחתן רמת

האמונה שהוא צבר בחיים, כמו שהרב שניצור הזכיר כבר מספיקה לחתן עשר, ויותר מאשר אחד בשביל לחתן את עצמו.

הרב שניצור: אני רוצה להוסיף משהו: הייתי בחור בן שבע עשרה בישיבה וראיתי אחד מתפלל ומתפלל עם כל הלב, שאלתי אותו מה הסיפור? אמר שיש לו כמה אחים נשואים, והוא גילה שאמא שלו היא שוויגער יותר גרועה ממה שיש בסיפורים, היא עושה צרות לכלות שלה ברמות בלתי נתפסות, והוא קלט בגיל שבע עשרה, שמונה עשרה, שעוד מעט שידוכים שהוא לא יוכל לחיות ככה, אם אמא שלו תריב עם אשתו לא יהיה לו חיים, אז הוא יום יום התפלל על זה פעם או פעמיים ביום או שלש ויותר, במילים פשוטות, רבנו של עולם שאמא שלי תסתדר עם אשתי. אחר כך הוא התחתן והבעיה היחידה שיש לו בחיי הנישואין זה שאמא שלו אומרת לו יש לך כזאת אשה מקסימה, למה אתה לא מכבד אותה מספיק... וכל לידה זה או מקרר או מכונת כביסה וכן הלאה. זה לא סתם סיפור, אני מכיר את הנפשות. "לעולם יתפלל אדם קודם". כל הזמן להתפלל, לא להפסיק עם תפילה, מעולם לא הפסקנו להתפלל עד עצם היום הזה על לחתן את הילדים, למצוא להם שידוך, למצוא להם דירות, להחזיר את החובות, לא להפסיק להתפלל עוד לפני הכל, לא להפסיק להתפלל ותפילה נענית.

ב. הרב ציין קודם מהרמב"ם שהקב"ה ישלח את הדבר המספיק ולא יותר מזה, אני שואל על השלב של המשא ומתן מול המחוננים, איך יודעים את הגבול מה חייבים להתחייב ומה זה כבר מותרות שעליהם אין את ההבטחה של הרמב"ם.

הרב אפשטיין:

כתוב שירושלים עתידה להתפשט עד דמשק. מי שמכיר את ההיסטוריה, היו גרים בירושלים ואחר כך היו הולכים לפריפריה לקרית ספר, ברכפלד, אחר כך אלו שגרים כאן הם מתקדמים לצפון ולדרום, לרכסים לאופקים וכדומה, אחרי זה אלה שיגורו ברכסים עוד עשרים שנה לאיפה הם יתקדמו, לדמשק...

אדם, יש לו סכום מסוים, יש לו הצעות של שידוכים והמחוננים רוצים שיגורו בירושלים או בקרית ספר או במרכז, אז הוא יאמר זה לא בשבילנו.

בתקופה האחרונה, קרה דבר חדש, בגלל הקושי של הדירות, שהוא מקל קצת, אבל צריך לעשות את זה במושכל. כשאנחנו חיתנו את הילדים אי אפשר היה להטיל על הזוג. בתקופה שלכם, כולכם הרי בגיל של הילדים שלנו, להטיל על הזוג סכום, זה היה נורא ואיום, זה היה אסון. שמונים אלף שקל עשרים אלף דולר זה היה מקסימום שהיה אפשר להטיל, וגם זה היה מאד קשה. היום קצת השתנו הדברים בגלל המציאות שזה יקר והקושי של האנשים לתת והזוגות כן משתתפים. זה גם ענין המשכורות שהשתנה. מעל הכל זה ענין פסיכולוגי, פעם על הזוג לא היו מטיילים זה היה הפסיכולוגיה, והיום זה השתנה וזה מקל מאד. יש שלשה שותפים באדם שני מחותנים והזוג, עם שלישי, שלישי, שלישי, מוכנים ללכת עד 'דמשק' זה ודאי דבר המספיק וזה רצון ה' אני חושב.

כל דבר שקורה זה רצון ה'. מה שקורה בעולם, בכל העולם, מחירי הדירות בירידה ופה בארץ ישראל זה כל הזמן בעליה. מתקיים מאמר חז"ל שכל גרגיר בארץ ישראל יהיה זהב בימות המשיח. זה ארץ הקודש, ארץ החיים, זה שווה כסף, זה לא טומאת ארץ העמים, זה שווה, אז כל הזמן יקר, אבל הקב"ה רוצה משהו, ככה אני רואה את הדברים, הוא רוצה שארץ ישראל תתמלא בדעה את ה', זה נהיה מציאות פיזית, אנחנו הולכים ומתקדמים. בתקופה שלכם בנו את המרכז. בתחילה ארץ ישראל היה רק בירושלים בתוך החומות, אחרי זה יצאו מחוץ לחומות, אחרי זה התחיל הציבור לבנות את המרכז מסביב בעיגול הראשון, עכשיו מתחילים לבנות את העיגול השני, ויהיו שם בני תורה, 'חדר'ים, והשפעה ובעלי תשובה זה בנין הארץ, ומלאה הארץ דעה את ה'. זה אחד מהדברים שהקב"ה רוצה איך שאני רואה, זה הדבר המספיק מבחינת היכולת שאנחנו עושים רצון ה' ששולחים אותם יותר רחוק.

הרב פישל: יורשה לי להוסיף על הרב אפשטיין, שיש עוד נקודה שהתחדשה לאחרונה, שגם על החלק שההורים לוקחים על עצמם, כל הילדים מתארגנים ועוזרים להורים להתמודד. אמנם אני כילד יודע שלהורים יש קושי להפוך מתומך לקצת נתמך חלקית, אבל זה מנהג שב"ה נמצא אצל המון משפחות ויש גם פלטפורמות דרך גמ"חים שעושים את זה מסודר. זה לא שכל אדם יכול לבנות שהילדים שלו יעשו לו את זה אבל זה גם חלק ממה שהשתנה לטובה בציבור שלנו.

הרב שניצר: ביחס למה שהרב אפשטיין אמר, בודאי הקב"ה מפזר אותנו. חברים שלי צוחקים עלי, הרב שניצר מסוחרי הנדל"ן הגדולים בארץ, יש בברכפלד, בצפת, בחיפה, בכרמיאל, בהר יונה, כולם מפוזרים. ב"ה יש קהילות נפלאות, ובתים נפלאים ודירות במחיר שפוי יחסית, או בטאבו משותף, משולש, מחומש, יש את כל הפתרונות.

בקשר למחותנים. היה לי סבא שהמחותן אחרי האירוסין התחייב והתחייב, ואחרי שנקבעה החתונה הוא חזר בו ולא נתן כלום, אז סבא שלי תבע אותו לדין תורה אצל החזו"א. הסיפור מופיע גם בפאר הדור בנוסח קצת שונה. החזו"א אמר לו "ר' שאול מה איכפת לך שהשפע יעבור דרכך". כפי שהמרא דאתרא אמר זה לא הוראה לכל אחד, סיפורים זה לא הוראת דרך, אבל יש פה נקודה שהיא נקודה של אמת.

הרב קסלר: רציתי להוסיף בקשר לעזרה שהזכירו, שאכשר דרא שילדים עוזרים להורים, אבל יש את ההערה שהעיר הרב פישל שלא תמיד זה נעים להורים לקבל את העזרה בתור מעשרות או צדקה, בזמנו כשדיברו עם רבי גרשון זצ"ל על העבודות האלה שמכניסות שהיום יש נשים שמרויחות הרבה כסף דברים שלא היו פעם, ויש כאלה שראו בזה דבר לא כל כך חיובי שאשה מתפרנסת בסדר גודל כזה, זה אולי משבש את המערכת בתוך הבית בינה לבין בעלה ואין המקום להרחיב, הוא אמר צריך להרגיל אותם שזה סייעתא דשמיא מיוחדת כדי לסייע להורים. אני חושב שבת שכבר עובדת בעבודה מכניסה, לא צריך לתת להורים את האי נעימות הזו, שההורים לוקחים על עצמם סכום מעל ומעבר, ובמשך הזמן הבת חוץ מהמשכנתא שהיא לוקחת היא גם נותנת צדקה מידי פעם, זה בושה גדולה מאד להורים. צריך לכתחילה להעמיד את הדברים. מישוהו פה מהשומעים הציע אולי שבזכרון דברים גופא יהיה איזה שהיא התייחסות לנושא הזה, שלזוג ודאי צריך לדאוג שיהיה לו את כל צרכיו, אבל אם יש לו את כל צרכיו ונשאר כל חודש אחרי המשכנתא כמה אלפי שקלים זה לא אמור להינתן בתור צדקה, אולי לסדר את זה בצורה מסודרת, כך העלה מישוהו רעיון בפני ויש לעבד את זה, אבל להשתדל לעשות את זה בדרך של כבוד, שהצעירים שלא יקחו על עצמם באופן שיוציא אותם מהלימוד, זה אנחנו לא רוצים, זה הסיבה שאנחנו לוקחים על עצמנו את העול, אבל עד כמה שזה אפשרי זה ידק במשך הזמן, לא שהם ישבו על חסכונות כל חודש של אלפים, והאבא יצטרך לגלגל מאות אלפי שקלים בשביל להחזיר את החובות שלו.

ג. שאלה: רציתי לשאול, שאלתי את זה כבר, איך מחשבים כמה לתת? איזה נוסחה יש לחשב כמה לתת ואם יש איזה גבול שזה מוגזם שזה מעבר למה שצריך.

הרב קסלר: זה שאלה מאד מורכבת אי אפשר לתת בזה כללים. זה גם מה שענינו פעם שעברה, זה מורכב מהרבה נתונים. קודם כל צריך לדעת מה המצב המשפחתי של אותו מתחייב, כמה ילדים יש לו, כשעושים את החשבון צריך איזה מינימום של דרך הטבע שמתחשבים בו בשיקולים, האם יש לו אחר כך עוד בת או שיש לו מרווח של כמה שנים והוא יכול לקחת על עצמו קצת

יותר, העיקר זה להתייעץ עם מישהו צדדי שיש לו קצת נסיון והוא לא בא עם רגשות ולא עם הלחץ שהשדכנים בדרך כלל מפעילים, או המחותנים, שזה הרבה פעמים משחק של משא ומתן, ומי שיש לו עצבים פחות חזקים נופל. כשאנשים באים לשאול אותי אני מתעניין, הם מכירים את הבת שלך, ביררו עליה, זה נראה שהם מעוניינים בה, הוא אומר כן, זה מאד מתאים מכל הצדדים, אם כך אז תרשה לעצמך לעמוד על שלך, תעמוד על המקח, ואם מנסים לסחוט אותך, אני קורא לזה 'לסחוט', הם מבקשים סכום קצת יותר גדול ממה שאתה מסוגל, תנסה לומר אני לא מסוגל, הרי יש לך בת טובה, רוצים אותה, תגיד לא, אני לא מסוגל יותר, אני יכול עד סכום זה וזה, בהרבה מקרים זה עובד, ההוא רואה שאתה מתעקש, הוא בסך הכל מנסה את מזלו, אז הרווחת מאה או מאה וחמישים אלף שקל.

גם פה צריך מידת הבטחון, אם אני לא מסוגל, אם זה מעבר למה שאני בכלל מעלה בדעתי, אז אחד אומר לי מה הנפק"מ הרי גם מאה אלף שקל אין לי אז מה הנפק"מ אם אני יתחייב ארבע מאות או שש מאות. אז זה לא בדיוק נכון, כמו שהזכיר הרב אפשטיין, גם אנחנו עם כל זה שפרקנו את עול החשבוניות הרבים עדיין יש לנו פה ושם איזה התחשבוניות כאלה ואחרות. אמרתי לכם גם את המעשה עם החזו"א, זה מעשה יפה, זה משהו נוקב מאד, שבא פעם יהודי בב"ב שהיה לו חנות בר"ע והיה שוכר חנות שעלתה לו המון כסף, ואמר לחזו"א הרי פרנסה מן השמים אז למה שאני לא ישכור באיזה פינה ומה שנגזר עלי להרויח הקב"ה ישלח לי את הקליינטים לשם? אמר לו החזו"א למה אתה מטריח כל כך את הקב"ה, הרי יותר קל שיבואו קליינטים לר"ע מאשר לרחוב צדדי... זה לא אומר שמי שיש לו חנות ברחוב צדדי אין לו מה לאכול, אבל אם יש לך חנות בר"ע אל תתחכם. אנחנו רואים מפה שיש מסר שהחזו"א עטף בחכמה, לא צריך להיות חכם גדול... סיפרתי פה גם מה ששמעתי מיהודי ת"ח ששמע מר' חיים ברים ואמר לו שצריך כל דבר לשקול אם זה כהוגן, את הלחם שאלו כהוגן והם קיבלו בתמורה, ומה שלא שאלו כהוגן הם קיבלו שלא כהוגן. זה ענין של כל אחד לפי דרגתו, לפי רמתו, כשלהוא יש איזה שגעון והוא רוצה איזה משהו גרנדיוזי שלא מקובל, בשבילי זה שלא כהוגן, זה מעבר למושגים שלי, אז את זה הקב"ה לא דורש ממני, העיקר זה לא להתבהל ולא להתבלבל ותמיד טוב לדבר עם מישהו שיכול להעמיד אותך במקום ולהרגיע אותך שאפשר לחשוב גם אחרת.

הרב אפשטיין: הייתי רוצה להוסיף נקודה אחת, יש אנשים שיש להם דרישות, אבל אדם רגיל לא מחפש כסף בשביל הבן שלו, הוא רוצה שלבן שלו יהיה דירה. זה הדעת בני אדם הנורמליים. אם הדירה היתה שווה ארבע מאות אלף היה מספיק לו. הנושא הוא הדירה. לכן כשאדם מציע הצעה

וניגש לשידוך דבר ראשון להעמיד את הדירה, איפה רוצים לקנות. במרכז זה לא שייך, אז חייבים מחוץ לעיר, עכשיו צריך לדבר על הדירה, חיפה - תשע מאות אלף, רכסים - מליון מאתיים, אבל תן לו תכנית איך קונים את הדירה, זה יספק אותו, המשא ומתן הוא איך להגיע לדירה, מעמידים את הדירה, ברגע שהגענו להסכמה ראשונית שהדירה היא פה, אם אתה תצליח להעביר אותו מרכסים דירה חדשה לשיכונים או לחיפה, אז בדירה חדשה זה מליון שלש מאות, העברת אותו לשיכונים זה תשע מאות, כבר חסכת. אז המשא ומתן יהיה איפה קונים את הדירה זה הדבר הראשון כי שם מגיע החסכון הראשון, כשהעסק נתקע אי אפשר להגיע לדירה טובה, אבל אם לפעמים לא מתקדם, יש לך בן מצוין, בת מצוינת ורוצים את השידוך שני הצדדים, מה עושים, אז בא אתה תעלה יותר, תעבור למקום אחר יותר זו, קידמת את השידוך.

ד. שמענו את שני הרבנים האורחים כאן וזה אנשים שיש להם שלוות נפש מיוחדת, מה עושים ומה עונים לאנשים קצת יותר עצבניים, אנשים שקשה להם לקבל את הדברים, באופי קשה להם, מה אומרים להם.

הרב אפשטיין: מי אמר... אספר לכם, אשתי תומכת לידה, יש כאלה טיפות 'רקסי' שהם טבעיות, פרחי באך, ואם היולדת סוערת נותנים לה כמה טיפות והיא נרגעת. אז יש לי ליד המיטה כמה טיפות רקסיו....

תדע לך, אנחנו לא מלאכים אנחנו בני אדם, אבל עוד פעם זה עבודה של חיים, זה לא רק שידוכים, יש היום בעקבתא דמשיחא, סליחה שאני סוטה קצת אבל זה דור של חוצפה יסגי, החינוך של הילדים קשה מאד, בדור הקודם שתי סטירות לחי והסיפור נגמר, היום אסור להרביץ, היום אסור להעיר הערה, צריך רק במקל נועם, החיים היום מאד משובשים כמו שהמשנה בסוטה אומרת, הכל משובש, זה חוצפה יסגי והיוקר יאמיר זה עקבתא דמשיחא, תגידו הציבור עצבני רק בגלל הדירות, לא נכון, גם קודם היו עצבנים וכשמגיעים לדירות החיים כבר לימדו אותנו להיות רגוע, שימשיך כמו שהוא למד.

הרב שניצור: במילים אחרות, החתם סופר אומר "וראית את אחורי ופני לא יראו" דוקא אחרי ולא לפני, לפני לא תדע מה יהיה, אבל אחרי, תביט אחורה ותראה... כל אחד שהגיע לשלב של חתונות הילדים, הוא כבר נשוי עשרים שנה לפחות, וידע מאיפה הוא התפרנס עד היום, כמעט כל יום חמישי אשתי אומרת לי צריך איזה מאה מאתיים שקל לשבת, אני מתחיל לגרד את הראש מאיפה אני מביא מאתיים שקל, לוו עלי ואני פורע, אבל לא תמיד יש מאיפה ללוות, אבל אתה מסתכל אחורה עברנו, שרדנו, שלמנו חשבונות חשמל עד היום, גם את החשבונות

הגדולים יותר נשלם, כל אדם יכול לכתוב לעצמו ספר על ההשגחה פרטית שמלווה אותו מעודו עד היום הזה, כל אחד יש לו מה להגיד בזה, רק היצר הרע משכיח את זה, אם אדם מעלה בדעתו מה היה לפני שנה כשהיה צריך קייטנה לבנות, ולא היה לו שקל ומה היה בסוף, הלכו, הסתדר. ומה לפני חמש שנים ולפני חמש עשרה שנים, אדם צריך לחזק את עצמו ולכל אדם יש אישית במה לחזק את עצמו בחוויות שהוא עבר.

הרב קסלר: יש דבר אחד שחייבים לומר, יש אנשים שיש להם באמת חולשה שלא יעזור להם ארבע טיפות לפני השינה, יצטרכו אולי ארבע מיני תרופות... ויש מקרים שאדם באמת מרגיש שאין לו את כוחות הנפש בשביל הדבר הזה ואין לו לא יום ולא לילה, הוא לא יכול להיכנס ללחץ ובודאי לא לגלגל מאות אלפים, והרבה יותר, אין לי ספק שאדם כזה דינו אחר לגמרי, אם זה עלול להביא אותו לחולי, אדם כזה הקב"ה מייעד לו משהו אחר, אז הולכים לכיוון אחר, צריכים להרגיע את אשתו ואת הבת שבעז"ה הם ימצאו את זיווגם גם בדרך אחרת. אלה שבאופן קיצוני לא יכולים לעמוד בזה צריכים להתייעץ והם פטורים מהגבורה הגדולה הזאת שאחרים מראים, זה באמת לא מתאים לכל אחד.

ה. הרבנים כאן מספרים שגם כיום יש להם חובות של מאות אלפי שקלים, אז בעצם בשביל "להגיד כי ישר ה'" הם יצטרכו להגיע לשיבה מופלגת...

הרב אפשטיין: דבר ראשון אם כל אחד מבטיח לעצמו שבגלל החובות הוא יזכה לשיבה מופלגת, אולי זה היה כדאי, אבל זה לא בדיחה.

שאלו את הרב אלישיב איך אפשר לקחת חובות של מאות אלפים הרי יש מושג של "לווה רשע ולא ישלם"? אמר הרב אלישיב תיקח חובות עד הדירה שלך. אם יש לך דירה, אז מקסימום תמכור את הדירה ותגור בשכירות. זה לא היה שווה? גם אם זה לא סגולה לאריכות ימים, זה סגולה לישון טוב בלילה, אדם מוטרד מאיפה אני ישלם, הוא לא ישן, אז אמר הרב אלישיב עד הדירה שלו, עד פה. אז הוא יכול לישון בלילה, מקסימום הוא ימכור את הדירה, והנה הוא כבר ישן טוב בלילה. בלי טיפות...

ו. היה לי ויכוח עם חבר, אני אמרתי לו שצריך להוציא כמה שפחות מהמחותן, הוא אמר שזה על חשבון הבן. מה צריך לחשוב בענין. כלומר שאם הוא ידרוש יותר מהמחותן הבן יהיה יותר מסודר, ואם הוא יותר זה בעצם על חשבון של הבן.

הרב קסלר: משום מה אצל אנשים המשא ומתן בין המחנותנים זה איזה תחרות בין שני גורמים 'עוינים', זה אומר השני רוצה לסחוט אותי ואני צריך לעמוד על שלי בצורה חזקה, וההוא אומר איזה שידוך זה? אני צריך על כל דבר להתווכח, צריך לזכור דבר אחד, מחנותנים לא נפרדים אף פעם. שאלו פעם את הגרש"ז על מגיד שיעור בדף היומי בשעות הערב, מה החיובים שלו בנוגע להשתתפות בשמחות, רבי שלמה זלמן אמר שני דברים, כשאח עושה חתונה או כשמחות עושה חתונה, זהו. במקרים אלו, אין מה לעשות מוכרחים להשתתף גם על חשבון שיעור ותלמוד תורה דברים. חסידים אומרים שמחותנים עתידים לשבת למעלה בעולם שכולו טוב, ביחד. אז אתה צריך לדעת שגם כאשר אתה במשא ומתן עם המחנותן תשאיר מערכת נעימה ביניכם לא מערכת של מריבות ושל קטטות. צריך לחשוב שהאינטרס שלך הוא לא רק מה שהבן שלך יגיד אלא גם מה המחנותן ירגיש אם בסוף לא תהיה לו ברירה והוא יהיה מוכרח להשתדך איתך על אף כל מה שעשית לו, איך הוא יסתכל עליך ואיך אתה תסתכל עליו. גם את זה צריכים לקחת בחשבון.

הרב פישל: אני רוצה להוסיף שכדאי מאוד להקפיד שהילדים לא יהיו חלק מהמשא ומתן. לפעמים אנחנו מרגישים צורך לשתף את הילדים את הבן או הבת כמה הם שווים וכו'. הם לא צריכים להיות חלק מזה. הם צריכים לדעת שההורים עושים בשבילם את המקסימום ומסתדרים ביניהם, בלי להיכנס לפרטים.

הרב אפשטיין: נקודה חשובה בנוגע למחותנים, כי זה העתיד של הבית. זה בנוי על הח"ח ששמעתי מאדם גדול לעשות את זה. לעשות "קופת מחותנים". זה משהו נפלא מאד. הזוג הרי זה רעים האהובים, חיבור מושלם, אבל המחנותנים יכול להיות באמת שוני ביניהם, פרצופיהן שונים, דעות שונות, לפעמים השקפה אחרת לגמרי, זה רוצה צלם כזה, זה רוצה אולם כזה, אז כמובן חז"ל אמרו לית כתובה דלית ביה תגרא, זה מציאות, לא קללה, הזוג מתחתן, לא המחנותנים, ויש הבדלי השקפה, מה עושים? יש "קופה". חתונה עולה שבעים-שמונים אלף, כל אחד לפי דרגתו, הוא מוסיף להוצאות של החתונה חמשת אלפים שקל ב"קופה", עכשיו המחנותן רוצה צלם יותר טוב, ולו יש חשבון שצלם עולה כך וכך, פחות מהמחותן, הוא מוציא מהקופה עוד אלף, ושלוש עליכם, שלום ושלום. אחר כך עוד שניצל, עוד משהו, מוציא עוד מהקופה, לא יותר מחמשת אלפים שקל. החפץ חיים מדבר על ויתור לחבר שלו, אדם נותן מעשר געלט לצורך מצוה, בשביל השלום תתן גם מעשר געלט, שוה לעשות את הקופה הזאת, שיהיה לך לתת ב'לית ביה תגרא', זה על נארישקייט, שטויות, כספים קטנים, על הדירה פחות או יותר

מסתדרים, תעשו "קופת מחותנים". ועם שני הצדדים רואים אותי עכשיו, ויהיו שני קופות, אז זה געוואלדיג...

לסיכום, כולם קיבלו כלים עצומים, ראו שאפשר לחתן את כל הילדים, ולהישאר עם מצב רוח, להישאר שפויים, לגלגל ולהמשיך ללמוד, זה מאד מאד מרגיע ונותן, כמו שאמר הרב אפשטיין, לא הכל נראה כל כך יפה, במשך השנים יש עליות וירידות, יש זמנים יותר קשים ופחות, אבל בסופו של דבר זה אפשרי, אם הולכים עם הכיוון הזה, עם המהלך הזה, "לא לדאוג", זו הסיסמא, עם זה נלך הביתה, וכולם יזכו לחתן את ילדיהם בששון ובשמחה ובלי טיפות...

משרד: רחוב רשב"י 4/33, מודיעין עילית
טלפון: 9743095 - 08 פקס: 9743096 - 08
9743095@gmail.com

יד שמשון
מרת יד שמשון ציר 10100951
לעיר ר' שמשון שמשון לטובת העיר